

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ÖZEL EĞİTİM ANABİLİM DALI
ÖZEL EĞİTİM BİLİM DALI

ZİHİN ENGELLİ ERGEN KIZ ÖĞRENCİLERİN CİNSEL EĞİTİM ALMA
SÜRECİNDE ÖĞRETMENLERİN VE AİLELERİN KARŞILAŞTIĞI
SORUNLARIN İNCELENMESİ

Özlem UZUN

Yüksek Lisans Tezi

Danışman

Doç. Dr. Hakan SARI

Konya 2015

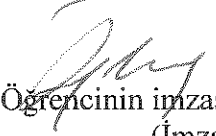
T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Öğrencinin	Adı Soyadı	Özlem UZUN
	Numarası	108306011002
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Özel Eğitim/ Özel Eğitim
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tezin Adı	ZİHİN ENGELLİ ERGEN KIZ ÖĞRENCİLERİN CİNSEL EĞİTİM ALMA SÜRECİNDE ÖĞRETMENLERİN VE AİLELERİN KARŞILAŞTIĞI SORUNLARIN İNCELENMESİ

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

 Öğrencinin imzası
 (İmza)

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	Özlem UZUN
	Numarası	108306011002
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Özel Eğitim/ Özel Eğitim
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Doç. Dr. Hakan SARI
Tezin Adı	ZİHİN ENGELLİ ERGEN KIZ ÖĞRENCİLERİN CİNSEL EĞİTİM ALMA SÜRECİNDE ÖĞRETMENLERİN VE AİLELERİN KARŞILAŞTIĞI SORUNLARIN İNCELENMESİ	

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan Zihin Engelli Ergen Kız Öğrencilerin Cinsel Eğitim Alma Sürecinde Öğretmenlerin Ve Ailelerin Karşılaştığı Sorunların İncelenmesi başlıklı bu çalışma 02/07/2015 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı Danışman ve Üyeler

Doç. Dr. Hakan SARI Danışman

Doç. Dr. Zarife ŞAHİN SEÇER Jüri Üyesi

Yrd. Doç. Dr. Rukiye KONUKER Jüri Üyesi

İmza

ÖNSÖZ

Cinsel gelişim, insanın toplumsal davranışlarını etkileyen ve yaşamının her döneminde bulunan bir süreç olmasına rağmen diğer gelişim alanları kadar dikkate alınmayan, görmezden gelinip bastırılan ve bilgi edinmede güçlük yaşanan bir konudur. Cinsellikle ilgili soruları bastırarak, görmezden gelerek ya da hiç yokmuş gibi davranarak çocuklarımızı koruyamayız tam tersine bu konularda bilgilendirdiğimizde çocuklarımızı koruyabilir ve topluma sağlıklı bireyler yetiştirebiliriz Bu araştırma ile, zihin engelli ergen kız öğrencilerin cinsel eğitim alma sürecinde öğretmenlerin ve ailelerin karşılaştığı sorunları incelenmektedir.

Araştırmam sürecinde bana yardımcı olan ve öğrenciliğim boyunca her zaman yol gösteren, değerli düşünceleri ve tecrübeleriyle katkıda bulunan, entelektüel bakış açımı zenginleştiren ve bana zaman ayıran değerli tez danışmanım Doç. Dr. Hakan SARI'ya çok teşekkür ederim.

Araştırmayı yaparken ilgi ve eleştirileriyle bana farklı bakış açısı kazandıran, tez sürecim boyunca katkılarını benden esirgemeyen kıymetli hocalarım Yrd. Doç. Dr. Yahya ÇIKILI ve Doç. Dr. Selahattin AVŞAROĞLU'na teşekkür ederim.

Tez sürecim boyunca benden destek ve fikirlerini esirgemeyen arkadaşım Emel SARDOHAN YILDIRIM ve Fatih KOÇAK'a teşekkür ederim.

Beni büyüten, sevgisi ve desteği ile her zaman yanımda olduğunu hissettiren, bugünlere gelmemde büyük pay sahibi olan, varlığıyla bana her zaman güç veren canım annem Neriman UZUN'a

Sevgi ve saygılarıyla yaşamımı anlamlandıran, her attığım adımda yanımda bulunan, bana güç ve destek veren kardeşlerim Yasemin, Özgür, Yasin UZUN, Tuncay KARACA, ve Elif YILMAZ'a

Düşünceleri ve güzel dostlukları ile yanımda bulunan, çalışmam boyunca sabırla beni dinleyen ve yardımcı olan canım arkadaşlarım Esra ÖZÇIRIK ve Mehmet KARAMAN'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Öğrencinin	Adı Soyadı	Özlem UZUN
	Numarası	108306011002
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Özel Eğitim/ Özel Eğitim
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Doç. Dr. Hakan SARI
Tezin Adı	ZİHİN ENGELLİ ERGEN KIZ ÖĞRENCİLERİN CİNSEL EĞİTİM ALMA SÜRECİNDE ÖĞRETMENLERİN VE AİLELERİN KARŞILAŞTIĞI SORUNLARIN İNCELENMESİ	

ÖZET

İnsan yaşamı farklı gelişim alanlarından oluşmakta ve bu gelişim alanlarının bir birinden bağımsız olmadığı gözlemlenmektedir. Herhangi bir gelişim alanında olabilecek yetersiz diğerini de olumsuz şekilde etkileyebilir. Dolayısıyla zihin engelli bireylerin diğer gelişim alanlarına olduğu gibi cinsel gelişim alanına da gereken önem verilmelidir. Konuyla ilgili olarak yapılan alan yazını taramasında zihin engelli bireylerin cinsel gelişimlerine yönelik çalışmaların sınırlı olduğu gözlenmektedir.

Dolayısıyla bu araştırmanın amacı;

1. Zihin engelli ergen kız öğrencilerin cinsel eğitim alma sürecinde öğretmenlerin ve ailelerin karşılaştığı sorunları belirlemek,
2. Bu konuda yapılacak ileri araştırmalara ışık tutmaktır.

Araştırmada veriler nitel araştırma yöntemlerinden “Yarı Yapılandırılmış Görüşme Tekniği” ile Konya İli Milli Eğitim Müdürlüğü’ne bağlı okullarda birinci ve ikinci kademe eğitimlerine devam eden öğrencilerle çalışan zihin engelliler sınıf öğretmeni ve otuz aile, gönüllülük ilkesine bağlı olarak yansız atama yolu ile seçilerek görüşleri alınmıştır. Veriler teknolojik kayıttan yazılı formlara ‘transkriptlere’ dönüştürüldükten sonra ‘İçerik Analizi’ Tekniğiyle analiz edilmiştir.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre;

- 1) Aileler öğrenciye cinsel organ temizliğini öğretmede güçlük çekmektedirler. 2) Aileler cinsel organ temizliğinde kullanılan malzemelerin seçiminde ve kullanımın öğretilmesinde güçlük çekmektedir. 3) Aileler özel günlerde temizliğin öğretilmesi ve devamlılığının sağlanması için erken olduğunu, ileride bu konuyu vereceklerini fakat büyük güçlüklerin kendilerini beklediğini da güçlük çekmektedir. 4) Ailelerin öğrencinin evlilikle ilgili sorularını basit bir şekilde cevapladıkları, ileride evlilik gibi bir durum olduğunda güçlük çekeceklerinden dolayı endişeleri vardır. 5) Ailelerin çocuklarına evlendiklerinde karı-koca arasındaki cinsel ilişkinin ne olduğu ile ilgili bilgilerin öğretimini vereceklerdir. Ancak bu konuda güçlük yaşayacaklarını düşünmektedirler ve endişeleri vardır. 6) Aileler üreme ile bilgileri çok basit şekilde vermişler, ileride detaylı bir şekilde vermeyi düşünmektedirler buna rağmen güçlük çekeceklerinden dolayı endişelilerdir. 7) Aileler çocuk bakımı ile ilgili bilgilerin öğretimi için erken olduğunu, ileride bu konuyu vereceklerini fakat büyük güçlüklerin kendilerini beklediğini düşündükleri için endişelilerdir. 8) Aileler ilk yardım ve sağlık hizmetleri konusunda basit bilgiler vermişler, daha detaylı bilgilerin veriminde güçlük çekmektedirler. 9) Öğretmenler cinsel organların temizliği ve temizliğinde kullanılan malzemenin seçimi ve öğretiminde bilgi vermemişler, bu becerilerin öğretiminin aile tarafından verilmesi gerektiğini düşünmektedirler. 10) Öğretmenler öğrencilerine özel günlerde temizlik konusunda bilgi vermişler buna rağmen kontrolün sağlanmasında ve beceri için uygun ortam olmadığından dolayı güçlük çekmektedirler. 11) Öğretmenler ayıp ve günah kavramlarının soyut kaldığından dolayı öğretmede güçlük yaşamaktadırlar.

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

- 12) Öğretmenler öğrencilerinin karşı cinse yönelik eğilimlerinin kontrolünde kendilerinin yeterli bilgileri olmadığı için ve bu davranışın kontrolünün zor olduğundan dolayı güçlük çekmektedirler.
- 13) Öğretmenler çocukların evlilikle ilgili sorunlarını nasıl cevaplamaları gerektiğini bilemedikleri için geçiştirmekte ve bu konuda güçlük yaşamaktadırlar.
- 14) Öğretmenler ilk yardım ve sağlık hizmetleri ile ilgili bilgileri basit konularda vermişler, bu bilgilerin öğretimi ve kalıcılığının sağlanmasında güçlük yaşamaktadırlar.

Anahtar Kelimeler: Zihin Engellilik, Cinsel Eğitim, Cinsel Gelişim, Aile eğitimi, Özel Eğitimde Aile Eğitimi, Öğretmen eğitimi, Özel Eğitim Öğretmen Yetiştirme.

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Özlem UZUN
	Numarası	108306011002
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Özel Eğitim/ Özel Eğitim
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Doç. Dr. Hakan SARI
	Tezin İngilizce Adı	Examining the Problems of Teachers and Parents in who are faced Teaching Periods about Sexual Education of Adolescent Students with mild Intellectual Disabilities

SUMMARY

Human life is formed by different development areas which are intertwined. Lack of efficiency in one area can effect another negatively. For that reason, sexual development area should also be supervised besides the other development areas regarding mentally handicapped individuals. It is apparent that the literature about the aspect of sexual development in mentally handicapped individuals is respectively limited.

Consequently, the purposes of this research are;

- 1 - To indicate, the problems faced by teachers and families of teenage girls who are mentally handicapped, in the process of sexual training,
- 2 – To light the researchers for their future researches.

In this research, the data were acquired using "Semi-structured Interview Technique" which is one of the qualitative research techniques. Mentally handicapped students' teachers working in the first and second stage special schools which are belong to Konya Province National Education Directorship (Konya LEA). Thirty families and teachers were interviewed in respect with the voluntarism principle. Data were analysed using 'Content Analysis Tecnique' after transforming the data from technical recording to the written transcripts.

According to the results;

- 1 - Families face difficulties with teaching students about sexual organ hygiene.
- 2 - Families face difficulties on choosing the materials that are used in sexual organ cleaning and teaching how those materials should be used.
- 3 - Families also face difficulties on teaching menstruate period hygiene and make the students keep on using these methods.
- 4 - Families are concerned about the adequateness of their answers about marriage and are concerned that, in future, the questions will be more challenging.
- 5- Families are determined to explain the details of sexual relationship between husband and wife but they are concerned about the difficulties on this matter.

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

6- Families are concerned about the adequateness of the information they have given on reproduction and concerned that there will be difficulties on this matter. 7- Families think that it is an early stage to give information on child care, they should be determined to give that information in future but they are concerned that major difficulties are waiting for them. 8- Families have given basic information on first aid and health services but have difficulties on giving detailed information. 9- Teachers have not given information on sexual organ hygiene and materials regarding this issue and think that the information given should be provided by the families. 10- Teachers have given information on menstrual period hygiene but they face with difficulties controlling students for practice on that issue because of the lack of appropriate circumstances. 11- Teachers have difficulties while teaching abstract concepts such as shame and sin. 12- Teachers have difficulties on controlling students' actions towards opposite gender because of their lack of information on that issue and indicate that controlling behaviour in this aspect is difficult. 13- Teachers pass over students' questions about marriage and have difficulties on teaching this issue. 14- Teachers have given basic information on first aid and health services but have difficulties on making the students understand the information and make these information constable.

Key Words: Special Education, Parent Education, Teacher Training in Special Education, Sexual Education of Students with mildly mental retardation, Education of Students with mild Intellectual Disabilities, Sexual Development

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK SAYFASI.....	ii
YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU.....	iii
ÖNSÖZ.....	iv
ÖZET.....	v-vi
SUMMARY.....	vii-viii
İÇİNDEKİLER.....	i.x-xiii
TABLolar LİSTESİ.....	xiv

BÖLÜM I: GİRİŞ

I.1.Giriş.....	1-4
I.2.Amaç.....	4
I.3.Araştırmanın Önemi.....	5
I.4.Varsayımlar (Sayıtlar).....	5-6
I.5.Araştırmanın Sınırlılıkları.....	6
I.6.Tanımlar.....	6-7

BÖLÜM II: ALANYAZINI

II.1.CİNSEL GELİŞİM (Tanımı) ve ÖNEMİ.....	8-10
II.2. ZİHİN ENGELLİ BİREYLERDE CİNSEL GELİŞİM.....	10-13
II.3. FARKLI KURAMLARA GÖRE CİNSEL GELİŞİM.....	13
II.3.1. 0-3 Yaş Döneminde Cinsel Gelişim.....	13-15
II.3.2. 3-7 Yaş Döneminde Cinsel Gelişim.....	15-16
II.3.3. 7-12 Yaş Döneminde Cinsel Gelişim.....	16-17
II.3.4. 12-21 Yaş Döneminde Cinsel Gelişim.....	17-19
II.4. ÖĞRENME TEORİLERİNE GÖRE CİNSEL GELİŞİM.....	19
II.4.1. Sosyal Öğrenme Teorisi.....	19-20
II.4.2. Psikoanalitik Teori.....	20

II.4.2.1. Oral Dönem.....	20
II.4.2.2. Anal Dönem.....	21
II.4.2.3. Fallik Dönem.....	21-22
II.4.2.4. Latent Dönem.....	22
II.4.2.5. Genital Dönem.....	22
II.4.3. Bilişsel Gelişim Teorisi.....	23
II.4.4. Bilgi-İşleme Teorisi.....	23
II.5. CİNSEL KİMLİK.....	23-24
I.5.1. Cinsel Kimlik Gelişimi.....	24-26
II.5.2. Cinsel Kimlik Saptaması.....	26-27
II.6. CİNSEL KİMLİK KAZANIMINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER.....	27
II.6.1. Cinsiyet.....	27-28
II.6.2. Anne-Baba ile Büyüme.....	28
II.6.3. Çocuklara Verilen Oyuncaklar.....	28
II.6.4. Okul.....	29
II.6.5. Kardeş.....	29
II.6.6. Medya Yayınları.....	29-30
II.6.7. Annenin Çalışması.....	30
II.6.8. Erkek Çocuk Beklentisi ya da Kız Çocuk Beklentisi.....	30-31
II.6.9. Babanın Yokluğu.....	31
II.6.10. Babanın ve Annenin Cinsel Rollerinin Gereğini Yerine Getirmemesi.....	31
II.6.11. Kocanın Erkeklik Anlayışının Abartılmış Olması.....	32
II.6.12. Din.....	32
II.7. ZİHİN ENGELLİ BİREYLERDE CİNSEL EĞİTİM.....	32-37
II.8. FARKLI ANA –BABA TUTUMLARI VE BU TUTUMLARIN ÇOCUĞUN CİNSEL GELİŞİMİNE OLAN ETKİLERİ	37-39
II.9. FARKLI ANA-BABA YAKLAŞIMLARI.....	39
II.9.1. Baskılı ve Yasaklayıcı (Otoriter) Tutum.....	39-40
II.9.2. Pekiştirici-Gevşek Tutum.....	40
II.9.3. Tutarsız Tutum.....	40-41
II.9.4. Demokratik Tutum.....	41

II.10. CİNSEL GELİŞİMİ ETKİLEYEN ANA-BABA DAVRANIŞLARI.....	42
II.10.1. Ana-Baba İlişkileri ve Çocuk.....	42
II.10.2. Çocuğun İlk Yılları ve Tuvalet Eğitimi.....	42-43
II.10.3. Anne ve Babanın Çocuk Yanında Çıplak Dolaşması.....	43-44
II.10.4. Babanın Olmaması ya da Pasif Oluşu.....	44-45
II.10.5. Çocuğun Cinsel Gelişim ve Cinsellikle İlgili Sorularına Verilen Cevaplar.....	45-46
II.10.6. Çocuğa Cinsel Kötü Davranma.....	46
II.11. ANNE ve BABA YOKLUĞUNDA CİNSEL KİMLİK GELİŞİMİ.....	46
II.11.1. Boşamanın Çocuğa Etkileri.....	46-47
II.11.2. Anne veya Babası Ölen Çocuk.....	47-48
II.12. CİNSEL DAVRANIŞ SAPMALARI.....	48
II.12.1. Mastürbasyon.....	48-49
II.12.2. Eşcinsellik.....	49-50
II.12.3. Fetişizm.....	50
II.12.4. Narsistlik.....	50-51
II.12.5. Exhibitionizm (Teşhircilik).....	51
II.12.6. Sado-Mazohizm.....	51-52
II.12.7. Hayvan Sapıncı.....	52
II.13. TÜRKİYE'DE VE DÜNYADA CİNSEL EĞİTİM UYGULAMALARI.....	52-58
II.14. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	58-68

BÖLÜM III: YÖNTEM

YÖNTEM.....	69
III.1. Araştırma Modeli	69
III.2. Çalışma Grubu.....	69-70
III.3. Veri Toplama Araçları.....	70-72
III.4. Verilerin Toplanma Süreci.....	72
III.4.1. Görüşmelerin Yapılması.....	72-73
III.5. Verilerin Analizi.....	73-74

BÖLÜM IV: BULGULAR VE TARTIŞMA

IV.1. BULGULAR	75
IV.1.1. Velilerin Görüşlerinden Ortaya Çıkan Bulgular	75
IV.1.1.1. Cinsiyete Ait Organların Temizliği.....	75-76
IV.1.1.2. Cinsiyete Ait Organların Temizliğinde Kullanılan Malzemelerin Seçimi ve Kullanımının Öğretilmesi.....	76-77
IV.1.1.3. Özel Günlerde Temizlik.....	77-78
IV.1.1.4. Bedenin Özel Olması.....	78-79
IV.1.1.5. Ayıp ve Günah Kavramlarının Öğretilmesi.....	79-80
IV.1.1.6. Karşı Cins Yönelik Eğilimlerinin Kontrol Edilmesi.....	80-81
IV.1.1.7. Cinsiyet Ayrımı Yapma.....	81-82
IV.1.1.8. Cinsiyete Uygun Elbise Seçimi.....	82-83
IV.1.1.9. Cinsiyete Uygun İletişim Kurma.....	83-84
IV.1.1.10. Evlilikle İlgili Soru Sorduğunda Merakını Giderme.....	84-86
IV.1.1.11. Evlendiklerinde Karı-Koca Arasındaki Cinsel İlişkinin Ne Olduğu İle İlgili Bilgilerin Öğretimi.....	86-87
IV.1.1.12. Üreme İle İlgili Bilgi Verme.....	87-88
IV.1.1.13. Çocuk Bakımı İle İlgili Bilgileri Öğretme.....	88-89
IV.1.1.14. İlk Yardım ve Sağlık Hizmetleri İle İlgili Bilgi Verme.....	89-90
IV.1.2. Öğretmenlerin Görüşlerinden Ortaya Çıkan Bulgular.....	90
IV.1.2.1. Cinsiyete Ait Organların Temizliği.....	90-91
IV.1.2.2. Cinsiyete Ait Organların Temizliğinde Kullanılan Malzemelerin Seçimi ve Kullanımının Öğretilmesi.....	92-93
IV.1.2.3. Özel Günlerde Temizlik.....	93-94
IV.1.2.4. Bedenin Özel Olması.....	94-96
IV.1.2.5. Ayıp ve Günah Kavramlarının Öğretilmesi.....	96-97
IV.1.2.6. Karşı Cins Yönelik Eğilimlerinin Kontrol Edilmesi....	97-98

IV.1.2.7. Cinsiyet Ayrımı Yapma.....	98-99
IV.1.2.8. Cinsiyete Uygun Elbise Seçimi.....	99-100
IV.1.2.9. Cinsiyete Uygun İletişim Kurma.....	100-102
IV.1.2.10. Dışarıdan Gelebilecek Herhangi Bir Zarara Karşı Kendisini Nasıl Koruyacağı (taciz vs.).....	102-103
IV.1.2.11. Evlilikle İlgili Soru Sorduğunda Merakını Giderme.....	103-105
IV.1.2.12. İlk Yardım ve Sağlık Hizmetleri İle İlgili Bilgi Verme.....	105-106
IV.1.2.13. Cinsel Eğitim Kavramına Yönelik Tutumlar.....	106
IV.2. TARTIŞMA.....	107-109

BÖLÜM V: SONUÇ VE ÖNERİLER

V.1. Sonuç.....	110-114
V.2. Öneriler.....	114
KAYNAKÇA.....	115-126
EKLER.....	127-129
Özgeçmiş.....	130

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1: Öğretmenlerin Görev Yaptığı Kurumlar ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Tablo 2: Öğrenci Velilerin Yakınlık Derecesine Göre Dağılımı

Tablo 3: Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu Hazırlanırken İzlenilen Basamaklar

BÖLÜM I

I.1. GİRİŞ

Cinsellik, bireyin karşı cinsle yaklaşması ve bu yaklaşmanın sonucu olarak bedensel ve duygusal anlamda doyuma ulaşması şeklinde ifade edilebilir. Dünya Sağlık Örgütü tanımına göre; fiziksel, duygusal ve ilişkilere yönelik kavramdır. Sadece fizyolojik gelişimle ilgili olmayıp duygusal ve zihinsel gelişimle de yakından ilgili olan cinsellik tanım olarak; cinsiyet, üreme, cinsel kimlik ve haz kavramlarını da kapsamaktadır (Başgöl, 2011).

Bulut'a (2005) göre, "Bazı yönleri doğum öncesi dönemde bile var olan cinsellik ile ilgili bilgilenme, tutum ve davranışları bu bilgiler ışığında oluşturma her bireyin temel haklarından biridir. Çağlar boyunca, çocukların henüz üreme yetenekleri olmadığından olsa gerek, cinsel konularda eğitilmeleri ihmal edilmiştir. Ancak yaşamı merak eden çocuk, uygun kaynak bulmasa da kendini eğitmek durumunda kalmış, yanlış bilgi edinmiş, ilerideki yaşantısını ve sağlığını olumsuz olarak etkilemiştir. Her toplumda değişik bakış açıları olsa da çocukların merakları oluştuğunda cinsellikle ilgili bilgilendirilmelerinin yerinde olacağı savunulmaktadır." Bireylere verilecek olan bilgi uygun yaş ve gelişim döneminde çocuğun anlayacağı şekilde verilmelidir, bireyin seviyesine uygun verilmeyen bilgi birey tarafından alınamayabilir.

Bulut, Nalbant, Çokar, Ortaylı, Akalın, Eyllen, Oksal, Gürşimşek ve Hamurcu' ya (2003) göre, cinsel eğitim, genç insanlara üreme fizyolojisi ve anatomisi öğretmekten daha fazlasını amaçlamalıdır; cinsel gelişim, üreme sağlığı, kişiler arası ilişkiler, şefkat, yakınlık, vücut imajı ve toplumsal cinsiyet rollerini de içine almalıdır. Cinsel eğitim, bilgi alma, tutum geliştirme, inanışlar, kimlik değerleri, ilişkiler ve yakınlık konularında yaşam boyu sürebilecek bir eylemdir.

Cinsel eğitimin amacı, bireyin cinsel kimliğini bilmesi, benimsemesi ve cinselliğin ayıp, kötü değil, doğal bir durum olduğunu öğrenmesidir. İster zihin engelli olsun, ister olmasın birey birçok biyolojik, sosyal, ruhsal, cinsel değişim ve gelişim evresinden geçer. Aileler çocukları ile ilişkilerinde "cinsellik" konusunda da sayısız sıkıntılarla karşılaşır. Aileler cinsellik konusunda ikaz etme, ahlak dersi verme, azarlama, inkar etme, dikkati başka yöne çekme gibi tepkiler verirler. Oysa ki cinsellik, bedensel ve ruhsal doyum ile üremeye

yönelik yaşamsal bir değerdir ve zihin engelli bireyler de bu yaklaşımdan soyutlanmamalıdır (Zihinsel Engelliler Aile Eğitim Rehberi, 2007).

Cinselliğin sağlıklı olabilmesi çocukların cinselliğe ilişkin sağlıklı bilgi edinmelerine bağlıdır (Bilen ve Topçuoğlu, 2008). Aile içinde cinsel konulara karşı aşırı tutumlar, cinsel kimlik gelişimini olumsuz etkileyebilir. İleri derecede suçlamalar, aşırı denetleme, ergenlik öncesi ve sonrası çağda çocuğa ya da gence gizliliğin(mahremiyetin) tanınmaması, çocuğu uyarıcı, kışkırtıcı tutumlar, yanlış bilgi vermeler, ağır günah duygusu, suçüstü yakalanma endişeleri, cinsel korkular ve çekingenlikler onların kişilik gelişimini tehlikeye sokar (Ruhsal ve Duygusal Engelliler Aile Eğitim Rehberi, 2007). Bu yolla yetiştirilen çocuklar cinsellik konusunda ya aşırı ilgili, ya aşırı sinsi, ya da saplantılı olabilirler. Özellikle ergenliğin ilk yıllarında erkek çocuklar arasında cinsel gelişimleriyle ilgili bilgi alış veriş ve demonstrasyonlar bir kısım gençleri aşağılık duygusuna itmektedir. Cinsel eğitim sürecinde gerçekçi olmak, bilimsel terimler kullanmaya özen göstermek, olabildiğince planlı bir yol izleyerek ileri derecede gizlilik ve kısıtlamadan uzak hoşgörülü ve açık bir yol izlemek yararlı olur (Bilen ve Topçuoğlu, 2008).

Cinsellik evrende yaşayan herkes için yaşamın önemli bir parçasıdır. Zihinsel engelli olan öğrenciler, sadece akademik, sosyal ve duygusal gelişim değil, aynı zamanda cinsel gelişime de ihtiyaç duyarlar (Sarı, 2005). Kişilerin sağlıklı bir insan olarak yetişmeleri için, büyüme ve gelişme aşamasında karşılaşacakları fiziksel, duygusal ve sosyal değişikliklerin niteliği konusunda uyarılmaları ve bilgilendirilmeleri gerekir. Özellikle buluş çağına girmeden önce çocuklar, cinsel konulara ilgi duyarlar ve kendi vücutlarındaki değişiklikleri dikkatle izlerler. Anne baba, çocuğunun yaşına uygun olarak göstermesi gereken değişiklikleri gösterip göstermediğini incelemelidir. Ancak bu konudaki ilgisini belli etmek, sık sık soru soru sormak doğru değildir. Kız çocuğun annesi tarafından erkek çocuğun da babası tarafından cinsel gelişim belirtileri başlamadan bu devre için hazırlanması gerekmektedir (Kulaksızoğlu, 1998: 49).

Özel eğitime muhtaç bireylere verilecek cinsel eğitim, bireyin içinde bulunduğu yaşam alanının, görsel, işitsel, duygusal, devinsel zenginliği kendisine has algılama sistematüğını olumlu yönde etkileyecektir. Cinsel eğitimin en önemli amaçlarından biri de sosyal yaşam çevresinde ve eğitim alanlarında ortaya çıkabilecek sorunları önlemektir. Bu yolla bireyin yaşam kalitesi de yükseltilmiş olacaktır (Ateş ve Ateş, 1981).

Çakmak ve Çakmak'a (2011) göre, "engelli ve engelli olmayan çocuk ve ergenler, cinsel eğitim alarak cinsel bilgi düzeylerinin artmasıyla birlikte sorumlu cinsel davranış geliştirecekleri, dolayısıyla da olumsuz yaşantılardan korunmuş olacaklardır. Cinsellik ve cinsel sağlık konularında çoğunlukla göz ardı edilen; ancak özel bir ilgiye gereksinim duyulan gruplardan biri de engellilerdir." Engellilere de bilgi verilmezse yanlış bilgiler ya da edinimler sonucu uygun olmayan cinsel davranışlar geliştirebilirler. Engelli bireylere cinsellikle ilgili bilgi verilmediğinde cinselliği kötüye kullanabilirler. Başka bir deyişle cinselliği kötüye kullanma; uygun olmayan yerlerde cinsel içerikli davranışlar gösterme, kendi cinsine ilgi duyma, herhangi bir karşı cinsle ilişkiye girme gibi davranışları içerir. Sonuçta, engellilerin cinselliği kötüye kullanmaları zayıf sosyal becerilere, muhakeme yeteneğinin zayıf olmasına ve yetersiz cinsel eğitime dayanır (Çakmak ve Çakmak, 2011).

Engelli bireylerin gerçekleştirdiği her türlü davranışın doğal ve yaşanması gereken bir süreç olduğu, bu süreçte olumlu davranışların gerçekleşebilmesi için ailenin izlemesi gereken tutum ve yöntemlerin olduğu konusunda aileler bilgilendirilebilir. Zihinsel engelli bireylerin iletişimde bulunduğu yakın ve uzak çevresi cinsel gelişim evrelerine yönelik yaşadıkları davranış değişiklikleri hakkında bilgilendirilmelidir (Zihinsel Engelliler Aile Eğitim Rehberi, 2007).

Ergenlik yaşına geldiğinde, normal gelişim gösteren çocuklarla aynı merakı gösterebilir, ancak yeteneklerini doğru ve yanlış arasında ayırım yapamadığı için cinsel ihlaline karşı kendilerini korumada normal gelişim gösteren akranlarına göre daha zayıftırlar (Sarı, 2005). Ergenlik döneminde zihinsel engelli bireyin sağlıklı bir cinsel gelişim ve davranış süreci yaşayabilmesi için çevrenin de aile ve kurum gibi çocuğa olumlu katkı yapacak tutum ve davranış geliştirmesi gerekir. (Zihinsel Engelliler Aile Eğitim Rehberi, 2007).

Çocuğun rol model alacağı kişilerin çocuğun cinsine uygun davranışlar sergilemesine, cinsiyetine uygun kıyafetler giymesine dikkat etmeli, yaptığı olumsuz bir davranışta cezalandırmak yerine olumlu davranış kazandırılmaya çalışılabilir. Bu açıdan ailenin çocuğun cinsel yaşamına yönelik aldığı tedbirlerin çevrede de saygı ile karşılanması ve gereğinin yapılması gerekmektedir. Zihinsel engelli bireyin cinsel gelişimine yönelik olumsuz tavır ve davranışlar olmamalıdır (Zihinsel Engelliler Aile Eğitim Rehberi, 2007).

Zihinsel engelli bireyin yakın çevresinin çocuğun cinsel davranışlarına karşılık utanç, öfke, kızgınlık, korkma, acıma, aşırı merhamet gibi duygularla hareket etmelerinin olumsuz davranışlara yol açabileceği göz önünde bulundurulabilir. Zihinsel engelli bireylerin ergenlik döneminde karşı cinse olan arzuları, art niyetli kişilerce istismara uğratılabilir, özellikle bu kişiler çocukların kendini ve olayı yeterince ifade edememesinden aldığı güçle bu istismarı rahatlıkla gerçekleştirebilir. İstismara (tecavüz, taciz) maruz kalınmaması için kesinlikle çocukların ilişkide bulunduğu kurum ve yakın çevre kontrol altına alınmalıdır. Olumsuz gelişmelere zemin hazırlayabilecek her türlü şartlardan kaçınılmalıdır (Zihinsel Engelliler Aile Eğitim Rehberi, 2007). İstismarı önlemek için aileler çocuğun izni olmaksızın vücuduna dokunulmaması gerektiği, çocuklarına tanımadıkları kişilerden bir şeyler almamaları konusunda bilgi verebilir ve bu bilgileri vermek için bir uzmandan yardım alabilirler. Çocuktan, çevreden hoşuna gitmeyen bir davranışla karşılaştığında bunu, anne-babasına ya da öğretmenine bildirmesi istenmelidir (Zihinsel Engelliler Aile Eğitim Rehberi, 2007).

Ülkemizde anne ve babaların cinsel eğitim konusunda yetersiz bilgileriyle çocuklarına yanlış bir yaklaşım içinde oldukları göz önüne alınarak ilköğretim yıllarında başlayıp liseyi bitirene kadar devam eden, diğer ülkelerde cinsel eğitim olarak adlandırılan ancak verilmiş haliyle ülkemizde aile eğitimi olarak adlandırılan bir derstir (Sarı, 2004). Anne baba ve öğretmenlerin çocukların gelişim düzeylerine uygun cinsel eğitim verebilmeleri için öncelikle kendilerinin yeterli ve doğru bilgilerle donatılması gereklidir (Yavuzer, 2012).

I.2. AMAÇ

Bu çalışmanın amacı, zihin engelli ergen kız öğrencilerin cinsel eğitim alma sürecinde öğretmenlerin ve ailelerin karşılaştığı sorunları incelemektir. Bu amaç esas alınarak aşağıdaki alt problemler incelenecektir:

- a) Zihin engelli ergen kız öğrencilerin cinsel eğitim alma sürecinde ailelerin karşılaştığı sorunlar nelerdir?
- b) Zihin engelli ergen kız öğrencilerin cinsel eğitim alma sürecinde öğretmenlerin karşılaştığı sorunlar nelerdir?
- c) Zihin engelli kız öğrencilerin cinsel eğitim alma sürecinde yaşadığı sorunlar nelerdir?

I.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Öteden beri, annelerin, babaların çocuklarının cinsiyet eğitimleriyle uğraşmaları istenmektedir. Bu işin onlara düştüğü söylenmektedir. Buna rağmen anne ve babaların çoğu bu işi yapmamaktadır. Çocuklarının yanında cinsiyetten söz açmaktan çekinmektedirler. Okullarda da aşağı yukarı aynı durumla karşılaşmaktayız. Öğretmenlerde cinsiyet eğitimine gereken önemi vermemektedirler. Onlarda öğrencilerinin yanında cinsiyet konusunu açmaktan kaçınmaktadırlar. Özellikle gerek evde, gerekse okulda kızların yanında cinsiyete ait problemlerin açıklanması hiçbir şekilde arzu edilemez (Kara ve Aydın, 2002: 163).

Evde aileler, okulda eğitimciler bu bilgileri vermediği zaman çocuklar bu bilgileri medya veya arkadaş çevresinden öğrenecektir. Büyük ihtimalle alınan bilgiler yanlış ve abartılı olduğu için çocukta cinsel kimlik sapmalarına, davranış problemlerine neden olabilir. Cinsel eğitim, çocuğun cinsiyet rollerini benimsemesini, kendi ve karşı cinsin, cinsel kimliğini ve özelliklerini öğrenmesini ve yaşamında kullanmasını, doğru özdeşim kurmasını sağlar. Kendi bedeninin özel olduğunun farkına varır ve dışarıdan gelebilecek tehditlere karşı kendisini koruyabilir. Kişisel bakım ve sağlık gibi konularda sorumluluklarını yerine getirebilir.

Bu araştırma ile zihin engelli ergen kız öğrencilerin cinsel eğitim alma sürecinde öğretmenlerin ve ailelerin karşılaştığı sorunlar belirlenmeye çalışılmıştır. Ülkemizde ergenlik dönemindeki bireylerin cinsel gelişimleri ile ilgili çalışmalar yapılmasına rağmen zihin engelli gençlerin cinsel gelişimleri hakkında yeterli çalışma bulunamamıştır. Oysa zihin engelli bireylerin, ailelerin ve eğitimcilerin de cinsel bilgileri edinme gereksinimlerine uygun bir şekilde cevap verilmesi gerekmektedir. Bu çalışma ile zihin engelli ergen kız öğrencilerin cinsel eğitim alma sürecinde öğretmenlerin ve ailelerin karşılaştığı sorunları ortaya koymak ve gelecekte yapılacak olan cinsel eğitimle ilgili çalışmalara ışık tutmaktır.

I.4. VARSAYIMLAR (SAYILTILAR)

Bu araştırma için kabul edilen sayılıtlar aşağıda maddeler halinde sıralanmıştır:

- 1) Zihin engelli ergen kız öğrencilerin cinsel eğitim alma sürecinde öğretmenlerin ve ailelerin karşılaştığı sorunları belirlemede aileler ve öğretmenlerle yapılan görüşmelerin araştırma için gerekli ve yeterli verileri sağladığı kabul edilmiştir.

- 2) Araştırmaya katılan aileler ve öğretmenlerin yapılan görüşmeleri, gerçek durumlarını yansıtacak şekilde içten cevapladıkları kabul edilmiştir.

I.5. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Bu araştırmanın sınırlılıkları aşağıda maddeler halinde sıralanmıştır:

- 1) Bu araştırmada elde edilecek veriler 2014-2015 eğitim öğretim yılında Konya ilinde ikinci kademe ve üçüncü kademe öğrenim gören ergen zihin engelli kız öğrencilerin aileleri ve öğretmenleri ile sınırlıdır.
- 2) Araştırma verileri ailelere ve öğretmenlere uygulanan “Görüşme Formları”nın ölçtüğü nitelikle sınırlıdır.
- 3) Araştırma Konya ili ile sınırlıdır.

I.6. TANIMLAR

Cinsiyet: Kişinin kendini kadın ya da erkek olarak algılamasıdır (Akalin, 2003).

Cinsellik: İnsanın erinliği ve dişiliğini gösteren, kalıtsal özelliklere dayalı olarak öğrenilmiş cinsel davranışlardan oluşur (Başaran, 2005).

Cinsel Kimlik: Bireyin cinsinden haberdar olması, bedenini ve benliğini belli bir cinsellik içinde algılayışı, kabullenışı, duygu ve davranışlarında buna uygun biçimde yönelişidir (Yalçın, 2010).

Cinsel Rol: Toplumun erkeğe ya da kadına uygun görerek tanımladığı davranış biçimleridir (Bayhan ve Artan, 2004).

Cinsel Gelişim: Kişinin kendi cinsinin devamını sağlayan üreme organlarının büyüüp gelişmesini ve bunlardan doğan sorunlarla ilgili davranış değişikliklerini kapsar (Binbaşıoğlu, 1995).

Cinsel Eğitim: Yalnızca çocuğun bazı gerekli sosyal kurallara uymasını sağlamak değil, insanın sevgi içinde serbestçe gelişimini ve kendinde bulunan cinsel güçleri olabildiğince

düzenlemesini, kendinin ve başkalarının mutluluğu için bunlardan yararlanmasını sağlamaktır (Yurdakul, 1999).

Üreme: Canlıların soylarının devamı için kendilerine benzer yavrular meydana getirmelerine denir. Cinsel organlar ve hormonlarla ilişkilidir (Başgöl, 2011).

BÖLÜM II: ALANYAZINI

II.1. CİNSEL GELİŞİM TANIMI VE ÖNEMİ

Cinselliğin tarihi, insanlığın tarihi ile beraber başlamaktadır. Cinselliğin tarihinin bu kadar eski olmasına rağmen, cinsel eğitim 20.yy da önem kazanmaya başlamıştır. Ülkemizde ise cinsellikle ilgili konular hâlâ kaçınılan, konuşulmaması, dile getirilmemesi, dokunulmaması tercih edilen konular olarak görülmektedir. Dolayısıyla ülke bazında bir cinsel eğitim politikasından da söz edilememektedir (Çalışandemir, Bencik ve Artan, 2008: 14)

İnsanlar varoluşlarından bu yana hem üremek ve gelişimlerini sağlamak hem de yaşamlarını zenginleştirmek için her şartta cinselliklerini sürdürmeye çalışmışlardır. Dünya Sağlık Teşkilatı 1974 yılında “Cinsel Sağlık” ın tanımını yaparak temel bir soruna çözüm üretilmesinde objektif bir kilometre taşı oluşturmuştur. Bu tanıma göre Cinsel Sağlık ; “Cinsel bir varlık olarak insanın sadece bedensel değil, duygusal, düşünsel ve sosyal bütünlüğü sağlayan, kişilik gelişimi, iletişim ve sevginin paylaşımını pozitif yönde zenginleştiren ve artıran sağlıklılık hali” olarak belirlenmiştir (Şatıroğlu, 2008: 41-46).

“Cinsellik” sözcüğünden çıkarılan anlam herkes için aynı değildir. Cinsellik bir kavram olarak insanlara değişik şeyler ifade eder. Bazıları için cinsellik sadece üreme, anlamına; bazıları için ise cinsel açıdan uyarılmış olan bireyde gözlenen davranışlar anlamına gelir. “Cinsellik” sözcüğü, erkek ve kadınların kendi cinslerine özgü özelliklerinin bütünü anlamında, bazen de cinsiyet kelimesinin yerine kullanılmaktadır. Cinsiyet, insanların yapı ve özellikleri bakımından “erkek” ve “dişi” olmak üzere yaratılışta farklı iki ayrı varlık olduğunu vurgular (www.rehberogretmen.biz).

Başaran’a (2005) göre, cinsel kimlik; insanın, doğuştan getirdiği cinsliğinin (erkek ve kadın oluşunun) ve cinselliğinin (erinliğin ya da dişiliğinin) bilincinde olması; bunu benimsemesi ve buna uygun davranmasıdır. Başka bir deyişle, bir kadının kendini dişi; bir erkeğin kendini er olarak görmesi ve cinsinin cinsel davranışlarını yapmasıdır.

Cinsellik, insan davranışlarını belirleyici bir etmen olarak yaşamın her aşamasında yer almaktadır. Cinsellik isteği içgüdüselidir. Bireylerde belirli gelişim dönemlerinde ortaya çıkar. Ergenlik dönemi, cinsel güdülerin en fazla olduğu bir dönemdir. Cinselliğin temel işlevi, biyolojik olarak üremeyi ve insanların çocuk sahibi olmalarını sağlamaktır. Biyolojik yapı; cinsel ilişkinin, genlerden, cinsel olgulara kadar olan değişik işlev ve cinsel davranışların işleyiş ve mekaniğini sağlar. Bireyin cinsel işlevi, kasların da katkıları ile bedenin dolaşım sistemleri ile sinir sistemi ve hormonlar tarafından düzenlenmektedir (www.rehberogretmen.biz).

Psikolojik olarak cinsellik; cinsel ilişkiden haz alma, sevgi, sevme ve sevilme gibi bireyin temel ihtiyaçlarının doyurulmasını amaçlamaktadır. Bunlarla ilgili olarak çeşitli bireysel davranışları ve karşılıklı insan ilişkilerini kapsamaktadır. Toplumsal olarak ise cinsellik; insan yaşamının pek çok yönü ile ilgilidir. Cinsellik; toplumun işleyişi, özelliği, değer yargıları, yasal kuralları, insanların yaşam biçimi, farklı cinse verilen roller, üretim biçimi, cinselliğe bakışı, eş seçme ve evlenme tercihleri ile çok yakından ilişkilidir (www.rehberogretmen.biz).

Bütün insanlar yaşama ve çoğalma gibi iki biyolojik gücün etkisi altındadırlar. Ancak hem yaşamın pek çok yönünü etkileyen, hem de üremeyi sağlayan cinsel olaylar önemsizlikle birlikte algılanışları nedeniyle dokunulmayan konular olmakta ve bireyler kulaktan dolma bilgilerle yetinmek zorunda kalmaktadırlar. Özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan toplumlarda cinsellik ve cinsel yaşam konuları büyük bir sessizliğin egemenliğindedir. Gençlerin cinsel yaşamı, evlilik öncesi ve evlilik dışı yaşanan cinsellik, eşcinsellik, yaşlılıkta cinsellik, akıl ve bedensel yoksunluğu olanlarda cinsellik, ceza evlerinde ve hastanelerde cinsellik konularının gizlenmesi ve bastırılması gerektiği düşünülmektedir. Ancak hem insan yaşamının pek çok yönünü etkileyen hem de üremeyi sağlayan cinsel olayları yok kabul etmek doğaya aykırıdır (Babacan, 2003: 131-136).

Cinsellik, bireyin kendi cinsel kimliğini kabul etmesi, cinsinin gereği olarak, karşı cinsle ilgilenmesidir. Genelde insanlar kimliklerinin önemli bir bölümünü oluşturan cinsellik

konusunda bilgi vermektan, bilgi almaktan kaçınırlar ve ifade etmekte zorlanırlar. Oysa bireylerin cinsel bilgilere de ihtiyaçları vardır. İlk cinsel ilgiler, sadece cinsel içerikli değil tüm çevreyi kapsayan geniş bir merakın bir kısmıdır. Çocuğun cinsel konulardaki merakı dünyayı tanıma ihtiyacından doğar. Bu merak, çocuğun diğer merakları gibi yerinde ve sağlıklıdır. Çocuklara cinsellikle ilgili bilgiler verilmediğinde gerçekleri kendileri bulmaya çalışırlar. Bu durumda, anne babanın istemediği kişilerden bilgi edinebilirler. Gözetleme, takip etme gibi yollara başvuruabilirler. Yaşıtlarından bilgi alabilirler veya kendi başlarına denemeler yapabilirler. Tüm bu durumlarda yanlış sonuçlara bilgilere ulaşma olasılıkları çok yüksektir. Bu da, ileride geliştirecekleri cinsel davranışlarda çekingenlik, suçluluk, korku, utanç, kırgınlık ve tutukluğa yol açabilir (www.rehberogretmen.biz). Birbaşka ifadeye göre cinsellik, erkeklik ve dişilik ile ilgili duygusal tepkileri etkileyerek davranışları belirler. Cinsiyetle ilişkili bu davranışsal tepkiler daha sonra kültürel miras, toplumsal normlar ve medyadan kaynaklanan imajlarla biçimlenir (Bulut, Çokar, Eylen, Akalın, Gürşimşek, Hamurcu, Nalbant, Oksal, Ortaylı, 2003: 24).

Cinselliğin karmaşıklığını anlamakta ve bunu yaşamlarına geçirmekte yardıma gereksinimleri olan zihinsel engellilere, tüm bireylerde olduğu gibi cinselliği keşfetmeleri, kendi cinselliklerini olumlu şekilde ifade etmeleri ve cinselliği sağlıklı biçimde yaşamaları için fırsat verilmesi gerekmektedir. Ayrıca, yeterli cinsel bilgiye sahip olmayan zihinsel engelliler kendilerini yeterince ifade edemediklerinden dolayı , cinsel istismarı da içeren tüm istismar biçimlerine diğer bireylere göre daha fazla maruz kalabilirler. Genellikle toplumdan soyutlanan, sosyal ortamların dışında kalan ve yaşamları birine bağımlı olan zihinsel engelli bireylerin, cinsel bilgi ve deneyimlerini diğer bireyler gibi aileleri, yaşıtları ve okulun yardımı ile paylaşma ve sosyalleşme içinde bilgilerini geliştirme şansları bulunmamaktadır. Bu nedenle, zihinsel gelişim düzeyine uygun olarak verilen cinsel bilgilere daha çok ihtiyaçları gereksinimleri vardır (www.rehberogretmen.biz). Bu eğitim verilirken her konuda olduğu gibi cinsel eğitimde de bilgiler somut bir şekilde anlatılmalı, yanlış yorumlara neden olabilecek üstü kapalı terimler kullanılmamalıdır (Uçar, 2008: 79).

II.2. ZİHİN ENGELLİ BİREYLERDE CİNSEL GELİŞİM

İnsan birbiriyle etkileşen ve birbirleriyle paralel gelişen bazı gelişim boyutlarıyla bir bütündür. Bedensel, zihinsel, duygusal, sosyal ve cinsel gelişim alanları bu boyutları oluşturur. Hiçbir gelişim alanı diğerinden öncelikli düşünülmemelidir. Unutulmamalıdır ki

insan tüm gelişim alanlarında paralel gelişim gösterdiğinde kendini gerçekleştirebilmektedir (Düzkanar, 2011).

Pek çok kişi cinsel gelişimin sadece cinsel organların gelişimi anlamına geldiğini düşünmektedir. Oysa cinsel gelişimin bedensel, duygusal, sosyal ve bilişsel yönleri vardır. Bedensel yönü cinsel organların büyümesi, bedende ve hormonlarda meydana gelen değişikliklerdir. Sosyal yönü; toplum tarafından belirlenmiş olan cinsiyet rollerinin benimsenmesi, toplumun cinselliğe bakışının birey üzerindeki etkileri olarak tanımlanabilir. Duygusal yönü; bireyin beden imgesi, cinsiyeti ile barışıklığı, aşk, çekicilik gibi duygularla ifade edilebilir. Bilişsel yönü ise cinsiyet ve cinsellikle ilgili duygu ve inanışları kapsar (İKGV,2000, aktaran Gökdeniz, 2008: 15).

Cinsel gelişim, bireyin cinsel büyümesine karşı sağlıklı tutum takınması, cinsel sorunlarını yenebilmesi ve olumsuz cinsel dürtülerini denetim altına alabilmesinde bilgili ve becerikli olabilmesidir (Doğan, 2007; Selçuk, 2006: 12). Cinsel gelişim, kişinin kendi cinsinin devamını sağlayabilmesini, üreme organlarının büyüüp gelişmesini ve bunlardan doğan sorunlarla ilgili davranış değişikliklerini kapsar. Cinsel gelişim kişiliğin diğer yönlerini de etkiler. Özellikle duygusal gelişimin önemli bir kısmı cinsel gelişimin etkisi altındadır. Sevgi ve aşkın oluşmasında, cinsel gelişim rol oynar. Bunlara engel olunması, kişide öfke ve diğer coşku türlerinin doğmasına yol açabilir (Binbaşıoğlu, 1995: 212). İnsanların cinsel yönden gelişmesi, bütün insan soyunda ortak olan biyolojik süreçleri kapsar. Geçerli değer sistemlerine, cinsel kalıplara, cinsel davranış göreneklerine ve yasaklarına, çocuk yetiştirme sistemlerine bağlı olarak kültürden kültüre değişiklik gösterebilen toplumsal etkilerde, cinsel gelişme kapsamında yer alırlar. Ayrıca, ailesel deneyimlere ve diğer toplumsal deneyimlere yanıt olarak ortaya çıkan bireysel tutumlar ve duygular, yaşam boyunca cinsel gelişmeyi derinden etkileyebilmektedir (Grolier International Americana Enoyolopedia, 1993:140, aktaran Eser, 2008: 19).

Bugün cinsellik, hala bazı toplumlarda ya bastırılmakta ya da sadece hem cinsler arasında konuşulmaktadır. Tabii gelişmekte ve değişmekte olan ülkelerde insanların bireysel ihtiyaçları artmakta olduğundan bu da zamanla değişecek ve cinsellik bir tabu olmaktan çıkacaktır. Özellikle cinsellikle ilgili konuşmanın ve soru sormanın ayıp olduğu, yüzümüzü Batı'ya çevirmemize rağmen hala Doğu ve Batı kültürleri arasında bocalayan ülkemizde cinselliğe bakış açısı zamanla değişmekte, bu konuda televizyon programları yapılmakta,

eğitmenler yetiştirilmekte hatta okullarda dersler verilmektedir (Cedat.org.tr. aktaran Gökdeniz, 2008: 16)

Çocuğun çevresine uyum sağlaması, ruh sağlığının yerinde olması ve duygusal gerilimlerden kurtulması isteniyorsa onların cinsel gelişimleriyle yakından ilgilenilmesi ve onlara gerekli desteğin verilmesi gerekmektedir (Acun, 1992: 74, aktaran Eser, 2008: 19). Zihinsel engelli çocuk ve gençlerde cinsel gelişime baktığımızda normal gelişim gösteren çocuklarla aynı sırayı izlediği ancak zihinsel gelişim düzeyine bağlı olarak daha yavaş ve geriden takip ettikleri görülebilir (Türkiye Engelliler Araştırması 2002, Başbakanlık Zihinsel Engelliler Aile Eğitim Serisi, Akıncı, 1999, aktaran Kök, 2010: 12).

Zihinsel engelli çocuk ve gençlerde cinsel gelişim incelenirken takvim yaşları değil gelişim düzeyleri dikkate alınmalıdır. Bu şekilde değerlendirildiğinde anne-baba veya eğitimcilere sorun gibi görünen pek çok durumun gerçekte sorun sayılamayacağı anlaşılır. Örneğin takvim yaşı onbeş, ancak zihinsel düzeyi altı yaş olan bir genç cinsel organlar, göğüsler, bebeklerin nasıl doğduğu ile ilgili sorular sorabilir. Bu sorular altı yaş zihinsel düzeyi için beklenen normal sorulardandır. Bu çocuklara gelişimsel düzeylerine uygun eğitim ve tepkiler verilmelidir (Lin, Lin, Chang, Wu, 2010, aktaran Kök, 2010: 12). Zihinsel engelli bireylerin ergenlikteki cinsel gelişim süreçleri gerçekten de hassas ve zor bir konudur, çünkü engelli bireylerin çoğu fiziksel, sosyal ve psikolojik olan tüm gereksinimlerini karşılamak için ailelerine muhtaçtır (Heinz, Grant, 2003, aktaran Kök, 2010: 12-13).

Ergenlik dönemindeki engelli çocukların puberteyi ilgilendiren bedensel değişimlerine cinsel davranışlarındaki değişiklikler de eşlik eder. Cinsel içerikli davranışlar, engelli bireyin zeka düzeyine ve dolayısıyla eğitilebilir ve öğretilbilir durumuna göre değişik boyutlara ulaşmaktadır (Özveri Dergisi, 2008, aktaran Kök, 2010: 13). Bu dönemde engelli çocukların, cinsel içerikli yaptıkları davranışları; çocuğun cinsel organıyla oynaması, sürtünme, dudaktan öpme isteği, karşıdakinin göğüslerini ya da cinsel organını ya da bölgesini elleme isteği ya da yönelimi, karşı cinse sıkarak sarılma eğilimi, olur olmaz yerde soyunma eğilimi ve mastürbasyon isteğinde bulunmadır (Başbakanlık Zihinsel Özürlüler Aile Eğitim Serisi, Madi, 2005, Bourgendien, Reichle, Palmer, 1997, aktaran Kök, 2010: 13).

Zihinsel engelli çocukların genel olarak cinsel içerikli davranışları nerede, ne zaman, hangi durumlarda yapabileceğini bilemediği, dolayısıyla psikososyal-cinsel gelişimlerinin

eksik olduğu görülmektedir.(McCabe, 1999, aktaran Kök,2010) Zihinsel engelli bireylerin dikkat eksikliği, yargılama yeteneğinin azlığı, sorgulama yeteneğinin olmamasından dolayı cinsel istismara yatkın olabileceği, gerçeklik algısında güçlük yaşamasından dolayı cinsel eğitime gereksinimleri vardır (Murphy, Eliez,2006, Govindshenoy, Spencer, 2006, aktaran Kök, 2010: 13).

II.3. FARKLI KURAMLARA GÖRE CİNSEL GELİŞİM

Aşağıda yaş dönemlerine göre cinsel gelişim aşamaları ile ilgili bilgiler sunulmaktadır.

II.3.1. 0-3 Yaş Döneminde Cinsel Gelişim

0-1 yaş dönemi, bebekte ağızla ilgili dönemdir. Beslenme bebeğin yaşam kaynağıdır. Bebekler doğumdan sonra hemen acıklarlar, bu acıklarını ağlayarak dile getirirler. Oral dönem, bebek için büyük önem taşır. Küçük bebek bu dönemde her şeyi ağızıyla tanımaya çalışır. En başta annesinin memesi olmak üzere, her şeye ağız ile dokunur. Yani bebeğin bu ilk yılında iletişim kurma yolu ağız aracılığı ile olur. Parmaklarını ağızına götürür; giysilerinin kenarlarını emmeye çalışır; erişebildiği tüm nesnelere ağızla dokunmak ister. Bebeğinizin bu hareketleri, onun yaşamla iletişim kurduğu ilk noktayı size gösterecektir (Öz, 1997: 86-88).

Bebeğiniz yaklaşık dört aylık olunca, eline verdiğiniz bir oyuncak tutabilir ve tuttuğu gibi de, ağızına götürecektir. Beş aylık olduğunda artık sizin ona bir şey vermeniz gerekmiyor, kendisi eşyaları tanımak için ulaşma çabasını gösterecek ve yine eline aldıklarıyla tanışmak isteyecektir. Yedi aylık olduğunda artık desteksiz oturabildiğinden, kendini daha da özgür hissedecektir. Bebeğin eline geçirdiği her şeyi ağızına alıp, tanımaya çalışması 1 yaşına kadar devam eder. Bu dönem çocuk için, ağız ile ilgili güdülerin doyurulması gereken dönemdir, çocuğun ruhsal gelişimi açısından çok önemlidir. Çocuk her gelişim dönemini sağlıklı bir şekilde atlatmalıdır ki, bir üst gelişim basamağına geçebilsin. 0-2 yaş döneminde yeterince doyurulmamış bebekler ileride yetişkin olduklarında çok sigara içen, çok yemek yiyen, alkol kullanan insanlar olarak karşımıza çıkıyorlar. Bu insanlar sürekli ağız yoluyla eksiklerini tamamlamaya ya da ruhsal olarak doyum sağlamaya çalışırlar (Öz, 1997: 86-88).

Özel gereksinimli çocukta, 0-2 yaş dönemindeki gelişimi sağlayan emme, çiğneme, ısırma gibi ilk eylemlerin geciktiği ya da hiç gerçekleşmediği görülebilmektedir. Çoğu zaman zihin özürlü çocukta duyuşsal algılara dayalı etkileşim girişimleri ve devinime dayalı ilişkilendirmeler de sınırlı kalmaktadır. Bu dönemdeki gelişimi sağlayan açlık ve susuzluğun anne memesiyle giderilmesiyle yaşanacak olan hoşnutluk yaşanmaya bilmektedir. Temel gereksinimlerin giderilmesine bağılı olarak gelişmesi beklenen temel güven, bağımsız kişiliğin gerçekleşmemesi sürekli alma isteğinin, ağızla ilgili olumsuz alışkanlıkların (parmak emme, tırnak yeme) görülme olasılığının artmasına neden olmaktadır. Bu dönemdeki edinimlerin sağlanabilmesi için, ağızla yapılan girişimlerin zihinsel gelişimi destekleyici denemelere dönüştürülmesi planlanabilir. Yumuşak ve yuvarlak hatlı sert nesnelere; farklı renkle kodlanmış farklı tadlar; aynı renkte fakat farklı kokuyla eşlenmiş tadların denetilmesi gibi etkinliklere yerverilebilir (Düzkanar, 2011).

Çocuk bir buçuk yaşından, üçüncü yaşın sonuna kadar anüs ve anüsle ilişkili olan eylemlerinden doyum sağlamaktadır. Bu dönemde çocuğun dışkı çıkarmaktan ya da bunu denetim altına almaktan zevk aldığı belirtilir. Bütünü annesine bağılı ve edilgin bir yaşam sürdüren çocuğun, dışkının boşaltımı ya da tutulmasına yönelik eylemleri anüs kasları üzerinde denetim sağlamasıyla mümkün olduğundan, onun edilginlikten, bağımsızlığa giden ilk eylemleri olarak görülür. Tuvalet eğitimi sırasında, ortaya çıkan çatışmalar sonucu çocuk, bir yandan bağımlılık duyguları, öte yandan ayrılma, bireyselleşme ve bağımsızlaşma isteklerini karşıt duyguları ile birlikte yaşar (Yeşilyaprak, 2002: 115-116).

Bu dönemde çocuğa verilecek tuvalet eğitimi, çocukla inatlaşmadan, bariç bir biçimde tamamlamaya çalışmak önemlidir. Katı bir tuvalet eğitimi içinde, anneye karşı cezalandırılma beklentileri geliştiren çocukların yetişkinlik yıllarında aşırı düzenlilik, katı görüşlülük, inatçılık, dik kafalılık ve cimrilik gibi olumsuz kişilik özellikleri geliştirecekleri, buna karşın uyumlu ilişkilerin özerklik, bağımsızlık, girişimcilik, kararlılık ve iş birliği yapabilme yetenekleri kazandıracığı ifade edilmektedir (Yeşilyaprak, 2002: 115-116).

Bu dönemde çocuk zeka gelişiminde işlem öncesi dönemin sembolik evresinde olduğundan, çoğu zaman zihin özürlü çocuk duyu-devin dönemindeki kişi ve nesnelere etkileşim girişimlerine dayalı olarak geliştirmesi gereken, kişi ve nesnelere sembolleri ile ilişkilendirilmesinde de sınırlı kalmaktadır. Bu nedenle tuvalet eğitiminde gecikmeler

olabildiği gibi eğitim sırasında klozet veya diğer aparatların kullanımında da kullanımında zorluklar yaşanabilmektedir. Bazı çocuklarda ise kaka eğitimi başladıktan sonra yeniden beze dönme ısrarının olduğu gözlenmektedir. Bu çocuğun ayrılmaya karşı gösterdiği direnç olarak değerlendirilmeli tuvalet kullanımı desteklenerek kararlı olunmalıdır. Eğitimi yapan kişinin çocukla etkileşim biçimi bu döneme özgü inatlaşmanın oluşmaması bağlamında önem taşır. Anal dönem cinsel tacize karşı korunma eğitiminin başlangıcını oluşturacak ebeveyn tepkilerinin başlatılması gereken bir dönem olarak da önemlidir (Düzkanar, 2011).

II.3.2. 3-7 Yaş Döneminde Cinsel Gelişim

Bu dönem, cinsel bölgelerin uyarılmasından heyecan duyma ve cinselliğe aşırı ilgi biçiminde davranışlarla belirlenir. Üç yaşından itibaren erkek çocuk kendisinin babaya benzediğini anneye benzemediğini, kız çocukta bunun karşıtını fark etmeye başlar ve karşı cinsten ebeveyne karşı ilgi geliştirmeye başlar, erkek çocuklarda bu ilgiye Oedipus karmaşası, kız çocuklarda ise Elektra karmaşası denir. Uyumlu ana-baba-çocuk ilişkileri varsa bu dönem hiçbir iz bırakmadan ve kalıntıları yetişkin yaşama aktarılmadan atlatılır. Anne baba bu dönemde çocuğu suçlar, cezalandırırsa, çocuk suçluluk duygularını çözümleyemez ve bunun izlerini ileri yaşlara kadar götürür. Anne-baba çocuğun karşı cinsten ebeveyne karşı olan aşırı ilgisine ve diğer çocuklarla oynadığı cinsel içerikli oyunlarla (evcilik, doktorculuk v.s.) sert tepki göstermezse bu suçluluk duyguları beş yaşına doğru çözümlenmeye başlar. Aksi halde ileriki yıllarda, evlilikte cinsel uyumsuzluk, değersizlik duyguları, cinsel sapkınlıklar, aşırı kıskançlık, sadistlik, mazohistlik gibi durumlara neden olur (Yavuzer, Demir ve Çalışkan, 37-38).

Bu yaş döneminde bireyler ahlaki bir konuda, bir doğru bir de yanlış taraf olduğunu ve "doğru"nun kurallara uymak olduğunu düşünürler. "Yanlış" davranışlar ise, yetişkinlerin onaylamadığı ya da cezalandırdıkları davranışlardır. Bu dönemdeki çocuklar, bir davranışın yanlış olup olmadığını, davranış sahibinin niyetinden çok, nesnel sonuçlarına göre değerlendirirler (Ulusoy, 2002: 64-65). Doğruya ulaşma nedeni cezadan kaçma ve otoritenin isteğidir. Kurala ve otoritenin isteklerine körü körüne bağlı klama doğru davranış olarak görülür (Kulaksızoğlu, 2004:101).

Bu dönemde bireyler yaşıt gruplarına karşı daha duyarlı oldukları ölçüde daha özerk duruma geldiklerini ve yaşıtlarıyla uyuşan ahlak stratejilerini kabul etme eğiliminde oldukları

görülmüştür. Bunu, model alma ya da taklit süreci ile değil, daha çok benmerkezcilikte bir azalma olduğu ve böylece bir başkasının bakış açısını alabildikleri ve işbirliği halinde karşılıklılık ilkesiyle davranabildikleri için yaparlar. Toplumun görev ve değerleri böylelikle içselleşmiş hale gelir. (Windmiller, 1995: 231, aktaran Ulusoy, 2002: 65).

Bu dönemde, zihin engelli bireyde cinsel organlarla oynama en sık görülen davranış biçimidir. Zihin engelli birey bedeniyle oynamayı tekrarlayan davranış biçimine dönüştürebilir. Bu davranışın hoşnutluğu kendi içinde olduğundan giderek sıklığı artabilir. Bu dönemde, en sık görülen ikinci davranış soru sormadır. Zihin engelli çocukta soru sorma pek görülmez. Benzer şekilde hemcinsi ebeveyni ile özdeşim kurma girişimlerini de başlatmayabilir. Bu nedenle normal gelişim gösteren çocuklar için sözkonusu olan Oedipus ve Elektra karmaşasını da yaşamazlar. Çocuk zihinsel performansına göre sıralama, sınıflama yapma konusunda yeterliğe sahip değilse cinsel korunumun gelişimine ilişkin yansıtma da yapamaz (Düzkanar, 2011).

Bu dönemde, cinsel organlarla oynama, istenilen bir davranış değildir. Bu yüzden kendini tanıma girişimi cinsel kimliği öğretme ve benimsetme çalışması şeklinde değerlendirilmelidir. Bu dönem çocukta sınıflama ve sıralama becerileri gelişmeye başlamış ise tacizden korunmada güven çemberi çalışmasının yapılabileceği dönemdir (Düzkanar, 2011).

II.3.3. 7-12 Yaş Döneminde Cinsel Gelişim

Bu yaş döneminde aynı cins ebeveynle ve diğer yetişkinlerle özdeşme önem kazanmaktadır. Bu dönemde kız ve rekek çocuklar hemcinslerine yakınlık göstermeye başlarlar, oyuna oldukça fazla önem verirler. (Freedman, Sears, Carlsmith, 1989, aktaran Selçuk, 2003). Bu dönemdeki birey kendi ihtiyaç ve çıkarları doğrultusunda davranır ve diğer insanların da çıkarları doğrultusunda davranır ve diğer insanların da çıkarları olduğunu göz önünde tutabilir. Her şey karşılıklıdır inancına sahiptir. Maddi eşitlik ilkesi bu dönemdeki adalet anlayışının temel göstergesidir (Selçuk, 1999: 90-91).

Bu yaş dönemi sağlıklı bir şekilde geçirilmezse, çocuk içsel dürtülerinin denetimini sağlayamamakta ve enerjisini yanlış yöne kanalize etmekte ya da dürtülerini aşırı denetim

altına alarak kişiliğinin gelişimini engellemekte ve obsesif karakter yapısına sahip olabilmektedir (Gençtan, 1980, aktaran Selçuk, 2003).

Zihin özürlü çocuk kendini geliştirmeye yönelik girişimleri kendisinin başlatmayacağı bu dönemde planlanmış çalışmalar önceki dönemlere ilişkin edinimlerin telafi edilmesi için değerlendirilebilir. Zihin özürlü çocuk kendi cinsine ilişkin toplumsal rollerin tam olarak farkında olamayabilir ancak karşıt cins ebeveyne sevgi ile abartılı bir yönelim sergileyebilirler. Erken tanılanmış ve eğitim alan bazı çocuklarda gözlemlenebilir farklı modellerle de özdeşimler kurma gözlenebilir. Bu yaş döneminde karşıt cins yetişkine sevgi ile yönelimin olumsuz sonuçlanmaması için bu dönem başında iyi ve kötü dokunmanın öğretimi yapılabilir. Okulda yaşıt karşı cinse tepkili yönelim ekip yöntemi ile kırılmaya çalışılmalıdır. Gerekirse izinsiz fiziksel temas çalışılmalıdır (Düzkanar, 2011).

II.3.4. 12-21 Yaş Döneminde Cinsel Gelişim

Bu yaş döneminde birey cinsel yönden olgunlaşmaya başlar. Artık çocuk olmaktan çıkıp çocuk olmaktan çıkıp çocuk sahibi olabilecek bir cinsel olgunluğa ulaşmaktadır. Çocuk hem fizyolojik hem de psikolojik olarak olgunlaşmaya başlar. Hormonların aktif olarak çalışmaya başlaması ve etkinliklerini artırması gençlerin sıkıntılı bir döneme girmesine neden olur. Bir önceki dönemde örtülü olan cinsel içerikli enerji artık cinsel organlar ve cinsel ilişki üzerine odaklanmıştır. Yine önceki dönemde çözülmemiş çatışma ve problemler tekrar bilinç alanına gelmeye ve kendilerini hissettirmeye başlar. Bu dönemde yoğun şekilde kullanılan bazı savunma mekanizmaları (bastırma,yön değiştirme ve yüceltme) çoğu zaman gençlerin cinsel davranışlar açısından olgunlaşmasına engel olabilir. Bu gençler cinsel yönden olgunlaşmadıkları için çok uzun süre kendilerinden beklenen genç kız-genç erkek davranışlarını göstermezler. Şayet bu dönemde böyle bir saplantı (fiksasyon) olursa, ilerde eş seçimi, arkadaş ilişkileri ve kişiler arası ilişkilerde de başarısızlıklar ortaya çıkabilir. Bu dönemde gencin artık ana-babasından bağımsız olarak çevresiyle etkileşimde bulunabilmesi ve özellikle karşı cinse karşı olgun ve uygun tepkiler geliştirmesi beklenir (Arı, Üre ve Yılmaz, 1999: 33-34).

Bu dönemde genç ana-babanın her şeye muktedir (omnipotans) birileri olmadığını, mükemmel olmadıklarını, her şeyi bilmediklerini ve kendilerine artık her konuda yardım

edemediklerini de fark eder. Her konuda ana-babadan destek alma, onlara güvenme yerine genç artık kendi sorunlarını kendi yetenekleriyle ve gücüyle çözebileceğine dair bir inanç geliştirmeye başlar. Bu yüzden kendi çocuklarının potansiyelinden haberdar olmayan ana-baba da kaygılanmaya başlar. Ergen-ana baba çatışmasının temelinde bu bilinçlenme ve bağımsız olma çabaları yatar (Arı, Üre ve Yılmaz, 1999: 33-34).

Ana-babasıyla çatışmaya giren genç çoğu zaman çözümü başka referans gruplarına yönelmekte bulur. Çete ya da ganglar oluşabilir. Otorite ile disiplin sorunları yaşayabilirler. Genç çevresi içinde kendini kabul ettirmeye uğraşırken bir yandan da kendisini genç bir erkek ya da genç bir kız olarak cinsel kimliğiyle tanıtmaya çalışmaktadır. Ana-babanın yanında toplum da gençten belli tutum ve davranışlar beklemektedirler. Kendinden beklenen rolü benimsemesi, kabullenmesi ve bu roller oynaması gerekecektir (Arı, Üre ve Yılmaz, 1999: 33-34).

Birey kendisinden beklenen roller doğrultusunda davranır; kendi amaçlarına ulaşmak için başkalarını kullanmaz. “İyi çocuk” olma eğilimi vardır, kendisini karşısındakinin yerine koyarak iyi davranılmayı bekler. Birey toplumdaki insanların davranışlarını düzenleyen geniş bir sosyal sistem olduğunun farkındadır. Sistemin işleyişini korumak, herkes aynı şeyi yaparsa kaygısı, benlik saygısı ve vicdani sorumluluk bireyi doğru davranmaya yönelten nedenlerdir (Selçuk, 1999: 90-91).

Genç bu dönemde kendini bir meslek mensubu gibi görme eğilimi içine de girecektir. Pek çok geçici kararlar sonrasında kendine en uygun mesleği seçmesi ve bu alanda eğitime yönelmesi beklenir. Bu dönemde yukarıda bahsedilen alanlarda genç başarılı olmak için uğraşacak ve başarmak için yeniden deneyecektir. Başaramadı zamanlarda ise genç bir karmaşaya girebilir. Bu da daha çok kimlik bunalımı olarak yaşanır. Böyle bir problem gencin her alanda başarısını olumsuz yönde etkileyebilir. Meslek seçiminde, eş seçiminde, arkadaş seçiminde, ana-baba ilişkilerinde ve diğer kişiler arası ilişkilerde başarısızlık söz konusu olabilir (Arı, Üre ve Yılmaz, 1999: 33-34).

Öğretmenlerin özellikle bu kritik dönemde gençlere iyi bir rehberlik yapmaları gerekir. Rehberlik onlara doğru yolu gösterme, tavsiye etme, nasihat etme değildir elbette. Öğrencinin probleminin ne olduğunu anlayabilirsek ve bu problemin muhtemel nedenleri konusunda

yeterli bilgi edinebilirsek, gencin kendi problemini keşfetmesine ve kendi çözümünü üretmesine yardımcı olabiliriz (Arı, Üre ve Yılmaz, 1999: 33-34).

Bu dönemde zihin özürlü çocukta fiziksel gelişime dayalı olarak farklılaşma başlar. Ancak çocuk bu farklılığı anlamlandıramaz. Ancak içinde yaşadığı toplumun cinsler için belirlediği yaptırımlara uymak zorunda olduğundan bu konuda çok iyi bir eğitimden geçirilmesi gerekir. Hem cinsi olan ebeveyni model alarak bağımsız bir yetişkin gibi karşı cinse olgun bir sevgi gösterimi sergilemeye çalışır. Ancak çocuğun ilgi odağı kendisi ve ailesi dışına çıkamadığı için sorunlar yaşanabilir. Zihin özürlü çocuğun özellikleri ve eğitim konusunda aile yeteri kadar bilgilendirilmemiş ise aile içinde çözümlenmemiş karmaşa yeniden gündeme gelir (Düzkantar, 2011).

II.4. ÖĞRENME TEORİLERİNE GÖRE CİNSEL GELİŞİM

Aşağıda öğrenme teorilerine göre cinsel gelişim hakkında bilgiler sunulmaktadır.

II.4.1. Sosyal Öğrenme Teorisi

Bu teoriye göre cinsel tipli davranışların kavranma ve uygulaması, insanın diğer davranışlarını analiz eden öğretinin prensipleri ile tanımlanabilir. Bu ilkeler ayırt etme, genelleme, gözlemsel öğrenme gibi süreçlerin yanı sıra ödül alma ya da almama, belli tekrarlarla cezalandırma, doğrudan ya da dolaylı koşullandırma gibi süreçlerle ilgilidir (Nemlioğlu,1981: 8, aktaran Eser, 2008: 20).

Sosyal öğrenme teorisinde çocukların sürekli sosyal ortamla ilişki içinde olduğunu, gittikçe başkalarıyla iletişimi arttığı ve sosyalle davranışlardan doyum sağladığı görüşü vardır. Yeni şeyler bir önceki üzerine kurulur. Bu sürekli ilave olan şeyler çocuğun geleceğini şekillendirir. Gelişim çocuk ve ebeveynin ilişkisinin niteliğiyle ilişkilidir. Ebeveyn cinsiyet tipine bağlı davranışları pekiştirmek amacıyla erkek ve kız bebeklere farklı tepkiler verir. Daha sonra erkek ve kız olduklarını ve kendi cinsiyetlerini gösteren farklı karakterleri öğrenirler. Okul öncesi yıllarda aynı cins ebeveynle özdeşim başlar. Özdeşim süreci cinsiyet rolü stereotipilerini benimsemeye dayalıdır. Öğrenilen rol stereotipileri sonraları güçlü ve saygın yetişkinlerin uygun davranışları ile pekişir (blog.milliyet.com.tr).

Kurama göre ebeveynler hem etkili bir model hem de doğrudan pekiştirici işlev görmektedir. Aynı zamanda erkeksi bireylerin kalıp yargısal olarak erkeksi özellikler sergileyen ebeveynleri model alması veya erkeksi davranışların pekiştirilmesi, benzer şekilde, kadınsı bireylerin de kadınsı özellikler sergileyen ebeveynleri model alması veya çocukta kadınsı davranışların pekiştirilmesi öngörülmektedir(Kelly ve Worell, 1976, aktaran Özdemir, 2006: 17).

II.4.2. Psikoanalitik Teori

Freud, psikoanalitik kuramın temsilcisi olarak, çocuğun bazı gelişimsel aşamalardan geçerek kişiliğini şekillendirdiğini ve cinsel gelişimin de bu sürecin temelini oluşturduğunu savunmaktadır (Yalçın, 2010: 301).

II.4.2.1. Oral Dönem

Bu dönemde hoşlanım kaynağı ağız bölgesidir. Bebeğin ilk cinsel yaşamı kendine yöneliktir. Bu kişinin, kendi varlığından, kendi benliğinden hoşlanması anlamına gelir. Bu zamanda çocuk, bedenini, el ve ayak gibi çeşitli organlarını ağızına götürür. (Binbaşıoğlu, 1995: 214).

Bu dönemde anne-bebek ilişkisi çok önemlidir. Oral dönemin ihtiyaçlarının karşılanmaması veya yanlış doyurulması gelecek yaşamda pek çok normal dışı davranışın ve kişilik özelliğinin nedeni olur. Bu kişilik özellikleri arasında bencillik, abartılmış iyimserlik ya da sebepsiz karamsarlık sayılabilir. Bu kişiler diğer insanlara hiçbir şey vermezken diğerlerinden çok şey beklerler. Oral karakterli kişiler diğer kişilere karşı aşırı bağımlılık geliştirirler (Geçtan 1981, aktaran Arı, 2003: 70). Bir başka deyişle çocuğun yaşama küsmesi ya da onu sevmesi, emzirmede annenin tutumuna bağlıdır. Bu da çocuğun ileride ruhsal özelliklerinin temelini oluşturur. Örneğin, çocuğun, birden bire süttten kesilmesi onun yaşama küsmesine yol açar. Bunu yapan anneye karşıda çocuk, düşmanlık duyguları geliştirir. Sevmeye ve düşmanlık duyguları gibi iki zıt durumda kalan çocuk, -bilinçsiz olarak- ruhsal bir çatışmanın içine girer. Böyle bir kimse, anne aracılığıyla, diğer insanlara karşı olan sevgi ve bağlılığını da yitirir. Bu bağlamda cinsel nitelikli gereksinmesini doyuramayan çocuklardan bir kısmı ileriki yaşlarda toplumsal yaşama uyum sağlamakta zorluk çekmenin yanında sağlıklı ilişkiler kurmada zorlanabilirler (Binbaşıoğlu, 1995: 214).

II.4.2.2. Anal Dönem

Binbaşıoğlu'na (1995) göre, bu evrede cinsel enerji makatta toplanır. Bu, genellikle, çocuk süttten kesildikten sonra görülür. Bu zamanda, çocuğun büyük abdesti tuvalete yapması, ona bir tür cinsel haz verir. Bu nedenle 3-4 yaşlarındaki çocukların, tuvalete gittikleri zaman, daha fazla kaldıkları, kabız olmak için bilinçaltı istek taşıdıkları görülür. Bu evrede, normal olarak 1-2 yılda geçer.

Çocuğun yürümeye, konuşmaya ve kendi benliğini çevresinden ayrı algılamaya başladığı; yavaş yavaş bağımsızca düşünme ve davranma gibi yetilerin yapıtaşlarının geliştiği bir dönemdir. Bu dönemde çocuğun dışkılama büzgeç kaslarının gelişmesiyle çocuğun dünyasına yeni bir eylem yetisi katılmaktadır. Çocuk içerde biriken dışkısını tutarak ya da bırakarak bir haz duyar. Çocuğun dışkısını tutabilmesi ve annesinin istediği yerde ve zamanda yapması çevreden büyük ilgi görür ve ödül alır. Böylelikle çocuk artık toplumun iyi, kötü, doğru, yanlış ve ayıp gibi yargıları ile karşılaşmaktadır. süper ego gelişmeye baslar.

Anal dönemde bazı aile tutumları çocukta anal saplanmaya ve anal kişilik özelliklerinin gelişmesine yol açabilir. Bu tutumlar arasında, çocuğa sıkı, katı, cezalandırıcı tuvalet eğitimi; özerklik tanımayan, bağımlı, bebek kalmayı destekleyen aşırı koruyucu ve denetleyici tutumlar, aşırı düzenlilik ve titizlik eğitimi, çocuğa ayıp ve günah kavramlarının fazla aşılması sayılabilir. Anal kişilik özellikleri gösteren yetişkin bireylerde, aşırı titizlik, tuvalet işlemleri ile aşırı uğraşma, cimrilik, inatçılık, aşırı düzenlilik, kararsızlık gibi özellikler görülür (eksisozluk.com).

II.4.2.3. Fallik Dönem

Bu dönem temel olarak cinsiyet ayrımının belirginleştiği dönem olarak kabul edilir. Bu dönem içindeki hoşlanım odağı, erkek çocuk için anne, kız çocuk için babadır. Ancak çocuk 3-7 yaş erkek çocuklarının anneye olan bağımlılıkları ve kız çocuklarının babaya olan bağımlılıkları ve ilgileri bastırıldığında suçluluk duyguları oluşur. Suçluluk duyguları hem törel değerlerin kaynağı hem de karmaşaya yol açan bir davranış özelliğindedir. Erkek çocuğun annesine karşı olan düşkünlüğün sonucu, babayı da karşıt bir güç olarak görmesi ve onun cinsel organına yönelik cezalandırıcı bir tutumla algılaması hadımlık karmaşasının temelini oluşturur. Kız çocukta ise penise imrenme bir başka karmaşa biçimidir. Bu duyguyla kız çocuk babaya yönelirken, penis yokluğundan annesini sorumlu tutmaktadır. Ancak anneye ya da babaya bağımlılık ergenlik ya da yetişkinlik döneminde sürdürüldüğünde, oral bir

saplantıdan ya da karmaşadan söz edilebilir (Topses, 2003: 1999). Bu karmaşa neticesinde kişide eş cinsellik, fetişizm gibi cinsel davranış sapmalarına neden olabilmektedir.

II.4.2.4. Latent Dönem

6-7 yaşlarından ergenlik dönemine değin süren zaman dilimi içinde yer alan bu dönemde cinsiyete yönelik ilgiler azalmakta, erkek ve kız çocuklarının kendi cinsleri ve yaşlılarıyla olan ilişkileri önem kazanmaya başlamaktadır. Grup içinde kendini kabul ettirmek ve böylece benlik saygısını artırmak önemli bir güdüleme nedenini oluşturmaktadır. Öğrenme, çeşitli ilgiler ve toplumsal ilişkiler, başarılı olma isteği daha baskın olarak yaşanmaktadır. Ayrıca çocuk, ergenlik dönemiyle ilgili hazırlıklarını bilinçaltında yapmaktadır. Freud'e göre cinsel eğitimin verilebileceği dönem, bu dönemdir (Topses, 2003:199). Ergenlik döneminde ve yetişkinlikte, kişinin kimi cinsel sorunları ilk basamaklılarla birlikte ortaya çıkar. Bu nedenle, çocuğun bu basamakları normal atlatmasına önem verilmelidir (Binbaşoğlu, 1995: 216).

Latent dönemde çocuklar artık kendi cinsiyetindeki kişilerle özdeşim kurarlar. Özdeşim iki açıdan çok önemlidir. Birincisi, özdeşimle çocuk kendi cinsel kimliği ile ilgili rolleri yetişkin modellerden sosyal öğrenme yoluyla öğrenir ve rolleri özümleyerek gelecek yaşama hazırlanır. İkincisi, çocuk sağlıklı özdeşimler kurarak sosyalleşme sürecinde sağlam bir temel kurar. Sosyalleşme süreciyle çocuk cinsel enerjisini, öğrenme ve beceri geliştirmeye yöneltir. Çocuklar bu dönemde kendi cinsleriyle özdeşim kuramamaları durumunda gelecekteki cinsel kimlikleriyle ilgili sorunlar yaşayabilirler (Arı, 2003: 80-81).

II.4.2.5. Genital Dönem

Bu dönemde birey kendi bedenini uyararak doyum sağlar. Bireyler sadece kendi bedeninden aldığı doyuma bazı hoşlanımlar katabilirler. Ergenlik döneminde özseverci duyguların bir kısmı gerçek nesne seçimlerine yönelir. Ergen diğer insanları yalnızca özseverci araçlar diye değil, onları düşünerek sevmeye başlar. Cinsel çekicilik, toplumsallaşma, grup etkinlikleri, meslek planlaması ve yuva kurma isteği belirir. Ergenliğin sonuna doğru toplumsallaşmış ve diğer insanları düşünerek yapılan nesne seçimleri oldukça tutarlılık göstermeye başlar. Artık birey hoşlanım arayan özseverci çocuktan, gerçeklere yönelik toplumsallaşmış yetişkine dönüşür (birdebendegor.blogcu.com).

II.4.3. Bilişsel Gelişimsel Teori

Cinsiyete özgü tutum ve davranışların kazanılmasının biyolojik güdüler ya da toplumsal koşullarla değil, çocuğun toplumsal çevresini cinsiyet rolü boyutlarına göre zihinsel örgütlemesi ile ortaya çıktığını öne süren Kohlberg cinsiyet rolü gelişimini bilişsel gelişim kuramıyla açıklamaktadır. Psikoanalitik görüş duygusal çatışmalar, sosyal öğrenme görüşü sosyalleşme olayının sağladığı öğrenme deneyimleri üzerinde dururken, bilişsel gelişim yaklaşımı çocuğun cinsel kimlik kavramını oluşturması üzerine odaklanmıştır (Cüceloğlu, 1993, aktaran Özdemir, 2006: 18).

Bilişsel gelişimsel teoriye göre çocuk seksüel kimliğin oluşmasıyla ilk önce kadın ayrımını öğrenir. Daha sonra çocuk tanımladığı cinsel rolün belli hareketlerini ayırt eder. Bu ayırt etmeler belli bir modele bağlı kalınarak değil anne, baba, kardeş, medya vb. kaynaklardan elde edilen soyutlamalardan yola çıkılarak yapılmaktadır. “Ben erkeğim ve erkek işi yapmak istiyorum” fikri çocuğun cinsiyetine uygun şekilde davranması ahlaki bir zorunluluk olarak kabul edilir (Yalçın, 2010: 301).

II.4.4. Bilgi-İşleme Teorisi

Bilgi-işleme yaklaşımına göre cinsel tipten ana belirleyicisi şemadır. Şemalar günlük tüm davranışlarımızı organize etmek için var olmak durumundadır. Cinsel rollere dayanan şemalar çocukların bilgiyi sınıflamasına ve çocukların kız ve erkek olarak rollerinin ayrımına ait bilgiyi kazanmalarını sağlar. Cinsel kimliğe ait net bir şekillenme olmadan çocuklar önce hem kız hem de erkek tiplerine ait şemalar oluştururlar. Daha sonra kendi cinsiyetlerine uygun örneklerle karşılaşınca bununla ilgilenir ve çeşitli sorularla bu ilgilerini pekiştirirler, böylece çocuklar kendi cinsiyetlerine uygun ek şemalar oluştururlar (www.megep.meb.gov.tr).

II.5. CİNSEL KİMLİK

Bireylerin kendi iç dünyasında kendisini nasıl tanımladığıdır. Kadın veya erkek olmakla sahip olduğu kişisel ve özel kimliktir (Bozdemir, Özcan, 2011: 37)

Cinsel kimlik, bireyin kendi bedenini ve benliğini belli bir cinsiyet içinde algılayışı, kabullenışı, duygu ve davranışlarında buna uygun biçimde yöneliştir. Örneğin, erkeğin kendini erkek olarak algılaması, kabullenmesi; güdü, duygu ve davranışlarında dışıye doğru

yönelik bir cinsel benlik duygusunun kişiye yerleşmiş olduğunu ve erkek cinsel kimliğinin varlığını gösterir (Başgöl, 2011; Çalışır, 2011; Fidan, 2011; Özgüven, 1997; Ruhsal ve Duygusal Engelliler Aile Eğitim Rehberi, 2007).

II.5.1. Cinsel Kimliğin Gelişimi

Her kültürel yapı içinde, cinsiyete göre bir rol algısı vardır. Ancak bu konuda bütün kültürlerde, genel olarak erkek çocukların atak, zorluklara karşı direnen, korkusuz ve kararlı bir kişilik yapısına sahip olmaları beklenir. Öte yandan kızların, daha edilgen, barışçı ve uysal olmaları istenir. Cinsiyete bağlı rol algısına ilişkin örneklere roman, hikaye ve benzeri yazın ürünlerinin yanı sıra televizyon, sinema ve benzeri kitle iletişim araçlarında da sıkça rastlanmaktadır. Burada ortak tema, erkeklerin daha çok cesur ve kahraman, kızların ise, çoğunlukla erkekler tarafından korunma gereksinimi içinde bulunan bireyler olarak yansıtılmasıdır. Bununla birlikte özellikle geleneksel kültürlerin, cinsiyete bağlı rol algısını yansıtan bu katı kategorik bakış açısının, günümüzde bir ölçüde esnediği gözlenmektedir. Örneğin günümüzde kadının sosyal yaşamda giderek daha çok yer alması, bu konuda önemli bir düşünsel dönüşümün yaşanmasına neden olmaktadır. Bu bağlamda birçok mesleğin, hobilerin ve davranışların her iki cinsiyete de (unisex) ait olabileceği görüşü giderek güçlenmektedir (Aydın, 1999: 61-62).

Çocuk, cinsel kimliğini ve rolünü yaşamın ilk yıllarında kazanmaya başlar. Annenin babanın çocuklarında kız ya da erkek yönünde cinsiyet beklentisi, çocuğa verilen isim, çocuğa karşı tutumlar, kız ya da erkek oluşuna göre ondan beklenen davranış, cinsel kimlik gelişiminde önemli rol oynamaktadır. Uygun bir cinsel kimliğin gelişebilmesi için uygun bir biyolojik gelişim kuşkusuz gereklidir. Ancak biyolojik olarak erkek ya da kız olmak, cinsel organların yerinde ve normal yapıda olması, iç salgıların da bu cinsiyete uygun biçimde salgılanması sağlıklı bir cinsel kimlik için yeterli değildir (T.C. Başbakanlık Engelliler İdaresi Başkanlığı, 2007: 28).

Çocuk, üç-dört yaşında kişiliğini fark etmeye başlar. Meslekleri, kız ve erkek çocukları arasındaki farkı, çocukla yetişkin arasındaki ayrılıkları algılar. Üç yaşındaki bir çocuk hangi tür eşyaların hangi cinsiyet grubuna ait olduğunu bilir. Dört yaşındaki bir çocuk kız veya erkek olduğuna karar verebilir. Erkek çocuğu diğer erkeklere benzeyen kendi fiziksel ve davranışsal yönlerini, kız çocuğu da diğer kızlara ve kadınlara benzeyen kendi

fiziksel ve davranışsal yönlerini algılar. Kız çocukları anneleri erkek çocukları babaları gibi davranmaya başlar (Yalçın, 2010: 293).

Çocuğun kimlik kazanımında en önemli etken, özdeşim olaydır. Çocuk erkek ve kız davranışlarını, ana ya da babasına özendiği için, onlara benzemek için benimser. Bu, bilinçli bir öykünmeden daha çok derine inen ruhsal bir olaydır. Çocuk, oturuşundan duruşuna, konuşmasından giyinişine değin, ana veya babasının birçok özelliğini bilinçsiz olarak yineler, kendi kişiliği içinde yoğurur. Kız çocukla anası, erkek çocukla babası arasındaki ilişki ne denli yakın ve olumlu ise özdeşim o denli kolay olur. Kız çocuk yalnız anasından değil, babasından da etkilenerek onun beğenisini kazanmak için kendi kız kimliğini geliştirir. Aynı biçimde anne de oğluna, erkekliğini geliştirmede destek olur. Kızların ve erkeklerin bu ayrışması oyunda ve arkadaşlık ilişkilerinde de sürer gider (Yörükoğlu, 2008: 238).

Okul döneminde ise, öğretmenler, akranlar ve yakın çevrede yer alan yetişkinler ile kurulan sosyal ilişkiler, cinsel kimliğin gelişiminde önem kazanır. Bununla birlikte hangi cinsiyet modeli ile özdeşim kurulacağı daha çok aile ve akran grupları gibi yalan sosyal çevre özelliklerine bağlıdır. Bazı anne babalar sadece belli bir giyinme biçimini kızlarına uygun sayarak, bunu ahlaki ve dini yargılarla desteklemektedir. Böylece, belli bir giyinme tarzı, cinsiyete özgü, doğal ve ahlaki bir zorunlulukmuş gibi yansıtılmaktadır. Bu yaklaşımı benimseyen sosyo-kültürel çevrelerde yetişen gençler, toplumsal baskılar nedeniyle genellikle benzer tutumlar geliştirmektedir. Çünkü sosyal çevre, belli bir yönde davranışı ödüllendirirken, bağlamsal koşullara "aykırı" olarak algılanan davranışları, cezalandırmaktadır. Dolayısıyla sosyal kabul görme, ait olma, bağlanma ve varlığını güven içinde hissetme gibi gereksinimleri nedeniyle, birey istediği gibi değil, istenildiği gibi davranmak durumunda kalmaktadır. Ancak bireysel ve sosyal farkındalık bilincinin yeterince gelişmediği bu tür kültürel ortamlarda, kişiler genellikle gerçek durumdan habersizdirler (Aydın, 1999: 64).

Günümüzde çocuklar okul, dersane ve kurslarda, televizyon ya da bilgisayarın karşısında günlerini geçirirken, ebeveynlerde onların geleceği için yoğun çalışma içerisinde. Çocuklar ve ebeveynleri, aynı evi paylaşırken bile ayrı dünyalarda gibidirler. Çocuklara zaman ayrılıp, onlarla hem ebeveyn hem çocuk hem de arkadaş gibi ilişki ve iletişim içinde olunmalıdır. Bu ilişkilerin birçok faydası yanında cinsel rolün benimsenmesindeki önemi de büyüktür. Babaların erkek çocuklarını zaman zaman işe götürmesi, yaptığı iş hakkında onlar bilgi vermesi, bahçe tamir gibi işlerde kendine yardım

ettirmesi ve onlara sorumluluk vermesi faydalıdır. Benzer tarzda annelerin, ev işlerinde kızlarına görev ve sorumluluklar vermesi, anne eş olmanın güzelliklerinden bahsetmesi cinsiyete uygun kimlik gelişimine faydalıdır (Taşçı, 2010: 98).

Normal gelişim özelliği gösteren çocukların cinsel kimlik gelişimlerinde olduğu gibi engelli çocukların cinsel kimlik gelişimlerini de başarılı bir şekilde kazanmasında aile oldukça önemli rol oynamaktadır. Özellikle de ailesi tarafından uygun bir şekilde desteklenen zihinsel engelli çocuklarda cinsel kimlik edinimini ayırt edebilir bir duruma gelebilirler. Hafif derecedeki zihinsel engelli çocukların aileleri, çocukların cinsel kimlik edinim süreci ile çok fazla sıkıntılı süreç yaşamamaktadırlar. Engel derecesinin ağırlaşması çocuğun cinsel kimlik edinim sürecini de zora sokmaktadır. Orta ve ağır derecedeki zihinsel engelli çocukların algılama, ayırt etme, genelleme gibi yeteneklerinde yaşadıkları sıkıntılar, cinsel kimlik edinme sürecini uzatmaktadır. Örneğin; anne ağır derecede zihinsel engelli çocuğuna eteğini giydirirken “bak şimdi kız çocukları çoğu zaman pembe renkli etek giyer haydi sende şimdi bu pembe renkli eteğini giy bakalım” veya “kız çocukları pembe renkli etek, erkek çocukları ise mavi renkli kıyafetleri giyer” gibi söylemler ağır derecede zihinsel engelli olan çocuğun çok kolay bir şekilde algılayıp, genellebileceği durumlar değildir. Orta ve ağır derecede zihinsel engelli çocuğa sahip anne babalar yukarıdaki söylemleri her giyinme davranışı sürecinde çocuğa anlatmalı ve bunun yanında ailenin oyuncak bebekler üzerinden, maketler üzerinden erkek ve kız kıyafeti satan mağazaların vitrinlerinin önünden geçerken ve benzeri materyaller aracılığı ile bak erkek çocuğunun pantolonu mavi renk, yanındaki uzun saçlı kız çocuğunun eteği ise pembe renkli gibi söylemlerde bulunarak zihinsel engelli çocuğun cinsel kimlik edinimine olumlu katkılar sağlayabilir (Çakmak ve Çakmak, 2011:31-32).

II.5.2. Cinsel Kimlik Sapması

Cinsel gelişmenin yolunda gitmesi için bazı koşullar gereklidir. Cinsel kimlikleri olgunlaşmış ve iyice belirlenmiş anne ve babayla büyüyen çocuk bu gelişmeyi önemli bir güçlüğe uğramadan tamamlar. Erkek toplumun aradığı nitelikleri taşıyan bir baba, çocuğuna iyi örnek olacaktır. Kadın kimliği belirgin bir anne, kızına iyi bir özdeşim örneği olduğu gibi, oğluna da erkek kimliği geliştirmesinde yardımcı olur (Sevinç, 2005: 344; Yörükoğlu, 2008: 239-240).

Son yıllarda genital organ belirsizliği (ambiguous genitale) gösteren çocuklar erken tanınmakta; organların onarım kolaylığına göre, kız veya erkek yapıları pekiştirilmekte ve o cinsten yetişmeleri sağlanmaktadır. Bu düzeltici işlemler 2-3 yaşından önce yapılırsa çocukta ruhsal bir bocalamaya yol açmaz. Üç yaşından sonra ise çocuk hangi cinsel kimlikte yetişmişse onarımlar, zor da olsa, o doğrultuda yapılmalıdır (Sevinç, 2005: 344; Yörükoğlu, 2008: 239-240).

II.6. CİNSEL KİMLİK KAZANIMINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Aşağıda cinsel kimliğin kazanılmasında etkili olan faktörler sunulmaktadır.

II.6.1. Cinsiyet

Cinsiyet rolü kadının ve erkeğin nasıl düşüneceğini ve hissedeceğini belirleyen ve çevre tarafından verilen bir roldür. Çoğu kültürde erkekler ve kadınların farklılıkları, neleri yapip neleri yapamayacakları oldukça açık seçik olarak belirlenmiştir. Bebekler daha doğmadan önce erkekler için mavi, kızlar için pembe renkli kıyafetler ve diğer özel eşyalarla ayırım olur. Bu ayırım daha sonra saç biçiminde, giydikleri elbiselerde ve oynadıkları oyunlarda olur. Bu farklılıklar bütün gelişme boyunca pekiştirilerek artırılır. Zaten çocuklarda etrafındakileri gözleyerek onların cinsiyet rollerini taklit ederler. Bu süreçte ebeveyn rolü son derece önemlidir. Aileler belirli ödülleri ve yasaklamalar kullanarak kızlarına daha kadınca, oğullarına da daha erkekçe davranmalarını öğretmektedirler (Kulaksızoğlu, 1998: 44).

Öz'e (1997) göre, çocuklar üç yaş civarında kendi bedenlerini fark etmeye başlarlar. Çocuğun kendi bedenini fark etmesi ile birlikte merakı artar ve cinsiyetle ilgili sorular sormaya başlar. Çocukların kendi cinsiyetleri ile ilgili sorularını yanıtsız bırakmak, on un cinsiyetini fark etmesini yadsımak olur. Çocukların cinsel kimliklerini kazanabilmeleri için, önce cinsiyetlerini fark etmeleri gerekir. 3-4 ya da 5 yaşlarındaki çocuklar okuldaki öğretmenlerine de benzer sorular sorarlar. Ancak çoğu zaman evdeki anne-baba gibi öğretmende, kaçamak cevaplar vermeyi tercih eder. Anne-baba ve öğretmenlerin çocuğun cinsel gelişimi ve eğitimi ile ilgili bilgi sahibi olmaları ve bu bilgileri çocuğa anlayacağı dille aktarmaları önemlidir.

Anne babaların çocukların cinsiyetine uygun davranışları ödüllendirmesi, bu davranışların çocuk küçük yaşta ayrımlaştırılmasını sağlar. Okulöncesi çağda ve son çocuklukta çocuklar aynı cinsiyetteki akranları gibi olma konusunda tercih yaparlar. Akranların mahallede ve okulda aynı cinsten olan arkadaşlarına erkeksi ve kadınsı rolleri öğretmeleri söz konusudur. Ergenlikteki arkadaş grubunun onaylaması ve onaylamaması, gösterilecek cinsel tavır ve tutum üzerinde önemli bir güçtür. Akranlar kendi cinsiyetine uygun davranış gösterenleri onaylar veya göstermeyenleri onaylamayarak onların uygun cinsel davranışlar göstermelerine katkıda bulunur (Kulaksızoğlu, 1998: 44).

II.6.2. Anne-Baba ile Büyüme

Freud'a göre, çocuklar doğuştan psikolojik olarak iki cinsiyetlidirler. Çocuklar cinsiyete bağlı kimliklerini anne ve babalarıyla ilişkilerindeki çatışmalı sevgi ve kıskançlık duygularını çözerek kazanırlar. Çocuk ile anne ve baba arasındaki ilişki ne kadar yakın ise özdeşim de o kadar kolay olur (Erdoğan, 1999, aktaran Sayın, 2007: 11).

Çocuğun cinsel kimliğini kazanmasında en önemli etken özdeşim olayıdır. Çocuk erkek ve kız davranışlarını, ana ya da babasına özendiği için, onlara benzemek istediği için benimser. Bu bilinçli bir öykünmeden çok daha derine inen ruhsal bir olaydır. Çocuk, oturduğundan duruşuna, konuşmasından giyinişine değin, anne ve babasının birçok özelliğini bilinçsiz olarak yineler, kendi kişiliği içinde yoğurur. Kız çocuklarla annesi, erkek çocuklarla babası arasındaki ilişki ne kadar yakın ve olumlu ise özdeşim o denli kolay oluşur (Sevinç, 2005: 343).

II.6.3. Çocuklara Verilen Oyuncaklar

Kız çocuklar bebek türü oyuncaklarla oynarken erkek çocukları araba veya silah türü oyuncaklarla oynarlar. Çocukların oyunlarında cinsiyetine uygun farklılıklar gözlenir. Bu farklılıkların kesin sınırı yoktur. Erkek çocukların bebekle oynamaları ya da kız çocuklarla evcilik oyunu oynamalarına rastlanabilir. Ancak alınan oyuncak ve kıyafetlerin cinsiyete uygun olması gereklidir. Çocukların sürekli karşı cins oyunlarını oynaması veya oyuncaklarını tercih etmesi halinde uygun tarzda, oyun ve oyuncakların değişimini sağlamak ve çocukları bilgilendirmek gerekir (Taşçı, 2010: 98).

II.6.4. Okul

Okul, çocuğun aile yuvasından çıkıp, dış dünyaya açıldığı, toplumsal çevreye iyice karıştığı çağdır. İlkokul döneminde kız ve erkek çocuklar kendi aralarında kümeleşerek oynarlar. Erkek çocuk, kızlar arasına karışırsa yeni kazandığı erkek kimliği zayıflar kaygısı içindedir (Yörükoğlu, 2008: 78). Arkadaşlarının cinsiyet ayrımı ile ilgili gösterdiği tepkiler önemlidir.

Ergenlik çağında ise okulda arkadaşlar tarafından onaylanan davranışlar benimsenir ve tekrarlanır. Ayrıca başkalarının dikkatini çeken davranışlar genç tarafından benimsenir. Öğrenciler okulda öğretmenlerin gösterdikleri davranışları örnek alırlar ve kendilerine yönelik öğretmen davranışlarının etkisinde kalırlar (Kulaksızoğlu, 1998: 85).

II.6.5. Kardeş

Çocuk üzerinde, aile içinde etkili olan bir diğer faktör kardeşlerdir. Kardeş ile yaratılan ilişki düzeyi, etkinin yönünü ve niteliğini belirlemektedir. Bu bağlamda yine anne ve babanın çocuklarına yaklaşım tarzları ve değer yargıları gündeme gelmektedir. Özellikle ilk çocuklarında, anne ve babalar çocuklarını yetiştirirken daha çok toplumsal değer ve yargıları gözetirler. İlk çocuktan sonraki çocuklarda anne babalar daha özerk davranışlar sergilerlerken büyük kardeşler küçük kardeşleri için cinsiyet tipine uygun model olurlar. Kendi cinsiyetinden olan büyük kardeşinin davranışları, çocuğun cinsiyetine uygun davranışlar kazanma sürecini etkilemektedir (Coşgun, 2002, aktaran Sayın, 2007: 13). Kardeşin cinsiyeti aynı ise cinsiyete uygun davranışların kazanılma süreci daha sağlıklı geçebilmekte iken kardeşlerin cinsiyetinin farklı olduğu durumlarda cinse uygun davranışlar sergilemede sıkıntılar yaşanabilmektedir. Örneğin erkek çocuk sayısının fazla olduğu bir ailede küçük kız çocuğunun erkeklere özgü davranışlar sergilemesi, erkek çocuk gibi giyinmesi davranışları gözlenebilmektedir.

II.6.6. Medya Yayınları

Çalışır'a (2011) göre, kitle iletişim araçları özellikle gençler için kendi cinsel inanç ve davranış kalıplarını geliştirmek adına son derece önemlidir. Televizyonda ve sanal ortamda cinsel içerikli görüntüler izlemek çocuk ve ergenlerin cinsellikle ilgili tutum ve davranışlarını olumsuz etkilemektedir. Reklamlar, klipler, magazin programları, hatta zaman zaman haberler bile cinsellikle ilgili mesajlar vermektedir. Bu mesajlarda kadın olmak zayıf, güzel ve çekici olmak, erkek olmak ise güçlü, kaslı ve yakışıklı olmak anlamına geliyor. Gençler cinsellik

hakkındaki bilgi ve deneyimi medyada görüyorlar. Ancak bu bilginin kalitesini ya da güvenilirliğini belirleme yetisine sahip değildirler. Gençlerin bu dönemde cinsel rol kimliklerini net olarak sergilemeyen modellerden öğrenmesi kafasını karıştırabilir.

Dolayısıyla medya yayınlarının toplumun değer yargılarına göre düzenlenmesi gerekmektedir. Medya yüzünden kişi yanlış bir rol model seçerek, kişinin yaşadığı topluma uygun olmayan davranışlar ve yaşantılar içerisine girmesine neden olabilir.

II.6.7. Annenin Çalışması

Annenin çalışmasının çocuk üzerindeki etkileri ile ilgili bir araştırma yapılmış ve sonucunda bulgular beş hipotez etrafında toplanmıştır (Konuk, 2003: 18, aktaran Eser, 2008: 38).

1. Çalışan anneler, çalışmayan annelere oranla daha değişik bir rol modeli sunarlar: çocuklar, cinsel rol davranışlarını ana-babalarından öğrenirler. Annenin çalışmasından dolayı anne ve baba, ailede çocuk için değişik davranış modelleri sunarlar. Bu değişik rol nedeniyle çocuk, kadın rolü hakkında değişik fikre sahip olur.

2. Annenin duygusal durumu çalışıp, çalışmamasına bağlı olarak etkilenmektedir. Çalışma bazen tatmin sağlamakta, bazen rol gerginliği, bazen suçluluk yaratmaktadır. Bu da annenin çocuğu ile olan ilişkisini etkiler.

3. Annenin durumuna bağlı istekleri de değişmektedir. Bu da çalışan ve çalışmayan anneler arasında farklı çocuk yetiştirme yöntemleri yaratır.

4. Annenin düzenli şekilde evden yok olması çalışmayan kadına göre çocuğun kişisel denetimden yoksun olması anlamına gelir ve bundan dolayı çocukça denetimin uygun olmadığı düşünülür.

5. Çalışan annenin çocuğu, annenin evden yok olması ile duygusal ve bilişsel olarak mahrumiyet çekmektedir (Konuk, 2003: 18, aktaran Eser, 2008: 39).

II.6.8. Erkek Çocuk Beklentisi ya da Kız Çocuk Beklentisi

Bazı aileler erkek çocuğu arzu ederken kız çocuğu sahibi olabilirler ve farkında olmadan bilinçdışı bir yönlendirme ile kız çocuklarını erkek gibi yetiştirebilirler. Veya tam tersi, kız isterken erkek çocuğu sahibi olur ve erkek çocuklarını kız gibi yetiştirebilir. Kız çocuklarının erkek gibi, erkek çocuklarının kız gibi yetiştirilmesi, zamanla çeşitli ruhsal bozukluklara ve cinsel davranış bozukluklarına yol açabilir (Uçar, 2008: 41).

Geleneksel Türk ailelerinde kimi zaman rastlanan bir tutum da erkek çocuklarını kız gibi yetiştirme eğilimidir. Ardı ardına üç erkek doğurmuş bir anne, kendine can yoldaşı olacak bir kız çocuk ister. Sonuncu çocukta erkek doğunca anne bu çocuğuna bilerek veya bilinçsiz kız çocuğu gibi davranır. Onu yanından ayırmaz ve ayrıcalıklar tanır. Böyle bir çıkmaza giren çocuk annesinin sevgisini sürdürmek için elinden geleni yapacaktır. Onun hoşuna işler görecektir, kız gibi davranmaya daha çok özenecektir. Baba sert ve yanına yaklaşılmaz bir kişilikte ise, çocuk annenin daha çok etkisinde kalacak, ona sığınacaktır (Yörükoğlu, 2008: 241).

II.6.9. Babanın Yokluğu

Babanın çocuklarından uzak kaldığı durumlarda, erkek çocuk cinsel kimliğini geliştirmede bocalayabilir. Yalnız ablaların, teyzelerin, başka bir deyişle kadın örneklerinin bol olduğu bir ev ortamı kız çocuğu için uygun bir ortamdır, ama erkek için değildir. Böyle çocukların erkek kimliğinden sapmaları daha da kolaylaşır. Üstüne titrenen, evden çıkarılmayan çocuk arkadaşlıktan da yoksun kalınca, kız kimliği daha da belirginleşir. Sokağa çıksa da erkek çocuklara uyamaz. Onların alayıyla karşılaşır, oyunlara alınmaz. Erkekler arasında yeri olmadığını gören çocuk kızlara yönelip onlarla kaynaşır. Kendi kimliğinden uzaklaşan çocuk, çitkırıldım, edilgen ve güvensiz olur (Yörükoğlu, 2008:240-241).

II.6.10. Babanın ve Annenin Cinsel Rollerinin Gereğini Yerine Getirememesi

Babanın uygun bir erkek örneği olmadığı durumlarda erkek çocuğun bocalaması kaçınılmaz olur. Babanın silik, güçsüz, güvensiz bir kişiliği varsa erkek çocuk babasını benimsemekte güçlük çeker. Annenin kadınsı özellikler göstermeyişi de, kız çocuk için benzer güçlük yaratır. Sevecen, duygusal, yumuşak özellikler yerine sert ve buyrukçu olan, yani erkeksi davranışları belirgin olan bir anne, kız çocuğuna uygun bir örnek olmayacaktır. Bu durumda yalnız kız çocuğu değil erkek çocuk da ana ve baba kişiliği ortasında kalacaktır. Erkek ve kadın ilişkilerinin ters yüz olup, yer değiştirdiği ailelerde, bütün çocukların kimlikleri etkilenir. Özellikle ana-baba arasında çekişme varsa annenin hâkim olduğu durumlarda, kız çocuk anası gibi güçlü, kararlı ve kendine güvenli olmayı yeğleyecektir. Bu tutum ileride eş seçmesini etkileyecek, karı-koca ilişkisini belirleyecektir. (Yörükoğlu, 2008:240).

II.6.11. Kocanın Erkeklik Anlayışının Abartılmış Olması

Erkeğin karısına hiç söz hakkı tanımadan evini yönetmektedir. Kadın, eş ve anne olarak silinmiş gibidir. Bu durumda kadınlığı kölelikten ayırt edilmeyen bir anne, kızı ve oğlu için iyi bir örnek olamaz. Bu ortamda büyüyen erkek çocuk, erkekliği kabadayılıkla karıştırır. Kadına değer vermeyen onları “saçı uzun aklı kısa” yaratıklar olarak gören bir koca adayı olarak yetişir. Kız çocuk ise anasına bakarak onun ezilmiş kimliğini benimseyebilir (Yörükoğlu, 2008: 241).

II.6.12. Din

Toplumsal yaşam içindeki cinsiyet rolleri dinler tarafından ilahi gerekçelere dayandırılmıştır. Gelenekçi toplumlarda bu roller dışındaki tavır ve davranışlar, günah kabul edilerek, egemen ataerkil görüşe göre şekillendirilmiştir. Bütün dinlerde kadın, kişisel zevk ve istemlerinden ve kendi bireyselliğinden uzaklaştığı ölçüde Tanrı’ya yakın görülmüş, giderek ve zorunlu olarak “erkeğine tabii” olduğu ölçüde varlığı kabul edilir olmuştur. Dinler kadınlık ve erkeklik olgularını, işlerlik ve faydalılık açısından kesin çizgilerle, erkeklerin yararına düzenlerler. Hatta daha da ileri giderek kadını erkeğin yaşamı içerisinde yararlı olduğu oranda değerli kılarlar (Dörtköşeoğlu, 2002, aktaran Sayın, 2007: 15).

İslam dini ise, insanın yaratılışına uygun bir şekilde dengeli ve uyumlu bir yapı kazanmasına, büyüüp gelişmesine büyük önem vermiştir. Bu yüzden aşırılığa kaçmadan her şeyde ölçülü ve orta yollu davranmak, bu dinin en belirgin özelliklerindedir. İslâm dini, insanların hayatında önemli bir yer tutan cinsel hayat üzerinde bilinçli ve sistemli bir şekilde durmuştur. Cinsellik sosyal hayatta ciddi bir yer tutar. Bunlar için de çocuğun cinsel eğitimi önemli bir yer işgal etmektedir. Hayâyı (utanmayı) imanın bir parçası kabul ederek yücelten İslâm, cinsellikle ilgili konularda utanma sebebiyle cehaleti onaylamayarak öğretmeyi ve öğrenmeyi ilke edinmiştir. Cinsel eğitimin amaçlarından bir diğeri, yetişkinleri ailevi hayata hazırlamak olmakla beraber, cinsel eğitimin nihai amacı İslâm toplumunda cinsel yönden sağlıklı bireylere ve dolayısıyla sağlıklı bir topluma ulaşmaktır (Bozer, 2009: 3).

II.7. ZİHİN ENGELLİ BİREYLERDE CİNSEL EĞİTİM

Cavkaytar’a (2000) göre, tüm bireylerin eğitiminde olduğu gibi zihin özürlü bireylerin eğitiminde de, onların ileride başkalarına bağımlı olmadan yaşamlarını sürdürebilmeleri, kendi kendilerine yeterli duruma gelmeleri ve toplumla bütünleşmeleri amaçlanmaktadır. Bu amaca ulaşılması, bireyin bireysel farklılıkları ile yapabildikleri dikkatte alınarak eğitim

gereksinimlerinin belirlenmesi ve gereksinimlerine uygun eğitim ortamlarının sunulmasıyla mümkün olabilmektedir.

Geleceğe yapılacak en iyi yatırımlardan biri eğitimidir. Ancak cinsel eğitim konusu tarih boyunca pek çok kültürde tabu olarak kabul edilmiştir (Gökdeniz, 2008: 17). Günümüzde de hala toplumların cinsel eğitim konusunda olumlu olanlar kadar olumsuz düşünceleri de vardır. Binlerce yıldır insanların cinsel eğitim almadan da cinselliği yaşamış olması, gençlere verilecek cinsel eğitimin tahrike ve uygunsuz davranışlara sebep olacağı, cinsel eğitimin toplumun değer yargılarına zarar vereceği, gençlere doğum kontrol yöntemlerini öğretmenin cinsel ilişkiye izin anlamına gelmesi, cinselliğin ne kadar çok konuşulursa o kadar çok sorun çıkacağı gibi düşünceler, insanların olumsuz düşüncelerinden bazılarıdır (Taşçı,2010: 28-29).

Cinsel istismarın, ensest ilişkilerin, cinsellik hakkında yanlış inanışların ve kalıp yargıların sıkça karşılaşıldığı ülkemizde, cinsel alanda uygun bir bilgilendirme ele alınması gereken önemli bir sorun alanı olarak beklemektedir. Tüm dünyanın üzerinde çalışmalar yaptığı, yeni eğitim programları oluşturduğu cinsel eğitim, cinsel konuların daha rahat konuşulmasını sağlayarak, cinselliği bir tabu olmaktan çıkarabilecektir (Sungur, 1998, aktaran Gökdeniz, 2008: 18).

Artan'a (2003) göre, cinsel eğitim denince kişilerin aklına ilk gelen vücut kısımlarının isimleri, fonksiyonları, üreme ve bununla ilgili konular olmaktadır. Gerçekte cinsel eğitim bundan çok daha kapsamlı ve anlamlı olmalıdır. Cinsel eğitim bireyin fiziksel, duygusal ve cinsel gelişimini anlaması, olumlu bir kişilik kavramı geliştirmesi, insan cinselliğine karşı, başkalarının haklarına, görüş ve davranışlarına saygılı bir bakış açısı edinmesi ve olumlu davranış biçimleri ve değer yargıları geliştirmesi eğitimidir.

Bilen ve Topçuoğlu'na (2008) göre ise cinsel eğitim cinsel farklılıklar, cinsel sorumluluk, aile yaşamının anlamı, aile planlaması, aile ve cinsel bilgi, cinsel sağlık ve doğum kontrolü, çocuktan beklenen cinsel davranışların neler olduğunu içeren eğitimidir. Bir başka ifadeyle, cinsel eğitim kişinin cinsiyetine ve karşı cinsiyete ilişkin bilgileri öğretmek ve ona cinsel dürtülerini denetleyebilmesi için gerekli davranışları kazandırmaktır. Cinsel eğitimde uygun zaman ve ortam, çocuğun gelişim özelliklerini bilme, çocuğun neyi öğrenmek istediğini anlama, uygun yönlendirme ve rehberlik yapma önemlidir (Çakmak ve Çakmak, 2011; Tuzcuoğlu ve Tuzcuoğlu, 2004).

Artan'a (2003) göre, engelli olsun normal olsun her birey cinsiyeti ile doğar. Cinsiyet kelime anlamı olarak "dişi" veya "erkek" olma şeklinde açıklanabilir. Cinsel kimlik ise kişinin cinsiyetinden haberdar olması ve cinsiyetine uygun davranışlar göstermesidir. Bu noktada kişinin kendi cinsiyetinden memnun olması, böyle yaşamaktan mutluluk duyması çok önemlidir. Anne babalar genellikle çocuk sormadan önce cinsel eğitim verme gereksinimi duymazlar. Çocuklar üç yaşına doğru cinsellikle ilgili konuları merak etmeye ve sorular sormaya başlarlar. Bu yaştaki çocukların cinsellikle ilgili merak ettikleri ilk konu kızlar ve erkekler arasındaki bedensel farklılıklardır. Böyle bir durumda çocuğa kızların ve erkeklerin farklı canlılar oldukları, bu yüzden bedenlerinde farklılıklar olduğu, bu bedensel farklılığın eksiklik ya da fazlalık olarak görmemesi gerektiği söylenebilir.

Çocukların üç yaşından sonra en çok merak ettikleri konu nasıl dünyaya geldikleri, bebeğin nasıl doğduğudur. Bebeğin nerede olduğu, oraya nasıl girdiği, nasıl dışarı çıkacağı ile ilgili soruları sıkça sorarlar. Annenin karnında özel bir yuva olduğu, bebeğin burada büyüdüğü, yeterince büyüdüğünde özel bir yoldan hastanede doktor yardımıyla dışarıya çıkarıldığı söylenebilir. Çocuk bebeğin nereden çıktığını merak ederse doğum çıkış yeri oyuncak bir bebek üzerinden gösterilebilir. Çocuklar bebeğin anne karnında nasıl nefes aldığını, karnını nasıl doyurduğunu merak ederler. Bebeğin anne karnındayken bizim gibi nefes alıp yemek yiyemediği, havanın ve yiyeceğin annenin karnında göbek kordonu denilen bir boru ile bebeğe geçtiği, ancak doğduktan sonra bizim gibi yemek yiyip nefes aldığı söylenebilir (<http://www.rehabilitasyon.com>).

Büyükler özellikle anneler, kadın öğretmenler kızlarını, öğrencilerini adet görme hakkında aydınlatmalıdırlar. Bu işin başkaları tarafından yapılmasına göz yummamalıdırlar. Cinsel yaşamı normal olmayan ve cinsel zorluklar yüzünden kızına cinsiyetle ilgili her şeyi saklamaya çalışan bir kadının kızı başka yollardan bilgi edinmeye çalışır ve bunun içinde olumlu olumsuz bilgiler edinebilir (Adler, 2004: 63).

Cinsel yönden sağlıklı kişi ve toplumun özelliklerinin bilinmesi cinsel eğitim konusunun önemini kavramaya yardımcı olacaktır. Cinsel yönden sağlıklı kişi sevme, sevgisini sunabilme, sunulan sevgiyi algılayabilme kapasitesine ve saygı, güven, hoşgörü duygularına sahiptir. Kendine ve başkalarına karşı sorumluluklarını bilerek ve bunları yerine getirmeye gayret ederek hareket eder. Cinsel arzularını uygun şekilde gidermeyi, gerektiği

zamanda da bastırmayı bilir. Kendi cinsinin ve karşı cinsin bedensel yapı ve özelliklerini tanır. Ayrıca hem cinsellikle ilgili sorunların nasıl çözülmesi gerektiğinin hem de kendine ve yakınlarına yönelik cinsellikle ilgili tehlikelerin bilincindedir. Cinsel yönden sağlıklı bir toplumda ise gençler sağlıklı cinsel duygularla yetiştirilir. Enerjilerini, cinsel tatmin arayışları yerine; ilerlemek, üretmek ve gelişmek için harcarlar. Cinsel ihtiyaçlarını evlilik kurumu içinde karşılamayı amaçlayan ahlaki değerlere; sevgi, saygı, ortamıyla örülü, kendilerine ve çocuklarına karşı sorumluluklarını bilen sağlıklı aile yapısına sahiptirler (Taşçı, 2010: 26-27).

Cinsel eğitim, insanoğlunun refahı ve sağlığı için bir ihtiyaçtır, evrensel bir gerçektir. Cinsellik ve üreme sağlığı için erken, zorunlu ve kapsamlı bir cinsel eğitim, HIV'in yayılmasını önler, diğer cinsel yolla bulaşan hastalıkların yayılmasını ve tekrarlama oranlarını azaltır, erken yaştaki hamilelikleri ve kürtaj oranlarını, cinsel ilişkiye girme yaşını, cinsel zorbalık (tecavüz) ve istismarı azaltır. Cinsel ayırım kadar cinsel kalıp yargıları ve haksızlıkları belirlemede önemli bir rol oynar (www.athgm.gov.tr).

Amerika Birleşik Devletleri Cinsel Bilgi ve Eğitim Konseyi (Sexuality Information and Education Council of the United States, SIECUS)' ne göre cinsel eğitim, bilgilendirme, tutum geliştirme, inançlar, değerler, ilişkiler ve mahremiyet konularını ele alan ve yaşam boyu süren bir süreçtir. Cinsel eğitim, cinsel roller, kişiler arası ilişkiler, sevgi, mahremiyet, vücut algısı ve üreme sağlığı konularının hepsini birden kapsayan bir eğitimidir (www.athgm.gov.tr).

Cinsel eğitim bireyin fiziksel, duygusal ve cinsel gelişimini anlaması, olumlu bir kişilik kavramı geliştirmesi, insan cinselliğine, başkalarının haklarına, görüş ve davranışlarına saygılı bir bakış açısı edinmesi ve olumlu davranış biçimi, değer yargıları geliştirmesi eğitimidir. Ayrıca cinselliğin kişiler arasındaki öneminin algılanmasına, cinselliğe ilişkin toplumsal norm ve değerler hakkında bilgi edinilmesine yardımcı olur (www.athgm.gov.tr).

Çocuğun cinsel eğitimi konusu özellikle ülkemizde yeterince ele alınmamış ve aydınlığa kavuşmamış bir konudur. Bu konuya günümüze değin adeta tabu gözüyle bakılmış ve gerek eğitimciler, gerekse anne ve babalar, çocuklarına nasıl bir yaklaşım içinde olacaklarını bilememişlerdir. Son derece önemli olan bu konuda, ana baba ya da eğitimci tarafından yapılabilecek bir hatanın, gelecekte birçok soruna yol açacağı gerçeği akıldan çıkarılmamalıdır. Önemli olduğu kadar böylesine yabancı olunan bu alanda, öncelikle ana-baba ve öğretmenlere, cinsel gelişim ve eğitim hakkında bilgi verilmesi gerekmektedir (www.athgm.gov.tr).

Zihinsel engelli çocuklara verilen cinsel eğitimde, esas olan temel kriter veya yaklaşım tarzı; çocuklara zihin seviyelerine uygun olarak örnek modeller üzerinden eğitim verilmesidir. Ayrıca, yapılması gereken işlem ve görevlerin parçalar halinde bölünmesi ve gerçek hayat şartlarına endeksli olarak somut ve pratik davranış kalıplarının geliştirilmesi gibi yöntemlerle de cinsel eğitimin parçalarını oluşturmaktadır. Cinsel eğitimde; “Bunu çocuğuma nasıl söyleyebilirim veya anlatabilirim? den ziyade bunu çocuğuma nasıl gösterebilirim?” sorusu önem kazanmaktadır(Tepper, 2001, aktaran Bilge ve Baykal (tarih yok)).

Yavuzer’e (2012) göre, cinsel eğitimin amacı, yalnızca çocuğun bazı gerekli sosyal kurallara uymasını sağlamak değil, insanın sevgi içinde serbestçe gelişimini ve kendinde bulunan cinsel güçleri olabildiğince düzenlemesini, bunları bilinçli olarak elde tutmasını, kendisinin ve başkalarının mutluluğu için bunlardan yararlanmasını sağlamaktır. Cinsel eğitimin amacı, bilgi ve beceri sağlayarak bireylerin cinsel kimliğini bilmesi, benimsemesi ve cinselliğin ayıp, kötü değil, doğal bir durum olduğunu öğrenmesi, şimdi ve gelecekteki cinsel sağlıklarını korumaktır (Bulut ve ark. 2003; Zihinsel Engelliler Aile Eğitim Rehberi, 2007). Ancak şunu kesinlikle unutmamak gerekir ki, cinsel eğitim cinselliği uyarmak ve tahrik etmek değil, bireyin içinde bulunduğu cinsel döneme uyum göstermesini ve bir sonraki döneme hazırlanmasını sağlamaktır. Bu nedenle zihin engelli bireylerde cinsel eğitim söz konusu olduğunda birey yaşından çok mevcut gelişim düzeyi dikkate alınmalıdır (Ateş ve Ateş, 2003: 57-58).

Özel eğitime muhtaç bireylere verilecek cinsel eğitimin en önemli amaçlarından biri de sosyal yaşam çevresinde ve eğitim alanlarında ortaya çıkabilecek sorunları önlemektir. Bu yolla bireyin yaşam kalitesi de yükseltilmiş olacaktır. Bireyin içinde bulunduğu yaşam alanının görsel, işitsel, duygusal, devinsel zenginliğin kendisine has algılama sistematüğini olumlu yönde etkileyecektir (Ateş ve Ateş, 2003: 77-78). Zihin engellilerin yaşam konforlarını, eğitilebilirliğini ve topluma entegrasyonlarını artıracığı gibi, toplumun onları yok saymasını, sorunlarına gözlerini kapamasını ve de en önemlisi cinsel istismarları ve hatta zihin engellilerde görülebilecek sapkın seksüel davranışları önleyecektir (<http://ozelegitimsitesi.com>).

Zihin engellilerin cinsel aktiviteleri ve üremeleri, böylece ailesi, hekimleri ve eğitimcileri tarafından yakından takip edilebilecek ve gereğinde kontrol altına alınabilecektir. Kalıtsal hastalıklara bağlı engellilik halinde ve istendiğinde gebeliği önleyici etkin yöntemler mental ve fiziksel durumlarına göre kullanılabilir. Mental yetersizliği olanlarda, yanlış yönlendirme, cinsel istismar, iş sahibi olamama, duygularını ifade edememe ve bu nedenle yardım alamama cinsel dürtü ve sorunları nedeniyle seksüel sapkınlıklar görülebilir. Zihinsel engelliler, cinsel olarak aktiftir, takip ve eğitimle hem mental, hem de sosyal olarak gelişim göstermekte ve topluma entegrasyonları mümkün olabilmektedirler. Bu nedenle onları bütün olarak kabul etmeli, cinselliklerini doğaya aykırı olarak yok saymamalı ve yardım etmeliyiz (<http://www.rehabilitasyon.com>).

Zihinsel engelli çocuk ve gençler, özellikle ergenlik çağında diğer ergenlerden daha karmaşık cinsel sorunlar yaşamaktadır. Bu dönemde yakın ve uzak sosyal çevrenin etkisiyle cinsel istismara uğramak, ayrı bir sosyal tehlikedir. Aklen sağlıklı diğer çocuk ve gençlere göre zihinsel engelli çocuk ve gençlerin kendilerini ifade edememelerinden dolayı cinsel tacize uğrama riski daha fazla olabilir. Cinsel istismarın her çeşidine karşı nasıl korunmalı ve hangi tedbirlere müracaat edilmeli sorusu, zihinsel engelli ergenler için daha hayati bir önem taşımaktadır. Bu özel grubun cinsel istek ve arzularını görmezlikten gelmek, herhalde pek insani bir yaklaşım değildir. Diğer taraftan cinsel duyguların baskı altında tutulması için, otoriter ve baskıcı bir tavır takınmak da hakkaniyet ölçülerine uygun düşmez. Bu çerçevede bazı ülkelerde uygulandığı gibi, bu özel grubun meşru cinsel özgürlüklerini kısıtlayan bedeni (tıbbi) müdahaleler de çocuk ve insan haklarına uygun düşmez. Engelli gençlerin cinsel hak ve özgürlüklerini kısıtlamak ne derece yanlış ise onları cinsel tehdit ve istismara karşı korumasız bırakmak da o derece sorumsuz bir yaklaşımdır. O halde hem insan hakları, hem özürli hakları, hem de çocuk hakları kapsamında bir taraftan temel haklardan birisi olan cinsel özgürlüklerin korunması, diğer taraftan da cinsel istismara karşı gerekli tedbirlerin alınması elzemdir. Toplumsal olarak bu iki görevi birlikte ahenk içinde yürütebilir (<http://www.sosyalsiyaset.net>).

II.8. FARKLI ANA –BABA TUTUMLARI VE BU TUTUMLARIN ÇOCUĞUN CİNSEL GELİŞİMİNE OLAN ETKİLERİ

Ana ya da baba olmak, insan yaşamının en önemli aşamalarından biridir. Sağlıklı ve başarılı çocuklar yetiştirmenin ana ve babaya sağladığı mutluluk sözlerle anlatılamaz.

Yeryüzünün her köşesinde, çocuklar birbirine benzerler. Ancak onları eğiten ana ve babalar çok değişiktirler. Hiç kuşkusuz bu kültürel ayrılıklardan ileri geliyor. Her toplumun kendi koşullarına göre insan yetiştirme zorunluluğu, uygulamada çeşitli yöntemlerin izlenmesi sonucu doğurmuştur(Yörükoğlu, 2008: 5-6).

Anne ve babanın, gerek çocuklarının cinsel kimliklerinin oluşumunda, gerekse cinsel eğitimlerinde rolleri büyüktür. Ülkemizde ailelerin tutumlarının genellikle uç noktalarda ve hatalı olduğu görülür. Aile ve toplumun cinsel eğitim konusunda cinsel içerikli sorulara yanıt vermeme ya da yanlış yanıt verme şeklindeki katı ve uç noktadaki tutumu, günümüzde televizyon sayesinde bir başka uç noktadaki tutumla tam bir çelişki içindedir (Yavuzer, 2012: 127).

Ören, Sözlü, Özçoban, Demir'e (2001) göre, anne-baba bir çocuk için tüm yaşamı boyunca en uygun dayanışma kaynağıdır. Cinsel Sağlık Bilgileri Eğitimi programlarını onların işbirliği olmadan yürütmek mümkün değildir. Cinsel sağlık konusunda anne babanın doğru danışmanlık verebilmeleri için kendilerinin ve cinsel sağlık konusunda bilgili ve danışmanlık becerileri ile donanımlı olmaları gerekir. Çoğu anne baba çocuklarıyla cinsel konuları konuşmaktan çekinmektedirler.

Anne ve babalar çocuklarının cinsiyet eğitimi ile ilgilenmemekte, çocuklarının yanında cinsiyetten söz açmaktan çekinmektedirler. Kızların cinsiyet eğitiminde en önemli iş anneye düşmektedir. Anne kızıyla nasıl konuşulması gerektiğini, ne zaman konuşacağını, neler söyleyeceğini bilmesi gerekir. Bu konuda konuşurken çok dikkatli olunması gerekmektedir. Çoğu toplumda günümüz anne babalarının hemen hemen hepsi cinsellik önünde kendisini oldukça sıkılgan bulur ve cinsel hayatla ilgili konuşmaktan utanırlar. Bu durum ülkemizde kendisini daha fazla göstermekte ve gençlerin cinsel konuları evlenince öğrenmesi gerektiğine inanılmaktadır (Atabek, 1998;56, aktaran Eser, 2008: 40-41).

Cinsel gelişimde bazı çocuklar anne babalarına doğrudan doğruya başvururlar. Bazı aileler ise cinsel eğitime tümüyle karşı çıkmaktadır ve cinsel eğitim vermek istememektedir. Bazı anne babalar da cinsel eğitimi yararsız görmektedirler. Bir kısım anne babalar da cinsel eğitime düşmanca bir tutum takınmaktadırlar. Çünkü eğitimlerin çocuklarını cinsel alanda özgürleştireceğinden korkmaktadırlar. Çocuklarının kendi kontrollerinden çıkma tehlikesi söz konusudur (Eker, 1992: 9, aktaran Eser, 2008: 41).

Anne ve baba tarafından verilen sağlıklı cinsel eğitim, çocuğun başka kaynaklardan kontrol edemediğimiz bilgileri edinmesini engeller. Bireyin aile içinde doğru ve sağlıklı cinsel eğitim alması bedeninin özel olduğunu, kendi izni olmadan başkasının ona dokunamayacağını ve öpemeyeceğini öğrenmesini ve kendini cinsel tacizden korunmasını sağlar (Bayrak, Başgül ve Gündüz, 2011: 113).

II.9. FARKLI ANA- BABA YAKLAŞIMLARI

Aşağıda farklı ana baba yaklaşımları hakkında bilgi verilmiştir.

II.9.1. Otoriter (Baskıcı) Tutum

Ekşi'ye (1990) göre, otoriter anne-baba tutumu, çocukla tartışmadan, anlaşmadan, pazarlık yapmadan, onların isteklerini hiçbir şekilde kabul etmeksizin anne baba tarafından belirlenen kural ve emirlerin çok katı bir şekilde uygulanmasıdır. Çocuk sıkı bir denetim altında tutularak en küçük yanılma ve hataları gözden kaçmamakta, bunların üzerinde önemle durulmakta ve düzeltilmesi istenmektedir. Çocuktan kurallara sorgulamadan uyması beklenir. Böyle aileler fiziksel cezayı ön planda kullanmakta ve çocuklara kendilerini yönetme fırsatı vermemektedir. Yaptırım gücü anne babadadır. Anne baba isteklerinden ödün vermez çünkü onlar hep haklıdır. Çocuğunu anlama onun seviyesine inme çabasını göstermezler (www.psikologum.org).

Otoriter ebeveyn, çocuğun davranışlarını değerlendirmeye, kontrol etmeye ve şekil vermeye çalışır, çocuğun tavırlarına standartlar koyar. Çocuğun anne ve babasına itaat etmesinin bir meziyet olduğunu düşünür. Çocuğu sözlü olarak cesaretlendirmez, annenin ve babanın sözlerinin doğru olarak kabul edilmesi gerektiğine inanır. Böyle ailelerde yetişen çocukların duygu ve düşünceleri daha çok bastırılır ve bu ailede yetişen bireylerde, öfke ve kızgınlık duyguları açık biçimde ifade edilmez (Kulaksızoğlu, 1998: 104).

Bu tutumdaki anne-babalar, çocuğun cinsellikle ilgili konuşmasının, bu konuyla ilgili soru sormasının yanlış olduğunu düşünürler. Bu düşünce, toplumumuzda halen cinselliğin bir tabu olarak algılanmasından kaynaklandığı gibi, cinsellikle ilgili konuların üzerinde fazla durulmasının ve cinsellikle ilgili davranışların çocuğa zarar verdiği inancından da kaynaklanır. Bu düşünceye sahip ana-babalar, çocuğun cinsellikle ilgili sorduğu sorulara bazen çocuğu azarlayarak yüzeysel cevaplar verirler, bazen de çocukların bu tip sorular sormaması gerektiğini ve cinsellikle ilgili konuşmanın ayıp olduğunu ifade ederler. Bu tutumu

benimseyen anne-babaların birçoğu çocuğun cinsel kimliğini kazanma sürecinde sergilediği davranışları baskılar (egitimci25.blogcu.com).

II.9.2. Pekiştirici-Gevşek Tutum

Gevşek tutum genellikle tek çocuklu anne babalarda görülür. Baskıcı ve otoriter tutumun tersine bu tutumdaki anne babalar çocukları üzerinde egemenlik kurmaz, onları serbest bırakırlar. Anne baba çocuğun yaparak yaşayarak öğrenmesi düşüncesine sahiptir. Anne ve baba çocuğu mutlu etmek için çocuğun her istediğini yerine getirir. Bazı anne babalar, çocuğa sınırsız özgürlük verir ve bu sınırsızlık ilerleyen yaşlarda çocuğun şımarık bir birey olmasına neden olur (Kaya, 2011: 301).

Böyle bir ortamda çocuk ailede üstünlük sahibi tek kişidir ve onun isteklerine diğer aile bireyleri kayıtsız şartsız uyarlar. Çocuğun nerede duracağı belirlenmemiştir. Çocukların davranışlarında hiçbir sınır olmadığı için neyin yapılabileceği neyin yapılamayacağı konusu belli değildir (www.minikokul.com). Bu tutuma sahip anne baba tarafından büyütülmüş çocuklar, doyumsuz, bencil ve kişilere saygısız, her istediklerini yaptırmayı alışkanlık haline getirdikleri için kurallarla karşılaştıklarında hayal kırıklığına uğrarlar ve uyum sağlayamazlar (Yavuzer, 1999: 30; Kaya, 2011: 301).

Bazı anne-babalar, çocuğun cinselliğe ilişkin sorularına yaş dönemine uygun olmayan fazla ayrıntılı yanıtlar verirler. Çocuğun yetişkin bedeniyle ilgili merakını gidermek için yanında çıplak dolaşır, çocukla çıplak banyo yaparlar. Bu çeşit davranışlar, hazır olmadığı bir dönemde kafasını karıştırır. Ayrıca çocuğun cinselliğe ilişkin merakını artırır ve gereksiz yere çok erken dönemde uyarılmasına neden olur (egitimci25.blogcu.com).

II.9.3. Tutarsız Tutum

Çağdaş'a (2008) göre, çocuk eğitimi konusunda anne-baba farklı görüşler paylaşıyorsa, birinin hoşgörüsü ile karşıladığı davranış, diğeri tarafından olumsuz tepki ile karşılanır. Tutarsızlık anne-babanın değişken tutumlarından kaynaklanıyorsa, bir gün hoşgörüsü ile karşılanan davranış ertesi gün cezalandırılır. Bütün bunlar çocuk eğitimi konusunda anne-babanın tutarsız bir tutum içinde olduklarını gösterir. Anne babaların; çocuktan yapmasını istediği davranışı neden yapmasını istediklerini belirtmeleri, ceza verdikleri zaman neden ceza verdiklerinin nedenini açıklamaları, çocuğun toplumun normlarına, kurallarına uygun olan davranışları kazanmasını kolaylaştırır.

Anne-babanın tutarsız bir tutum içinde olması çocuğun neyi yapıp neyi yapmayacağı konusunda kararsız kalmasına neden olur. Kararsız kalan çocuk cinsellikle ilgili problemlerini dış çevre tarafından çözmeye çalışabilir. Çocuğun sağlıklı bir cinsel kimliğe ulaşması için anne-babanın aralarında çocukları ile nasıl bir iletişim kuracaklarına, hangi davranışın kabul edilebilir hangisinin kabul edilemez olduğuna karar vermeleri çocuğun sağlıklı bir cinsel kimlik belirlenmesine yardımcı olacaktır.

II.9.4. Demokratik Tutum

Çağdaş ve Seçer'e (2004) göre, anne-baba tutumu olarak en sağlıklı ve en başarılı olan tutum demokratik tutumdur. Demokratik tutum anne-babanın, çocuğa karşı hoşgörülü, güven verici ve destekleyici bir yaklaşım içinde olmalarını gerektirir. Bu tür ailelerde, roller aile üyelerinin yaşına, cinsiyete ve kültürel değerlere, beklentilere uygundur. Bütün aile üyeleri kendi cinsel kimliklerini kabul ederler. Başkalarının cinsiyetine saygı duyarlar ve cinsel farklılıkların birbirini tamamladığını bilirler (Textor,1989 aktaran Nazlı, 2001: 24, 2011: 27).

Demokratik aile tutumunda, çocukların uyulması gereken kurallar ve standartlara uymalarına yardım edilir. Ana babalar çocukların, çocuklar ana babaların görüşlerine değer verirler. Haklar karşılıklı olma temeline dayandırılır. Sorumluluk bilinci yanında çocuğun bağımsız bir kişilik geliştirmesi desteklenir. Demokratik aileler, hoş görülü, güven verici ve destekleyici bir tutum içinde, çocuğun da kabul edeceği mantıklı bir denetime başvururlar. Kesin sınırlamalar yerine, çocuğa söz ve tercih hakkı veren seçenekler sunar ve bu anlayış doğrultusunda isteklerde bulunurlar (www.psiologankara.net).

Demokratik anne-babalar çocuğun kişiliğine ve isteklerine saygı göstermekte, özerk davranmasına izin vermekte, yaşına göre kendisiyle ilgili bazı kararlar alması için onu teşvik ederek deneyim kazanmasını sağlamaktadırlar(Eldeleklioğlu, 1999: 13). Bu tutumu benimseyen anne babalar çocuğun sorduğu sorulara, çocuğun içinde bulunduğu yaş dönemine uygun yeterli bilgi verirler. Çocuğun cinsel konulara olan ilgisini anlayışla karşılarlar, bu konuda çocuğa yasaklama getirmez ve çocuğun davranışlarını cezalandırmazlar. Çocuğun cinsellikle ilgili davranışlarının aşırıya kaçtığını düşündükleri zaman dikkatini başka yöne çekmeye çalışırlar (egitimci25.blogcu.com).

II.10. CİNSEL GELİŞİMİ ETKİLEYEN ANA-BABA DAVRANIŞLARI

Aşağıda çocuğun cinsel gelişimini etkileyen ana baba davranışlarına yer verilmiştir.

II.10.1. Ana-Baba İlişkileri ve Çocuk

Anne-baba ve çocuk arasındaki ilişkinin sağlıklı olabilmesi, öncelikle anne-babanın kendi aralarındaki ilişkinin sağlıklı olmasına bağlıdır. Ailede anne-babanın birbirleri ile iletişimi çocuğu, çocuğun anne ile iletişimi babayı, çocuğun baba ile olan iletişimi de anneyi etkileyecektir. Anne-baba arasındaki uyumlu ilişkiler; çocuklarına karşı tutarlı, kabul edici ve sevecen bir tutum geliştirmelerini sağlar. Anne-babanın çocuklarına karşı demokratik tutum ve yaklaşımları ise aralarında sağlıklı ve etkili bir iletişimin kurulmasını sağlar (betulcem.blogspot.com).

Çocukların cinsellikle ilgili duyguların gelişmesinde, aile içindeki bireylerin konuşmaları, davranışları ve hareketleri önemli yer tutar (Taşçı, 2010: 88). Eğer anne ve baba arasındaki ilişki daima çatışmalar içinde geçiyorsa, bu durum babanın çocuk eğitiminde etkin bir rol almayı sorununu beraberinde getirir. Böyle bir durumda çocuklar üzerindeki baba boşluğunu anne, bu rolü yüklenerek gidermeye çalışmaktadır. Bu da çocuğun gözünde annesinin her işine karışan biri olmasına neden olarak çocuğun bağımsız bir kişilik geliştirmesini önlemektedir (www.okulöncesi.gen.tr).

Taklit, ana baba ve çocuk etkileşiminin önemli bir ögesidir. Taklit eden çocuk, ana ve babasının önüne onların aynada yansıyan imgelerini koyar. Dolayısıyla, çocuğun taklitçi davranışları anne baba ve çocuk ilişkisinin olumlu bir pekiştiricisi olur. Çocuk bazen de ana babanın geçmişteki ya da o andaki düşmanca bir davranışını taklit edebilir. Sonraki yıllarda da çocuğun ana babayla özdeşleşme belirtileri örneğin kız çocuğunun annesine büyüyünce onun gibi olmak istediğini söylemesi ya da erkek çocuğunun babaya hayranlık geliştirmesi, çocuğun olumlu cinsel kimlik kazanımını sağlar (Geçtan, 1992: 107).

II.10.2. Çocuğun İlk Yılları ve Tuvalet Eğitimi

18. aydan 2,5 yaşına kadar uygulanan tuvalet eğitimi hem çocuğun hem de annenin ilgisini cinsel organlara yöneltir. Bebek altının ıslak olmaması gerektiğini öğrenirken, mesanesinin dolu olduğunu ve onun yakınındaki organlarda bir tür cinsel duygular uyanmasına neden olan baskıyı fark etmeye başlar (Yavuzer, 2012: 121). Çocuk

dışkıladığında ve işediğinde, boşalmadan dolayı haz duyar. Dışkılamada ve işemede kösnül bölge, apış arası ve cinsel organdır. Bu bölgenin yıkanması sırasında çocuk, kösnül bölgeye dokunulmasından ve bölgenin ovulmasından haz duyar. Çocuk bu hazzını çığlıkları, gülüşleri ve ayak, kol devinimleriyle gösterir. Bebeğin altının çok sıkı bağlanması, bezlerin sürtünmeye elverişli olması, kösnül bölgeden duyduğu hazzı süreklileştirerek çocuğu bu hazzı aramaya yöneltir (Woodill, 1992, aktaran Başaran, 2005: 219).

Küçük erkek çocuklar tuvalet eğitimi sırasında, soğuk oturağa oturduklarında husyelerini örten derinin büzülmesi ve husyelerini refleks olarak yukarı çekilmesinin verdiği garip duyumsama nedeniyle, bu organlarının daha çok farkına varacaklardır. Eğer küçük oğlunuz oturağa oturmak istemiyorsa, bu durumu göz önüne alarak, kendisine her şeyin yolunda olduğunu, endişe edilecek bir şey bulunmadığını anlatmalısınız. Daha ayrıntılı açıklamaya gerek yoktur, çünkü o yaştaki çocuk daha bedeninin içi ile dışını tam ayırt edemez. Ayrıntılı bir açıklama tüm iyi niyetinize karşın, onun aklını karıştırmaktan başka bir şeye yaramayacaktır (Yavuzer, 2012:121).

Tuvalet eğitiminde anne-baba baskıcı ve aşırı zorlayıcı tutumlar çerçevesinde davranırlarsa, çocukta iki kişilik özelliği oluşabilir. Bunlardan birincisi; “Anal Tutucu Karakter” bir diğeri de “Anal Atıcı Karakter” olarak adlandırılır. Anal tutucu karakterin oluştuğu çocuklar inatçı, cimri ve hayata belli kalıplarla yaklaşan, kendi doğrularının dışında başka doğru kabul etmeyen yetişkinler olabilirler. Anal atıcı karakterin oluştuğu çocuklar ise, tahripkâr, dağınık, derbeder, kendilerine önem vermeyen yetişkinler olabilirler (Öz, 1997: 94).

II.10.3. Anne ve Babanın Çocuk Yanında Çıplak Dolaşması

Bazı anne-babalar, çocuğun merakını gidermek için yanında çıplak dolaşır, çocukla çıplak banyo yaparlar. Bu çeşit davranışlar ve ayrıntılı açıklamalar hazır olamadığı bir dönemde çocuğun kafasını karıştırır. Ayrıca çocuğun cinselliğe ilişkin merakını artırır veya gereksiz yere çok erken dönemde uyarılmasına sebep olur (Çalışır, Onur, 2011: 53). Ayrıca ailenin bu tür tutumu, toplumun cinsel davranışlarından beklediği gizlilik ve özellik anlayışıyla çelişir (www.okulöncesi.gen.tr).

Ebeveynler, çocukların yanında giyinip-soyunurken ölçülü davranmalıdırlar. Herkesin kendine ait vücutlarının özel kısımları olduğu, buraların, çocukları da olsa başkalarının yanında açılmayacağı bilinci oluşturulmalıdır. Özellikle ergenlik dönemindeki kız ve erkek

çocukların yanında kıyafetlerin ölçülü olunmasına dikkat edilmelidir. Bu dönemde ailenin açık kıyafetler giymesi ergeni rahatsız edecektir (Taşçı, 2010: 90).

II.10.4. Babanın Olmaması ya da Pasif Oluşu

Çocuk eğitiminde babanın da rolü bir annenin ki kadar büyüktür. Çünkü erkek çocuklar bu yaş döneminde cinsiyetlerinin farkına vardıklarından dolayı kendilerine model alacak birini ararlar ve kendisine en yakın erkek olan babayı model almaya başlarlar. Aynı şekilde bir kız çocuğu da babasına en az annesi kadar düşkündür ve onun sevgisine, bir çift güzel sözüne ihtiyacı vardır. Baba sevgisi görmüş çocukların, ilerleyen hayatlarında toplum içerisinde sosyal ve uyumlu bir kişiliğe sahip olduğunu, liderlik vasfı taşıdığını ve kişilerle sağlıklı ilişkiler kurabildiklerini ortaya koymaktadır (www.okulöncesi.gen.tr).

Babanın pasif ve ilgisiz olduğu aile ortamları özellikle erkek çocuklarda çeşitli cinsel kimlik karmaşalarına sebep olabilmektedir. Çocuğun sürekli anne ile birlikte olması, zaman içinde onunla bütünleşmesine ve özdeşim modeli olarak anneyi almasına sebep olabileceğinden, erkek çocuk, anne gibi olmak, onun gibi makyaj yapmak girişimlerinde bulunabilmektedir (www.ekipnormarazon.com). Baba yoksunluğunun yaşamın ilk yıllarında ortaya çıkması erkek çocukları olumsuz yönde etkilemektedir. Bu çocukların daha az erkeksi bir kimliğe sahip oldukları bulunmuştur. Buna ilaveten yalnız erkek çocukların değil kız çocuklarının da baba figürüne gereksinimleri mevcuttur. Kız çocuklar babalarını gözleyerek ve onunla etkileşimde bulunarak erkeklere karşı nasıl davranacaklarını ve erkeklerin kadınlara nasıl tepkide bulduklarını öğrenirler. Kız çocukları üzerinde çocukluk döneminde baba yoksunluğu daha az etkiye sahipken ergenlik döneminde baba yoksunluğunun etkileri daha fazla olabilmektedir (Güngörmüş, 2001, aktaran Çağdaş, Seçer, 2004: 162).

Araştırmacılar babanın rolünü inceledikçe onun hayat boyunca sürecek olan koruyucu, kapsayıcı, destekleyici, mücadeleci, başlatıcı, kural koyucu, akıl danışılan ve örnek oluşturan yönlerini daha iyi ortaya koymuşlardır. Bunun yanında baba ihmalinin, pasif olmasının veya yokluğunun her ne kültürde olursa olsun çocuğun bireysel, sosyal ve aile içi yaşantısında derin yaralar açtığını görmüşlerdir. Babanın en önemli rollerinden biri de çocuğun cinsel gelişimi üzerindedir. Kız ve erkek çocuğu kendi cinsiyet rollerine ait özellikleri ancak sağlıklı modelin izlenmesi ve taklit edilmesi yoluyla geliştirebilir. Babanın aile içindeki tavrı, fonksiyonu, çocuğuyla kurduğu yakın, açık ve güvenli bir ilişki, özellikle erkek çocuğunun baba ile özdeşleşmesini kolaylaştırmakta ve kendi cinsiyet rolünü geliştirmesine yardımcı

olmaktadır. Aynı şekilde kız çocukları için de babanın rolü, karşı cinsi anlaması ve kendine güven geliştirebilmesi açısından çok önemlidir. Kızlar için babayla iletişimde bulunmaları erkeklere yaklaşımlarının dengeli ve sağlıklı olması açısından çok etkilidir (www.adnancoban.com.tr).

II.10.5. Çocuğun Cinsel Gelişim ve Cinsellikle İlgili Sorularına Verilen Cevaplar

Er veya geç her anne baba cinsel eğitim soruları ile bir gün karşı karşıya kalacaktır. Hepimiz büyümekte olan çocukların sorularına cevap vermeye çalışırız. Fakat sorular cinsiyet, üreme ve ergenlik duygularına değinince şaşırıp kalırız. Buna ilaveten, soruları soran, cinsel davranışlar gösteren engelli bir çocuksa durum daha da karmaşıklaşır. Çoğu gelişim alanlarında motor, bilişsel, sosyal daha yavaş gelişen bu çocukların cinsel gelişimlerinin normal yaşlıtlarına göre kimi zaman farklılık göstermemesi anne babayı şaşırtır. Ebeveyn, engelli çocuktan gelen sorular ya da davranışlar karşısında tam olarak ne yapacağını kestiremez. Cinselliğin konuşulmasının bile hala tabu olarak bakıldığı toplumumuzda, genellikle, anne baba özellikle engelli çocuğuna nasıl bir cinsel eğitim vereyim diye düşünmez. Bunu bir problem olarak görür ve bu problemin karşısında yenilgiye uğramakla kalmayıp, kendisini garip bir biçimde tedirgin olmuş tarafsız ve engellenmiş hisseder (Yurdakul, 1999).

Konur'a (2006) göre, çocuklar pek çok konu gibi cinsel konuları da merak eder ve büyük bir doğallık içinde sorularını sorarlar. Aslında onlar bu soruların cinsellikle ilgili sorular olduğunu bilmemektedirler; bunu bilen, farkında olan ve telaşlanan sadece anne ve babalardır. Bu yüzden çocukların sorularına karşı fazla telaşlanmadan uygun cevaplar verilmelidir. Anne-babalar çocuklarını bu soruları sorduğu için yargırlar ve suçlarlar. Bu da çocuğun bedenine negatif bakmasına, bedenini yanlış algılamasına dönük bir temel atmış olunur. Başka bir açıdan da özellikle cinsellikle ilgili verilen tepkiler temel suçluluk duygusu yaratır.

Cinsel olaylardan hiç söz etmemek, çocuğa bu duyguları daha çok bastırması gerektiği izlenimini verir; cinsellik tabu durumuna gelir, giderek düşünülmesi bile yasaklanır. Çocuk böylece susar, soru sormaktan cayar ve görünüşte bu konular ilgi göstermez. Ancak içinden bebeklerin nereden geldiklerini, erkekler ve kızlar arasındaki farkı, niçin yalnız evli insanların çocuğu olduğunu sorar durur. Bu durumda en büyük tehlike bu soruların daha bilgili bir arkadaşın yanıtlamasıdır. Bu cevaplar, çocuğun ana babasına olan güvenini kaybettirmesi yanında, onda saplantılara da yol açabilir (Yavuzer, 2012:123). Taşçı'ya (2010) göre,

çocukların sorularına mutlaka doğru cevap verilmelidir. Ancak cevap, yaşına uygun, anlaşılır ve basit olmak zorundadır. Çocuklar detaylı cevapları hem anlamayacaklar, hem de zamansız ise bu cevap zararlı olabilecektir.

II.10.6. Çocuğa Cinsel Kötü Davranma

Kulaksızoğlu'na (2004) göre, cinsel kötü davranma kız veya erkek çocuğun yetişkinler tarafından cinsel bir uyarın olarak algılanması ve kendi cinsel ihtiyaçlarının bir aracı olarak muamele görmeleridir. Çocukla müstehcen konuşma, pornografik resim gösterme, teşhir, sözlü sataşma, sarkıntılık yapma veya cinsel ilişki kurma çocukların maruz kalacağı başlıca cinsel istismar davranışlarıdır. Bu tür durumlarla karşı karşıya kalan çocuklarda utanma, sıkılma, korku ve huzursuzluğun yanı sıra öfke, kızgınlık ve çaresizlik duyguları hissetmesi normaldir. Cinsel saldırıya maruz kalan çocuklarda cinsel bakımdan zedelenmekten dolayı sapan cinsel davranışların görülmesi mümkündür.

Çocuğa cinsel kötü davranmada babaların önde olduğu, annelerin nadir olduğu saptanmıştır. Genellikle sosyo-ekonomik düzeyi düşük ailelerde meydana gelen bu durumda bazı etkenler ön planda olabilir. Bunlardan bazılarını sıralayacak olursak: Babanın uzun bir ayrılıktan sonra eve dönmesi, eşin kaybedilmesi, çevreden kopukluk, alkolizm, evlilik sorunları, cinsel yetersizlik korkusu, psikopati vb. (Ziyalar, 1998, aktaran Kır, 2013: 792).

Kır'a (2013) göre, bu tür davranışların görüldüğü ailelerin, az toplumsallaşmış oldukları, ebeveynlerinde cinsel olarak aileleri tarafından kötü davranıldıkları, annenin kendi ebeveynleri ile bazı sorunlarının olduğunu belirtmiştir.

II.11. ANNE ve BABA YOKLUĞUNDA CİNSEL KİMLİK GELİŞİMİ

Aşağıda anne ve baba yokluğunun cinsel kimlik üzerine etkilerine yer verilmiştir.

II.11.1. Boşamanın Çocuğa Etkileri

Boşanma her ne kadar hukuksal anlamda evlilik sözleşmesinin ona ermesi ise de aile yaşamı için önemli bir krizi ifade eder. Ailenin dönemsel yaşam sürecinin kritik bir geçiş noktasıdır. Çocuklar boşanma ve ayrılık karşısında ortak olarak korku, üzüntü, öfke, suçluluk, yalnızlık, reddetme, gerileme tepkilerini gösterebilirler. Bunun yanında çocuklar fiziksel sorunlar, uyku, yeme ve okul sorunları gibi çeşitli sorunlar yaşayabilirler (Seven, 2008: 169-174). Kimi çocuk suçluluk duygularına kapılarak boşanma olayından kendisini sorumlu tutar.

Bu gibi durumlar genellikle Oedipus karmaşasından kaynaklanan sorunlarla ilişkilidir. Erkek çocuk babasının evden ayrılmasını kendi bilinç dışı ya da bilinçli isteklerinin gerçekleşmesi biçiminde yaşar ve bundan suçluluk duyar. Evden ayrılan kişi anne ise, benzer duygular kız çocuklarında da yaşanır (Geçtan, 1992: 112).

Boşanmadan sonra erkek çocuklarına gösterilen ilginin daha az olması nedeniyle erkek çocukları kendilerini yalnız hissederler ve daha çok etkilenirler. Boşanan ailelerde çocuklar genellikle annenin yanında kaldığından, kızlar bir anne modelini sürekli görebilir, ancak erkek çocuklar baba modelinden yoksun kalırlar. Bu olumsuz etki, annenin geniş bir aileden geldiği durumlarda, bir başka deyişle dede, amca, teyze, hala veya dayının sürekli çevrede bulunduğu durumlarda ortadan kalkabilir(Cüceloğlu, 2000: 382).

Çocuklar boşanmanın kalben gerçekleşip, resmen gerçekleşmediği aşamadaki tartışma ve kavgalardan fazlasıyla etkilenir. Bu süreçte eşlerin çocukları kendi tarafına çekmesi, diğer eşten nefret ettirerek intikam aracı olarak kullanması, varolan sorunların kuvvetlenmesine neden olur. Kocasından dayak yiyen kadın, çocuğunu kendisine dert ortağı yaparak kocasını kötüler. Boşanma gerçekleştikten sonra kadın, çocuğu kendi yanına alarak babasından nefret etmesini sağlar. Bu durumu yaşayan kız çocuğu, babasına duyduğu olumsuz duyguları tüm erkeklere yöneltebilir. Bütün erkeklerin babası gibi olduğunu düşünerek erkeklerden uzak durur veya kız olduğu için aşağılık kompleksine kapılabilir. Bazıları da “keşke erkek olsaydım” diye düşünür ve giderek kendi cinsel kimliğine yabancılaşabilir. Boşanma sonrası annenin yanında kalan erkek çocuğu da çeşitli çatışmalar yaşar. Babasına karşı olumsuz duygular geliştirilen çocuk, babasına benzemek istemez. Bazen de babası gibi olmama isteği, erkek gibi olmama eğilimine dönüşebilir (Uçar, 2008: 49-50)

II.11.2. Anne veya Babası Ölen Çocuk

Çocuğun yaşamındaki en zor anlardan biride anne veya babasından birin ölümüdür. Çocuk anne ve babasına sadece duygusal açıdan değil maddi açıdan da bağımlıdır. Bu nedenle anne veya babasının ölümü sonrası yaşadığı pek çok zorluk çocuğu olumsuz yönde etkileyebilmektedir (Dalkanat, aktaran Çağdaş, Seçer, 2004: 209).

Ailedeki ölümden sonra çocukların çok çeşitli ruhsal belirtiler gösterdikleri görülmüştür. Gece korkuları, karabasanlar, iç sıkıntıları, seyirceler, bayılma ve titreme nöbetleri, belirsiz bedensel yakınmalar, dalgınlık, okul başarısızlığı ve çok çeşitli hırçınılıklar

ya da davranış bozuklukları meydana gelmektedir. Aile içindeki ölümün ortaya çıkardığı ruhsal sorunlar çocukların yaşına göre önemli değişiklikler göstermektedir (Yörükoğlu, 2008: 261).

Anne ya da baba ölümünü kavramaları çocukların gelişim dönemlerine göre farklılık göstermektedir. Bebeklik ve ilk çocukluk döneminde ölümle ilgili fikirler net değildir. Ölüm kavramına daha basit bir gözle bakılmaktadır. Son çocukluk döneminde çocuklar ölümün ne anlama geldiğini kavramaya başlamışlardır. Bu dönemdeki ölüm çocuklar için daha büyük etki gösterebilmektedir. Aynı cinsteki ebeveynin ölmesi özdeşim sorunlarını ortaya çıkarabilmektedir. Özdeşim kurulamadığı takdirde cinsel kimlik kazanımı ile ilgili birçok korku ve saplantı ortaya çıkabilmektedir. Ergenlik döneminde ise ölümün hayatındaki etkilerini ve sonuçlarını daha iyi görebilmektedir. Bir yetişkin gibi davranmaya ve ailesini bir arada tutmaya çalışmaktadır.

II.12. CİNSEL DAVRANIŞ SAPMALARI

Cinsel gelişim evreleri, erinlik çağından sonra görülen asıl cinsel yaşam için bir hazırlık olarak kabul edilir. Çocuğun bu evrelerden birisinde saplanıp kalması “cinsel sapkınlık” denilen davranışların oluşmasına neden olur. Çocuk bu evreleri normal bir şekilde atlatması çocuğa verilen eğitimle mümkün olur (Şentürk, 2006: 16). Aşağıda başlıca cinsel sapkınlık davranışları hakkında bilgiler sunulmaktadır.

II.12.1. Mastürbasyon

Çocuk altı açılırken ya da tuvalet sırasında eli ya da ayağı genital bölgeye değebilir, çocuk bundan haz duyar, yineleme fırsatı arar ve daha duyarlılık kazanır. Beş aya doğru sıklaşmaya başlar ve bunlar çocuğun zevk aldığı oyunlar haline dönüşebilir. Daha sonra erinlikte tekrar ortaya çıkmak üzere kaybolur. Ara sıra yapılan mastürbasyon anne babaları endişelendirmemeli ve müdahale etmeye götürmemelidir. Alışkanlık haline gelen mastürbasyon karşısında ise anne baba paniğe kapılmadan, bu davranışın nedenini aramalıdır (Yavuzer, 2012: 333-334). Küçük çocukların cinsel organlarıyla oynamaları, her ne kadar hoş giden bir duygu verse de vücudun diğer kısımlarıyla oynamak veya kaşınan bir yerin kaşınması gibi algılanmalıdır. Bebeklikten itibaren erkek çocukların penisi kendiliğinden veya okşama sonucu sertleşebilir. Refleks yolla oluşan bu sertleşmeler normal fizyolojik bir olay olup cinsel bir anlam taşımazlar (Taşçı, 2010: 102).

Ancak ileriki yaşlarda yapılan mastürbasyonun alışkanlığı gençte içe kapanıklığa neden olabilir ve tek cinsel ilgisi haline gelebilir. Keza bu durum karşı cinsle iletişim kurmakta güçlüklerle neden olabilir. Ayrıca ahlaki boyutta zararlı olabilir. Günlük hayatta karşılaşılan veya aynı ortam paylaşılan birini düşünerek mastürbasyon yapmak, ahlaki değer yargıları ile uyuşmayabilir (Taşçı, 2010: 103-104).

Uçar'a (2008) göre, asıl soruna eğilmeden, tek başına mastürbasyonu engellemeye çalışması doğru değildir ve bu hatalı yöntem uygulanırsa iki olasılık söz konusudur. Ya çocuk bu işi gizlice sürdürmeye devam eder ya da mastürbasyon yapamaz, suçluluk duygusuna kapılır ve altta yatan sorunun da etkisiyle, ortaya davranış bozuklukları çıkabilir. Anne babanın beraberce ilgilenmesi ve oyun oynaması daha çok doyum sağlayacağı için mastürbasyondan vazgeçebilir. Aile bu durumu kendisi çözemiyorsa çocuk hastalıkları uzmanı ve psikiyatriste danışması yararlı olacaktır.

II.12.2. Eşcinsellik

Eşcinsellik (homosexuality), bir insanın kendi cinsinden birisiyle sevişmekten ve cinsel ilişkiden doyum sağlama tutkunluğudur. Bunun kadınlar arasında olanına sevicilik (lesbianism), erkekler arasında olanına da oğlancılık (pederasty) denir (Başaran, 2005: 232).

Eşcinselliğin çevrenin olumsuz etkileri, hormonal bozukluk veya genetik bir anormalliğin sebep olabileceği ileri sürülmüştür (Başaran, 2005: 232; Taşçı, 2010:101; Uçar, 2008: 91). Çocuklar 3-6 yaşlar arasında oedipal dönem denen bir aşamadan geçer. Sağlıklı ve dengeli bir anne-babanın oğlu ebeveynlerinin sağladığı destek ve önderlik sayesinde kişiliğini geliştirir ve bu dönemi normal şekilde atlatarak yetişkin döneme ulaşır. Sağlıksız, dengesiz ve ruhsal sorunları olan anne-babanın oğlu ise bu önemi rahat şekilde aşamaz. Bu dönemdeki olumsuzluklar ise yetişkin yaşamında izler bırakır, birçok eşcinselliğin kökeninde de bu dönemin olumsuzlukları yatar. Kızlarda olan eşcinsellikte ise kadınlık kimliğini benimseyememiş ve kadınlığından nefret eden bir anne, kendisine kadınlığını her an anımsatan kız çocuğuna karşı bilinçdışı bir nefret geliştirebilir. Ayrıca anne evliliğinde mutsuz ise, sürekli olarak kocasını ve erkekleri kötüleyerek bu duyguları kız çocuğuna aşılayabilir. Bunun sonucunda kız çocuğu kadınların zayıf, erkeklerin ise güçlü olduğu şeklinde bir değer yargısına kapılabilir. Annesi gibi ikinci sınıf bir kadın olma yerine erkek gibi olmak ağır basabilir (Uçar, 2008: 93-98).

Okul, aynı cinsten öğrencilerin sıkı ilişkiler kurabildiği bir çevredir. Çoğu kez kızların kızlarla, erkeklerin erkeklerle arkadaş olması, kümeleşmesi, yan yana oturması desteklenir; öpüşmeleri, sarılmaları, kol kola gezmeleri hoş karşılanır. Öğrencilerin kendi cinsinden öğretmenler aşırı sevgi göstermelerine pek ses çıkarılmaz. Bu durumlar sıklaştığı ve duygular yeğînleştiğinde okula eşcinselliğe uygun bir ortam yaratılmış olabilir. Özellikle yatılı okullarda ve yurtlarda eşcinsel sapkınlığa yol açmamak için önlemler alınmalıdır (Başaran, 2005: 232).

II.12.3. Fetişizm

Binbaşıoğlu'na (1995) göre, fetişizm karşı cinsten biri ile ilgili nesnelere dokunmak ve bakmakla cinsel doygunluk elde etmeyi anlatan bir tür ruhsal rahatsızlıktır. İlk çocuklukta anneye bağlılığın yanlış bir saplantısıdır.

Fetişizm belirtileri ilk çocuklukta yerleşmesine rağmen gerçek tablonun ergenlik döneminde başladığı görülür. Bir defa başlamış olan fetişist bir davranışın ömür boyu sürdüğü görülmektedir. Bu hastalığın erkeklerde daha sık görüldüğü ve fetiş objenin bir erkeklik organı, penis ya da fallus gibi algılandığı bilinmektedir. Fetişizmin kaynağını kastrasyon korkusundan aldığı düşünülmektedir. Kişinin gerçekte kaybettiğine inandığı cinsel organının bir ikamesini elde tutmak amacıyla fetişizme yöneldiği belirtilmektedir (www.acilservis.pro).

Bu kişilerde gülünç olma ve alay edilme korkusu çok yoğundur. Hatta çok zaman kendilerini iktidarsız ve güçsüz zannederek, karşı cins ile ilişkiden kaçınabilirler. Bu gibi cinsel davranış sorunlarının altında genellikle çocukluk çağından kalma kastrasyon kompleksi yatar. Kastrasyon kompleksinin altında da hatalı anne baba davranışları bulunur (Uçar, 2008: 101).

II.12.4. Narsistlik

Bu, bireyin, kendi varlığına, benliğine "aşırı sevgi" göstermesi davranışıdır. Bu durumda bulunan bir kimse, ayna karşısına geçerek, kendini, büyük bir haz ve hayranlıkla seyreder. Bu da cinsel coşkuyu artırarak, ruhsal gerilimlere yol açar. Çocuklukta görülen bu duruma, erinlik yıllarında da rastlanır. Bebeklik yıllarında, gereği kadar sevgi gösterilmemiş çocuklarda sık görülür. Bunlar da içedönük yaradılıştadırlar. Kendilerini, birçok bakımlardan güçsüz, yetersiz olarak görürler. Bu gibi çocuklara, bu durumlarını giderici, başarı

kazandırmak, kendine güvencirmek, girişimciliğe yöneltmek, sevgi ve sevecenli olmak gibi davranışları göstermek gerekir (Binbaşoğlu, 1995: 218).

II.12.5. Exhibitionizm (Teşhircilik)

Teşhircilik, cinsel organlarını açarak duygusal bir tepki elde etmektir. Aslında bu, erkek olarak kendini ciddiye aldırmanın ilkel bir yoludur. Teşhirci, erkekliği konusunda bu kadar kaba bir ısrarla, bir noktada güven duygusu kazanmaktadır (hastaliktavesaglikta.blogspot.com). Kadınlar arasında da cinsel organlarını erkeklere göstermek isteyenler vardır. Kadınlar teşhirciliği yalnızca karşıdaki erkeği uyarmak için yaparlar (Kinsey, Martin, Gebhard, Pomeroy, 1993: 189).

Değişik psikolojik yaklaşımlar bu hastalığın nedenini değişik etkenlerde aramıştır. Psikoanalitik görüŖe göre teşhircilik kastrasyon korkusuna yapılan bir tepkidir. Bazı psikologlar teşhircilerin erkek olarak kendilerine güvenlerinin olmadığını ve teşhircilik yoluyla, dolaylı olarak kendi erkekliklerini kanıtladıklarını söylerler. Bazı öğrenme psikologları kişinin geçmişinde cinsel ödüllendirilmenin ancak başkalarını Ŗoke ederek gerçekteştiğini, bu nedenle teşhir yoluna giderek aynı türden pekiştirme aradıklarını ifade ederler (Cüceloğlu, 2000: 467).

II.12.6. Sado-Mazohizm

Sado-mazohistlik kişinin kendisine acı verilmesinden veya acı, güç ve aşağılanmayı yaşamaktan cinsel haz alıp, tatmine ulaşması durumudur. Sadist içerikli Ŗiddet düşkünleri ve aşırı mazohistlere ilişkin olarak, özellikle çocukluk çağında taciz ve suistimale maruz kalma durumunun sebep olduğu düşünülmektedir. Dinamik psikoterapinin, anneden ayrı kalmanın neden olduğu bir bozukluk ve anneden ayrılmak zorunda kalmanın, kendini korku şeklinde dışa vurduğu ve bunun öncesinde, korkunun başka bir şekilde oluşamayacağı düşünülmektedir. Mazohistler açısından ise, bu korku kendini agresiflik olarak değil de, aksine kendini daha aşağı ve bir köle gibi hissetme şeklinde ve anneye karşı olumsuz duyguları nedeniyle kendi kendini cezalandırma eğilimiyle dışa vurulmaktadır (www.cinselterapi.com).

Sado-mazohizmde çocukluk çağındaki suçluluk ve aşağılık duyguları en önemli etkidir. Sadistçe davranışlar aşağılık duygusunu, mazohistçe davranışlar ise suçluluk duygusunu giderici etki yapar. Çocukluk çağında uygulanan dövme gibi bedensel

cezalandırmalardaki hatalı uygulamalar en önemli etkidir. Çocuğu aşağılamak, sık sık dövmek ve özellikle kalçalarına vurarak cezalandırmak çok yanlış bir davranıştır (Uçar, 2008: 110).

II.12.7. Hayvan Sapıncı

İnsanlarda özellikle kırsal kesimde, evlerinde hayvan besleyen ailelerde hayvanlara karşı cinsel ilgi duyma ve hayvanlarla cinsel ilişkide bulunma eğilimi görülebilir (Başaran,2005: 232). Eğer kişi normal heteroseksüel ilişki yerine zoofiliyi tercih ediyorsa, güçlü bir aşağılık duygusu ve kendine güvensizliğin varlığından söz edilebilir. Heteroseksüel ilişkide karşı cinse yönelik korku, kişinin kendisine olan güvensizliğinden kaynaklanır. Bu nedenle çocuğa olumlu cinsel eğitim verilirken, kendine güven duygularının da aşılması gereklidir. Kendine güveni belirleyen en önemli etken, anne-babanın çocuğa gösterdiği sevgi, açık ve belirgin şekilde gösterilmelidir (Uçar, 2008: 113).

II.13. TÜRKİYE'DE VE DÜNYADA CİNSEL EĞİTİM UYGULAMALARI

Ülkemizde cinsel eğitim örgün ve yaygın eğitim içinde yer almamakta, ayrıca çocuk ve ergenlerin cinsellik ve cinsel gelişimi ile ilgili herhangi bir müfredat bulunmamaktadır. Ancak 1957-1961 yıllarında okul kitaplarında biyoloji, psikoloji konularının içerisinde kapsamlı olmasa da cinsel eğitim ile ilgili konular yer almaya başlamıştır. Bu da ülkemiz açısından cinsel eğitim alanında yapılan önemli bir başlangıçtır. 1957-1961 yılları arasında ilkokullarda hayat bilgisi ve sosyal bilgiler dersleri adı altında, aile ve aile üyelerinin rolleri konuları yer almaktaydı. Ayrıca ortaokul birinci, ikinci ve üçüncü sınıflarda ev ekonomisi dersi adı altında da bütün canlı varlıkların üremesi, büyümeleri ve neden değişik oldukları gibi konulara yer verilmiştir(Selçuk, 2006: 27).

Ülkemizde cinsel eğitim tartışması, ilk kez 1974 yılında Türkiye Aile Planlaması Derneği'nin katılımıyla başlamış ve bu konudaki bilgi ve tutumların araştırılması gereğine dikkat çekilmiştir (Çalışandemir, Bencik, Artan, 2008: 23). 1984 yılında lise kitaplarında, insan vücudu, hücreler, kemikler, sindirim sistemi ve üreme organları konularına yer verilmiştir. 1986 yılında ise gençlere evlilik ve aile planlaması hakkında bilgiler kazandırılmaya çalışılmıştır (Poray, 2005 : 89).

1990'lı yıllarda HIV/AIDS yayılımına paralel olarak gençlerin üreme sağlığı konusunda bilgilendirilmeleri ve hizmet gereksinimlerinin karşılanması için, ülkemizde sınırlı

sayıda da olsa, gönüllü kuruluşların öncülüğünde, özel projeler yürütülmüş, ülke çapında olmasa da pek çok gencin yararlandığı yerel eğitim etkinlikleri gerçekleştirilmiştir. 1994 yılında Türkiye Aile Planlaması Derneği ile İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı (İKGV)'nin işbirliği ile İstanbul'da "Gençlik, Cinsel Eğitim ve Üreme Sağlığı" toplantısı yapılmıştır. Bu alanda çok sayıda eğiticiye gereksinim olduğundan Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA)'nın desteği ile geleceğin öğretmenlerinin yetiştirilmesine katkıda bulunmak amacıyla 1997'de uygulamaya konan bir proje geliştirilmiş ve 1997 de uygulamaya konulmuştur. Bu proje içerisinde üç eğitim fakültesi belirlenmiş ve bu fakültenin öğrencileri olan öğretmen adaylarına seçmeli olarak, cinsel sağlık bilgileri dersi verilmesi hedeflenmiştir (Bulut ve ark. 2003: 16).

MEB'nin örgün eğitim programlarında sağlık konuları ilköğretimde birçok dersin içeriğinde bulunmaktadır. Okullarda yürütülen programlarının yanı sıra birçok kuruluşun desteğiyle özel sağlık eğitimi projeleri de yürütülmektedir. Bu projelerden biri 1993 yılında başlayan " Değişim Genç Kızlığa İlk Adım" programıdır. Bu etkinlikte altı yıl içinde 80 ilde on bini aşan sayıda okulda iki milyonu kız öğrenci ergenlik dönemi konusunda bilgilendirilmiştir. Bu projenin değerlendirilmesi sonucu bir başka kuruluşun desteğiyle geliştirilerek 2000-2001 döneminde uygulanmaya başlayan " Ergenlik Dönemi Değişim" Projesi'nde erkek öğrenciler de ayrı gruplar olarak kapsama alınmış, öğrenciler ve öğretmenler için kitapçık geliştirilmiş, anne-babalarda bir mektupla etkinlik bilgilendirilmiştir (Bulut ve ark. 2003: 17).

Bu çalışmalar öğrencilerin, ailelerinin ve öğretmenlerin ilgisiyle karşılanmış, insanda üreme sağlığı konuları ilköğretim programında, altıncı sınıfta "vücudumuzda neler var" ünitesinde; sekizinci sınıfta "canlılarda üreme ve gelişme" ünitesi içinde 2002-2003 öğretim yılında yer almak üzere kabul görmüştür. UNFPA da konuya desteğini sürdürerek, 2001-2005 yılları arasında MEB'nin yürütücülüğünde ve İKGV'nin işbirliğinde "Ergenlerin Sağlık Bilincinin Geliştirilmesi" başlığı ile yeni bir hizmet projesiyle etkinliklerin geliştirilmesini amaçlamıştır (Bulut ve ark. 2003: 17).

2002 yılında başlayan ve İKGV'nin Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA) desteğiyle ve International Children Center ile işbirliği içerisinde yürüttüğü projede, İKGV'nin koordinatörlüğünde bulunan Boğaziçi, Ege, Koç ve Yeditepe Üniversitelerinin Gençlik Danışma Birimlerinde (GDB) gençlere üreme sağlığı danışmanlığı ve hizmet sunumu

ile bilgi-eğitim-iletişim (BEİ) materyali ve kontraseptif malzeme dağıtımı sŸrdŸrŸlmŸřtŸr. Ÿniversitelerde yapılan çalışmalar, aylık formlar, telefon gŸrŸřmeleri ve Ÿ ayda bir yapılan ziyaretlerle aylık olarak takip edilmiştir. Aralık 2004’de projeye ‘‘akran eğitimi’’ bileşeni eklenmiş; İKGV’nin koordine ettiği 4 Ÿniversitede toplam 13 Ÿđrenci UNFPA tarafından eğitilmiştir. Gençlik Danışma Birimlerindeki hizmet sunucular ile akran eğiticilerin ortak olarak dŸzenledikleri eğitim ve tanıtım aktiviteleri ile Ÿniversitelerde gerçekleştirilen çalışmalarda çeşitlenme sağlanmıştır. Mayıs 2005’de, Birimlerde gŸrev yapacak yeni hizmet sunucularına yŸnelik eğitim, İKGV tarafından gerçekleştirilmiş ve 8 Ÿniversitede toplam 16 sağlık personeli eğitilmiştir. Aralık 2005’te yapılan proje değerlendirme toplantısına Ÿniversitelerden hizmet sunucular ve akran eğitimciler katılmış ve projenin bitişini takiben çalışmaların sŸrdŸrŸlebilirliđi Ÿzerine Ÿnerileri tartışmışlardır. Proje 2005 yılı sonu itibarıyla tamamlanmıştır. İKGV, UNFPA programı kapsamında yŸrŸtŸlmekte olan Youth Peer çalışmalarına desteğini sŸrdŸrmektedir (www.ikgv.org).

ABD’de ise 1960’lı yıllarda cinsel eğitime karşı eylemler dŸzenlenirken, 1980’li yıllarda halkın HIV tehlikesini fark etmesiyle cinsel eğitime karşı ilgi tekrar başlamıştır. Cinsel eğitimin verilip verilmeyeceği kararı eyaletlere bırakılmış ancak çoğu okulda yedinci ve dokuzuncu sınıflarda yoğunlaşmaktadır. ABD’de gençlere yŸnelik cinsel eğitim programları oluşturulurken, iki yaklaşım gŸz ŸnŸnde bulundurulmaktadır:

- 1- Bireye evliliğe kadar cinsel ilişkiyi ertelemeyi hedefleyen yaklaşım.
- 2- Bireyin yaşı ilerleyene kadar cinsel ilişkiyi ertelemelerini ve cinsel yŸnden aktif olduklarında gŸvenli cinsel davranışlarda bulunmalarını destekleyen yaklaşım (akmak ve akmak, 2011: 55).

Avusturya’da 19. YŸzyıl boyunca cinsel eğitim, yasak hareketlerle yasak davranışların Ÿzetlendiđi, evlilik kurumu ile sadakatin Ÿneminin vurgulandığı Katolik eğitimin Ÿnemli bir parçası idi. Avusturya’daki okullarda 1970 yılından bu yana zorunlu olarak verilen cinsel eğitimin, sınırlı da olsa ahlaki, psikolojik ve sosyolojik bakış açılarına gŸre tartışılması, bu eğitimin dini etkilerden henŸz kurtulamadığı izlenimini uyandırmaktadır. SŸz konusu bu eğitim, temel olarak biyolojik sorunlara odaklanmaktadır (Yılmaz, 2011: 12).

Almanya’da ise, cinsel eğitimle ilgili ulusal bir müfredat ya da zorunlu bir ders yoktur. Cinsel eğitim sorumluluğu dersler yerine okullara ve topluma dayalı organizasyona verilmiştir. Öğretmenler kendi istedikleri tarzda programlar oluşturmakta özgürdür ve okullara konuk eğitimci davet ederler. Almanya özgür, baskıcı olmayan, olumlu ve karşılıklı iletişime dayanan cinsellik programlarını savunmaktadır (Çakmak ve Çakmak, 2011:54).

Bulgaristan’da cinsel eğitim zorunlu olmamasına rağmen yaklaşık 11-12 yaşlarında olan öğrencilere, okulda kadın ve erkek üreme sistemleri ile HIV/AIDS başta olmak üzere cinsel yolla bulaşan hastalıklar, gebelikten korunma ve azda olsa konunun duygusal yönleri anlatılmaktadır. Öğrencilerin derslere düzenli olarak devam etmemeleri, cinsel eğitim veren öğretmenlerin de bu konuda doğru eğitim almış olmamaları bu ülkede konunun yeterli düzeyde önemsenmediği anlamına gelmektedir (Yılmaz, 2011: 13).

Japonya’da cinsel eğitim üreme sistemi üzerine yoğunlaşmıştır. Erkek ve kız öğrenciler ayrı sınıflarda eğitim almaktadırlar. Belçika’da cinsel eğitim resmen desteklenmemektedir. Ancak cinsellik, cinsel yolla bulaşan hastalıklar ve hamileliğin önlenmesi ile ilgili eğitim verilmektedir(Selçuk, 2006: 30).

Fransa’da ise cinsel eğitime, AIDS tehlikesinden korunmanın bir yolu olarak başlanmıştır. Cinsellikle ilgili konular 9-13 yaşlarında, ulusal olarak belirlenmiş bir müfredatla verilir. Konuların çoğunluğu CYBH ve AIDS ile ilgili olup beş üniteden oluşmaktadır. Fransa’da resmi metinlere göre cinsel bilgi vermenin içeriği; ilköğretim düzeyinde verilecek bilgiler sosyal bilgi etkinlikleri çerçevesinde, ortaöğretimde üreme işlevi üzerine, lisede cinsel bilgi verme öğrencilerin sorunları çerçevesinde biyoloji öğretmenlerinin uzmanlığına dayanacak ve insan bedeni bütün yönleriyle incelenecektir, lise son sınıflarda döllenme konusu ve kadında hormonal dönemler ele alınacaktır. Cinsel eğitimin içeriği de ana babaların önerdiği konular çerçevesinde önceden oluşturulacak programa göre belirlenecektir (Çakmak ve Çakmak, 2011: 54).

Estonya’da son zamanlarda halk, cinselliğe karşı liberal bir tavır sergilemektedir. Öğrenciler, 10 yaşına girdiklerinde okulda zorunlu olarak cinsel eğitim dersi görmektedirler. Söz konusu bu eğitimin ağırlık noktasını, konunun psikososyal yönleri ile kişisel ilişkiler oluşturmaktadır. Cinsel eğitime karşı Finlandiya halkı, liberal bir tavır sergilemektedir. Yerel sağlık personeli ve ilgili bakanlık yetkilileri, okulda eğitim gören gençler için eğitim ve cinsel

sağlık sorunları konularında işbirliği içindedir. Dinin güçlü bir etkiye sahip olmadığı Finlandiya’da 2001 yılında cinsel eğitim zorunlu olmuştur (Yılmaz, 2011: 13).

Hollanda’da cinsel eğitim okullarda verilmekte ve eğitimin yapısının temelini oluşturmaktadır. 1993’e kadar Hollanda’da cinsel eğitim yoktu. Ancak 1993’ten sonra cinsel eğitim okullarda resmen müfredat kapsamına alındı ve eğitimden sonra çocuk ve ergenlere ulusal bir yazılı sınav uygulanmaya başladı (Berne ve Huberman, 1999: 41, aktaran Selçuk, 2006: 30).

İsveç’te okullarda cinsel eğitim 1956 yılından beri zorunludur. Ancak okullarda cinsel bilgiler verilmesi 1942 yılından itibaren tavsiye edilmiş ve 1945’de cinsel eğitimle ilgili ilk öğretmen kitabı resmen yayınlanmıştır. 1957’de yeni bir öğretmen kitabı yayınlanmış, bu kitap 1965’de yeniden gözden geçirilmiş ve bugünde halen kullanılmaktadır. Cinsel eğitimi düzenleyen bu kitap şu konuların işlenmesini ön görmektedir:

- 1- Birinci dönem (7-10 yaşlar): Cinslerin farklılığı, çocukların kökeni, doğum öncesi gelişim, doğum, çocuğun ana-babaya ve aileye duyduğu gereksinim.
- 2- İkinci dönem (10-13 yaşlar): Cinsler arasındaki farklılıklar, cinsel organların yapısı ve işlevi, erinlik, menstrüasyon dönemi, gece boşalma, mastürbasyon, döllenme, fetüsün gelişmesi ve gebelik, doğum, cinsin belirlenmesi, ikizler, gebelik sırasındaki travmatik yaşantılar (korku, anksiyete nedenleri).
- 3- Üçüncü dönem (13-16 yaşlar): Önceki konuların yeniden gözden geçirilmesi, ergenlikte cinsel ilişkiler, evlilik dışı çocuklar, kürtaj, hastalıklar, doğum kontrol araçları, menopoz.
- 4- Lise (16-19 yaşlar): Bilgileri gözden geçirme, menstrüasyon ve hormonlar, cinselliğin ahlaki ve toplumsal yönleri, ailenin oluşumu, anneyi ve çocuğu koruma, iktidarsızlık, soğukluk, ailede cinsel eğitim.

İsveç’te cinsel eğitim birinci ve ikinci sınıflarda sınıf öğretmenleri tarafından verilmekte, sonraki dönemlerde doğa bilimleri ve yurttaşlık, sosyal bilgiler ve din eğitimi derslerine katılmaktadır (Çakmak ve Çakmak, 2011: 52).

Çek Cumhuriyeti'nde cinselliğe karşı bakış açısı, hem liberal hem de cinsel olmak üzere çeşitlilik göstermektedir. Cinsel eğitimin zorunlu olmasının yanında öğretmenler bu eğitimi biyoloji, vatandaşlık ve aile eğitimi gibi farklı derslerde vermektedir.

İngiltere'de 1960'lar ile 1970'lerde cinsellikle ilgili liberal bir eğilim mevcutken 1980'lerde tam tersi yaşanmıştır. Bu dönemlerde gebelikten korunmaya yönelik sınırlamalar, kürtaj yasalarını titizlikle uygulamak suretiyle halkı kürtajdan soğutma, eşcinselliğe karşı hoşgörüsüzlük gibi çeşitli tavır ve teşebbüsler gerçekleşmiştir. Günümüzde ise okullardaki mevcut cinsel eğitim dersleri, konunun biyolojik yönlerini içermekte olup zorunlu bir eğitim değildir (Yılmaz, 2011: 14).

Rusya'da ise cinsel eğitim sadece okullarda değil, aile içinde de yok denecek kadar azdır. Çocuk ve ergenler cinsellik konusunda aileleriyle, öğretmenleriyle olduğu kadar konuşmamakta ve yeterli bilgiyi edinmemektedirler. Yapılan araştırmalarda Rusya'da erken yaşta gebelik, kürtaj, cinsel yolla bulaşan hastalıklar ve AIDS/HIV alanında büyük artış olduğu gözlemlenmektedir. Bu nedenle Rusya " Rus Gençler İçin Sağlıklı Yaşam Tarzı" adlı bir proje geliştirdi. Bu programda üreme konuları, cinsellik, cinsel ilişki, anatomi ve fizyoloji, hijyen ve sağlık, cinsel davranışlar ve psikoseksüel gelişme konularına yer verilmiştir (Shapiro, 2001: 87-89, aktaran Selçuk, 2006: 31).

Danimarka'da 1969'dan beri bütün okullarda cinsel eğitim resmen verilmektedir. Danimarka'da cinsel eğitim zorunlu ders haline getirildiğinde dini inançlara ters düştüğü için anne-babalar karşı çıkmış, ancak yasalara ters düşmediği için zorunlu ders olarak kabul edilmiştir. Bu derslerde öncelikle anaokulunu izleyen ilkokul birinci sınıfta erkek kadın farklılığı, üreme, gebelik, gebeliği önleme hakkında bilgilendirme; beşinci sınıfta cinsel organlar ve işlevleri, hormonlar, genetik ve cinsel içgüdüler hakkında bilgilendirme; sekiz ve onuncu sınıflarda duygusal, ahlak, aile ve toplumsal sorunlar gibi konular tartışılmaktadır. Okullardaki cinsel eğitimin izlemek zorunda olduğu amaçlar şunlardır: cinsel sorunları açılmayı geliştirmek, öğrencilere cinsel yaşam, sevgi yaşamı ve insan ilişkileri arasındaki bağlar konusunda bilgi vermek, her öğrencinin kişiliğine en uygun davranışı bulmasına yardımcı olmak, cinsel ilişkilerde başkasına saygının ve sorumluluğun önemini vurgulamak (Çakmak ve Çakmak, 2011: 53).

İspanya'da dinin cinsel eğitim üzerinde güçlü bir etkiye sahip olduğu Katolik bir ülkedir. Katolik kilisesinin gebelikten korunma, kürtaj ve cinsel eğitim gibi meselelerde etki düzeyinin yüksek olması, okullarda zorunlu bir cinsel eğitimin verilememesine sebep olmaktadır. Bu durumda gençlerin çoğu konuyu ailelerinden, medyadan ve arkadaşlarından öğrenmektedir.

İtalya: Bu ülkede Katolik kilisesi güçlü bir etkiye sahiptir. Ayrıca Vatikan'ın Hıristiyan Demokrat Parti aracılığıyla bazı siyasi kararlar ile toplumsal politikalar üzerinde etkisi mevcuttur. İtalya'da cinsellik konusunda hem kamuoyunun düşüncesi hem de devletin tavrı, ağırlıklı olarak ahlaki ve gelenekseldir. İtalya'da zorunlu da olsa cinsel eğitimin tartışmalı bir konu olduğu söylenebilir.

Lüksemburg baskın bir Katolik ülkesi olduğundan halk, gençlere yönelik cinsellikle ilgili konularda çok açık fikirli değildir. 1970'lerin başından bu yana 13-19 yaşları arasında cinsel eğitim zorunlu kılınmıştır. Cinsel eğitimin asgari standartları Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenmiş olup ayrıca ilkokulda okuyan 6 yaşındaki öğrencilere vatandaşlık, biyoloji ve din derslerinin içerisinde de cinsellikle ilgili bilgiler öğretilmektedir.

Norveç Liberal bir toplum olup cinsel ayrımcılığı suç sayan yasayı kabul eden ilk ülkelerden biridir. Devlet ise aile planlamasını ciddi bir biçimde desteklemektedir. 1970'lerden bu yana cinsel eğitim zorunlu olup temel olarak biyoloji dersleri içinde verilmektedir (Yılmaz, 2011: 15).

14. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Yıldız (1990) yaptığı çalışmayı Ankara'nın değişik sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyinde (yüksek, orta, düşük) bulunan ilçelerindeki ortaokul öğrencilerinin anne-babalarının' cinsellik ve cinsel eğitim ile ilgili tutumunu, davranış ve beklentilerini saptamak amacıyla gerçekleştirmiştir. Araştırma grubunu oluşturan anne-babaların cinsellik konusundaki tutumları tabakalara göre farklılık göstermekle beraber genelde tutucudur. Anne-babaların çoğunluğunun gerek kız çocuklarına (annelerin %66-7'si, babaların %89'u). gerekse erkek çocuklarına (anne-babaların %80.4'ü) cinsel konular hakkında bilgi vermedikleri belirlenmiştir. Anne-babaların kendileri cinsel konular hakkında çocuklarına bilgi vermemekte ancak, cinsel eğitimi gerekli bulmaktadırlar. Anne-babaların çoğunluğu (annelerin %66.5'si, babaların %71.5'i) cinsel eğitimin orta öğrenim döneminde başlaması ve hem ailede hem de okulda verilmesi gerektiği görüşündedirler. Tabakalar arasında farklılık olmakla birlikte anne-babalar genelde ailede cinsel eğitimin kız çocuğa anne, erkek çocuğa

baba tarafından verilmesi gerektiğini düşündükleri gözlenmiştir. Yüksek ve orta tabakadaki anne-babalar cinsel eğitimin ayrı bir ders olarak özel öğrenim görmüş öğretmen, düşük tabakadaki anne-babalar ise din ve ahlak dersi kapsamında, bu ders öğretmenleri tarafından verilmesini tercih etmektedirler. Anne-babaların çoğunluğunun (annelerin %74.8'i, babaların %62.9'u) okulda cinsel eğitimin kız-erkek öğrencilere ayrı verilmesini istedikleri görülmüştür. Anne-babaların büyük çoğunluğu (annelerin %82.6'sı, babaların %80'i) okulda verilecek cinsel eğitim konuları hakkında fikirlerinin alınmasını istemektedirler. Anne-babaların cinsellik ve cinsel eğitim konusundaki tutum, davranış ve beklentilerinin; sosyo-ekonomik düzeylerine, aile kökenlerine, cinsiyetlerine, çocuklarının cinsiyetlerine, cinsel eğitimin anlam konusundaki bilgilerine, cinsel konuları algılayışlarına, cinsel konuları içeren yayın okumalarına, ilk cinsel bilgileri aldıkları yaşlara vs bilgi kaynaklarına göre farklılaştığı, bu temel bağımsız değişkenlerle aralarında ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Öztürk'ün (2013) ilköğretim 6. sınıf öğrencilerine yönelik cinsel eğitim programı geliştirmek ve geliştirilen programın etkililiğini test etmek amacıyla yaptığı araştırmada, cinsel eğitim programı sonrasında deney grubunun ergenlik dönemi değişiklikleri bilgi düzeylerinde istatistiksel olarak bir artış, arkadaşlık ilişkileri ve romantik ilişkiler, hayır diyebilme ve karar verme, cinsel, fiziksel ve duygusal istismar ve toplumsal cinsiyet konularına yönelik tutumlarında istatistiksel olarak olumlu bir değişim, ergenlik dönemi ve cinsellikle ilgili yanlış inanışlarında istatistiksel olarak bir düşüş saptanmıştır.

Okulöncesi eğitim kurumlarına devam eden 3-6 yaş çocuklarına uygulanan Cinsel Eğitim Programının çocukların cinsel gelişimlerine etkisinin olup olmadığını incelemek amacıyla Özuslu Açıkgoz'ün (1999) yaptığı çalışmada deney grubuna yapılan Cinsel Eğitim Programının etkili olduğu ispatlanmıştır.

Yelken (1996) yaptığı araştırmada anne ve babaların, üç-altı yaş dönemindeki çocuğun cinsel gelişimi ve cinsel eğitimi konusunda bilgi düzeylerinin belirlenmeyi amaçlanmıştır. Araştırmanın sonucunda öğrenim ve meslek durumlarına göre, annelerin ve babaların cinsel gelişim ve cinsel eğitim bilgi düzeylerinde fark olduğu belirlenmiştir.

Eliküçük'ün (2011) yaptığı araştırmada, ebeveynlerin büyük bir çoğunluğunun (% 94.8) cinsel eğitimin gerekli olduğuna inandıkları ve anne-babaların çocuklarıyla cinsellikle ilgili aynı konuları konuştukları bulunmuştur. Annelerin (%27.2) babalara göre (% 17.8)

çocuklarıyla daha çok cinsellikle ilgili konuları konuştukları ortaya çıkmıştır. Anne ve babalara verilen çocuk cinsel eğitim programı ile ebeveynlerin çocuk cinsel gelişimi ve eğitimi ile ilgili bilgi düzeylerini arttırdığı görülmüştür. Çalışan annelerin çocuk cinsel gelişim ve eğitimi ile ilgili daha çok bilgiye sahip oldukları görülmüştür.

İldeş'in (1990) çalışmasında anne ve babaların cinsel eğitim verip vermeme durumlarını incelediğinde, annelerin % 44' u, babaların % 27' si kız çocuklarına, annelerin % 55' i, babaların % 42.4' u erkek çocuklarına cinsel eğitim verdiklerini saptanmıştır. Annelerin % 56' sı, babaların % 73' u kız çocuklarına, annelerin % 45' i, babaların % 57.6' sı cinsel eğitim vermedikleri ortaya çıkmıştır. Ayrıca Anne ve babaların cinsel eğitim gerekliliğine inanma durumları ile eğitim verme durumlarını incelendiğinde kız çocuklarına cinsel eğitim verilmesi gerektiğine inanan anneler % 44.1, babalar % 27 iken, eğitim verilmesi inandıkları halde, eğitim vermeyen anneler % 44.1, babalar ise % 49.3 olduğu belirlenmiştir. Erkek çocuklarına cinsel eğitim verilmesi gerektiğine inanan anneler % 55, babalar % 43.4 eğitim verilmesi gerektiğine inandıkları halde, eğitim vermeyen annelerin oranı % 42.4, babaların ise % 51 olduğu saptanmıştır. Araştırmada annelerin % 50' si, babaların % 41' i kız çocuklarına cinsel bilgileri öğretmenlerin vermesi gerektiğini belirtmişlerdir. Erkekler çocuklar için, annelerin % 66.4' u öğretmeni işaretlerken, babaların % 60.2' si uzmanların cinsel bilgi vermesini istedikleri bulunmuştur. Kız çocuklarına bir uzmanın cinsel bilgi vermesini isteyen anneler % 31.5, babalar % 38.1 olduğu ve erkek çocuklarına bir uzmanın bilgi vermesini isteyen annelerin ise % 51.6 olduğu görülmüştür.

Aral, Akyol, Işık'ın (2002) üç-altı yaş grubu çocuğa sahip olan anne-babaların cinsel eğitim konusundaki düşüncelerini belirlemek amacıyla yaptıkları çalışmada, anne-babaların % 56.9' unun çocuğuna cinsel eğitim verdiğini, % 43.1' inin cinsel eğitim vermedikleri tespit edilmiştir. Ayrıca annelerin %56.9'u, babaların % 51.72'si cinsel eğitime okul öncesi dönemde, annelerin % 20.69'u, babaların %27.59'u ilkökul döneminde, annelerin % 12.07'si, babaların %15.52'si ortaokul döneminde, annelerin %10.34'ü, babaların %5.17'si lise döneminde başlanması gerektiğini belirtmişlerdir.

Tuğrul ve Artan (2001) çocukların cinsel eğitimleri ile ilgili anne görüşlerini inceledikleri araştırmalarının sonucunda, tüm yaş grubundaki anneler, en yüksek oranda cinsel eğitimin ne olduğunu bilmediklerini ifade ederken, diğer bir grup anne de cinselliği,

cinsel ilişki olarak tanımlamışlardır. Anneler, cinselliğin ve cinsel eğitimin lise yıllarında başladığını belirtmişlerdir. Hem kız hem de erkek çocuklara, cinsellikle ilgili bilgilerin daha fazla oranda anneler tarafından verildiği bulunurken, çocukların cinsel konularla ilgili sorularını aile üyeleri dışındaki kişilere sormasının uygun karşılanmayacağı da bulunmuştur. Annelerin, çocukları soru sormadan herhangi bir konuda bilgi vermeyi düşünmedikleri ve çoğunlukla da cevap verirken utanma hissettikleri belirtilmiştir.

Eliküçük ve Sönmez'in (2010) yaptığı çalışmada anne babaların % 40' ı cinselliği ve % 43.48'i cinsel eğitimi yanlış tanımlamışlardır. Çocuğun cinsel eğitimine 5 –6 yaşta başlanması ve aile tarafından verilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Ebeveynler çocuklarıyla ilgili en çok cinsiyetler arasındaki farklılar ile konuşmaktadırlar. Ebeveynler çocuğun cinsel gelişimi ve eğitimi ile ilgili yeterli ve doğru bilgiye sahip olmadıkları ortaya çıkmıştır.

Eser'in (2008) yaptığı araştırmada, okul öncesi dönem çocuklarının cinsel kimlik gelişimleri ile ilgili davranışlarına bakılmış ve okul öncesi dönem çocuklarının olumlu yönde cinsel kimlik gelişimine sahip oldukları görülmüştür. Ebeveynlerin çocuğun cinsel kimlik gelişimine yönelik tutumlarına bakılmıştır. Anne- baba tutumu incelendiğinde ikisi arasında pozitif yönde ilişki görülmüştür. Çocuklardan beklenen davranışlar ile anne-baba tutumları arasında anlamlı bir değişim olmadığı görülmüştür.

Gökdeniz'in (2008) yaptığı araştırma sonucuna göre, ilköğretimde cinsel bilgiler eğitimi dersinin ayrı bir ders olarak okutulması gerektiği görülmüştür. Öğretmen ve veli görüşlerine göre cinsel bilgiler eğitimi özel eğitim almış uzmanlar tarafından kız ve erkeklere ayrı ortamlarda; 6. sınıftan itibaren verilmelidir. Ayrıca ilköğretim okullarında okutulacak cinsel bilgiler eğitimi dersinde ergenlikte ruhsal ve bedensel değişimler, toplumsal yapı, cinsel organlar ve cinsel istismar konularının yer alması gerektiği veli ve öğretmenler tarafından belirtilmiştir. Araştırmaya katılan öğretmen ve velilerin, genellikle birbiriyle doğru orantılı cevaplar verdiği görülmüştür. Sadece öğretmenlerin cinsellikle ilgili rahat konuştukları; velilerin rahat konuşmadıkları; velilere göre cinsel konuların konuşulmasının ahlaki değerlerimize uymadığını, öğretmenlere göre cinsellikle ilgili konuşmanın ahlaki değerlerimizle bir bağlantısı olmadığını düşündükleri belirlenmiştir.

Güler ve Yöndem'in (2004) yapmış olduğu araştırma sonucuna göre, grup rehberliği eğitimi verilen deney grubunun ergenlik ve cinsel sağlık ile ilgili bilgi ve tutumlarında anlamlı düzeyde artış olduğunu göstermiştir.

Gürsoy ve Gençalp'e (2010) göre, çocukların büyüme ve gelişme süreçleri boyunca cinsellikle ilgili pozitif bilgi almaları ve cinselliğe yönelik olumlu bakış açısı oluşturmaları için, aile içinde başlayan cinsel eğitimin, çocukların ve gençlerin büyük bir çoğunluğuna toplu ulaşma fırsatı sağlayan, okullarda verilmesi ve cinsel eğitimin kurumsallaşması gerekmektedir. Aksi takdirde cinsel eğitimin önemli bir kısmı informal biçimde bir başka deyişle "sokakta" gerçekleşecek ve istenmedik sağlık sorunlarının ortaya çıkması da kaçınılmaz olacaktır.

Eroğul ve Hasırcı'nın (2013) ilköğretim birinci kademe dördüncü sınıf öğrencilerine yönelik geliştirilen cinsel istismarı önleme eğitim programının, dördüncü sınıfa devam eden öğrencilerin cinsel istismara ilişkin bilgi düzeylerine katkı sağlayıp sağlamadığına ilişkin etkililiğinin sınanması amacıyla yaptığı çalışmada cinsel istismarı önleme eğitimi programının deney grubu lehine etkili olduğu ve bu değişimin sekiz hafta sonrasında da devam ettiği gözlenmektedir. Araştırma sonuçları cinsel istismarı önleme programına katılan öğrencilerin katılmayanlara göre anlamlı bir biçimde cinsel istismarın önlenmesine yönelik ölçekten yüksek puan aldıklarını, diğer bir deyişle uygulanan eğitim programının dördüncü sınıflar üzerinde etkili olduğunu göstermiştir.

Eroğlu ve Gölbaşı'nın (2004) ebeveynlerin cinsellikle ilgili konularda çocuklarıyla olan iletişimleri ve yaşadıkları durumları belirlemek amacıyla yaptığı araştırma sonucuna göre, ebeveynlerin cinsellikle ilgili ilk bilgilerini arkadaşlarından aldıklarını ve %56.4'ünün cinsellikle ilgili konulardaki bilgilerini yeterli bulduklarını göstermiştir. Ancak ebeveynlerin %36.3 gibi önemli bir kısmının çocuklarının cinsellikle ilgili sorularını yanıtlarken kendilerini bilgi yönünden yetersiz hissettikleri saptanmıştır. Ayrıca ebeveynlerin %37.6'sının cinsellikle ilgili konuları çocuklarıyla rahat bir şekilde konuşamadıkları, tamamına yakınının profesyonel bir kişi ve merkezden yardım almadığı ve çocuklarını konu ile ilgili profesyonel kişi ya da kuruma yönlendirmedikleri belirlenmiştir. Ebeveynlere çocukları tarafından sorulan sorular incelendiğinde, ilk sırada kız-erkek arkadaşlığının yer aldığı, bunu ergenlik dönemi fiziksel ve psikolojik değişikliklerin izlediği belirlenmiştir. Ayrıca çocukların cinsellikle ilgili soruları daha çok annelerine sordukları bulunmuştur.

Biri ve arkadaşlarının (2005) adölesan kızların cinsel bilgi gereksinim durumlarının belirlemek amacıyla yaptığı araştırmaya göre, katılımcıların 85'i (%66.4) cinsel konularla ilgili bilgi vermeye yönelik bir eğitim almadığını belirtmişlerdir. Bilgi aldıklarını belirten adölesanlardan %34.7'si aldığı bilgiyi yeterli bulmazken, %16.5'i yeterli, %24.0'ü ise kısmen yeterli bulmaktadır. Bu çalışma, adölesanların cinsellik konusunda eğitilmelerinin gerekli olduğunu göstermekte ve böyle bir eğitimin içermesi gereken temel konuları vurgulamaktadır.

Yıldırımkaya'ya (2008) göre, ülkemizde sağlık personeli yetiştiren fakülte ve yüksek okullarda adölesan dönemi sorunları ve çözüm önerilerine ilişkin konular ders programlarında yeterince yer almamaktadır. Aynı zamanda sahada hizmet sunan personelin adölesan dönemi konusundaki bilgisi oldukça sınırlıdır. Yetişkinler de adölesanlar hakkında yeterli bilgiye sahip değildirler. Bunun için eğitim kurumları ile sağlık kuruluşları arasında ortak çalışmalar yapılarak, gençlerin gereksinimlerine yönelik ek bilgilendirme ve danışmanlık hizmetleri yürütülmelidir.

Gökler (2006) çalışmasında, öğretmenlere, çocuk istismarı konusunda gerek mezuniyet öncesi gerek hizmet içi eğitimlerde bilgi verilmeli, istismara uğramış çocukları fark etme konusunda beceri kazandırılması gerektiğini belirtmiştir. Öğretmen, çocuğu eğitirken asla fiziksel ceza uygulamayarak örnek olmalı, uygulayanları da hoş görmemelidir. Toplumun çocuk istismarı konusunda duyarlılığını artırmak, öğrencilerinin anne babalarını ve diğer bireyleri eğitmek konusunda öğretmene önemli görevler düşmektedir. Okul aile birliği toplantıları ve veli görüşmelerinden bu amaçlar için yararlanılabilir. Bize, kabul edilemez gibi görünen bir durumun, çocuğun gözünde tamamen farklı olması mümkündür. Bu nedenle olaylara çocuğun gözüyle bakıp, empatik bir iletişimle, onu anlamaya çalışılmalıdır. Çocuğa yaşına uygun, kabul edilebilir, kesin ve tutarlı sınırlar çizilerek ve belli kurallar koyularak, bunların aşılmasının istenmediğini uygun bir dille ifade etmek, anne-babanın istismar ve ihmale başvurmasını engelleyecektir.

Tuzcuoğlu ve Tuzcuoğlu'nun (1996) yaptığı çalışmaya göre, anne babalar çocuklarına cinsel eğitim vermenin çok gerekli olduğuna inanmakta ancak uygulamada bu tür bilgileri vermede zorlanmaktadırlar. Cinsel eğitimin nasıl verileceği konusunda yeterince bilgi sahibi değildirler. Çocukların sorduğu sorular karşısında heyecanlanmakta, tedirgin olmakta, soruları geçiştirmekte ve hatta duymazlıktan gelmektedirler. Anne babaların çocuklarına kaçamak bilgiler verdikleri görülmektedir. Bu durumda sorularına cevap bulmada zorlanan çocuk,

başka kaynaklardan cevap arama yolunu tercih etmektedir. Çoğu kez cinsel gelişim açısından normal olarak kabul edilen bazı davranışlar, bilinçsiz anne babalar tarafından suç ve problem olarak algılanmaktadır. Bu nedenle önce anne babaların cinsel eğitim konusunda bilgilendirilmeleri ve çocuklarının cinsel gelişimlerine katkıda bulunmak için ne yapmaları gerektiği konusunda bilinçlendirilmeleri gerekir.

Babacan'a (2003) göre, cinsel gelişim kişilik gelişiminin bir parçasıdır. Ailede cinselliğin gerek yetişkinler gerek çocuklar için yok sayılması bir cinsel eğitim şeklidir ve çocukların ilerideki cinsel yaşamlarındaki zorluklarının ilk nedenidir. Cinsel kimliğin gelişmesinde yaşamın ilk yıllarındaki deneyimlerin etkisi önemlidir. Bu nedenle anne-babalar cinsiyet ve üreme konusunda çocuklarına bilgi vermelidirler.

Erbil, Orak ve Bektaş'ın (2005-2006) Türk annelerin kendi annelerinden aldığı cinsel eğitim ve kızlarına verdiği cinsel eğitimin belirlenmesi amacıyla yaptığı çalışmada, annelerin %65,6'sının cinsel konularda kendi anneleri ile hiç konuşmadığı saptanmıştır. Cinsel eğitim aldığını belirten annelerin %31,3'ünün eğitim aldığı konu menstruasyondur, annelerin %57,4'ü, annelerinden aldıkları cinsel eğitimin faydalı olmadığını düşünmektedir. Annelerin yarıya yakını (%47,6) adet hakkındaki bilgiyi adet olduktan sonra aldığını belirtmiştir. Annelerin, ilk adette korku (%39,6), utanma (%37) gibi olumsuz duygular yaşadığı belirlenmiştir. Annelerin, kendi anneleri dışında, en yüksek oranda cinsel bilgi kaynağı arkadaşlarıydı (%48,4). Annelerin %40,1'i, cinsel konuları eşleriyle paylaşmaktaydı. Kendi kızlarına cinsel bilgi veren annelerin oranının ise %60,8 olduğu belirlenmiştir. Anneler tarafından verilen cinsel eğitim, adet (%70,3), kadın-erkek vücut farklılıkları (%49,5), cinsel ilişki (%20,8), gebelik (%18,8) ve gebelikten korunma (%16,7) konularını içermektedir. Cinsel eğitim zamanı; adet olmadan önce adet görme (%68,2), ergenlikte kadın-erkek arasındaki vücut farklılıkları (%41,5), ergenlik sonrası cinsel ilişki (%42,6), evlenmeden önce gebelik (%26,5) ve gebelikten korunma yöntemleri (%27,4) idi. Annelerin kızlarına cinsel eğitim vermesi ile anne yaşı ($p=0,000$), anne eğitim düzeyi ($p=0,000$), eş eğitim düzeyi ($p=0,000$), yaşanan yer ($p=0,000$), kız çocuk sayısı ($p=0,000$), kendi annelerinden cinsel eğitim almaları ($p=0,016$), alınan cinsel eğitimi faydalı bulma durumu ($p=0,000$) karşılaştırıldığında, istatistiksel olarak önemli fark bulunmuştur. Ayrıca, bir kuşak öncesine göre kızlarına cinsel eğitim veren annelerin oranının önemli düzeyde arttığı, ancak istenilen düzeyde olmadığı tespit edilmiştir.

Mermer'in (1993) yapmış olduğu araştırmada anne, baba ve eğitimcilerin cinsel konularda bilgi yetersizliği olduğu, bu konularda sürekliliği olan eğitim programları istedikleri, öğrencilerin kendilerini suistimallere karşı koruyabilmeleri için yeterince bilgilendirilmesini ve zihin engelli ergenlerin cinsel yaşamlarının kısıtlanmamasını istedikleri belirlenmiştir.

Aksaz ve Fırat'ın (1992) yapmış olduğu çalışma sonucuna göre, ergenlik çağındaki özürli bireylere (kız) "kendi üzerinde eğitim" yönteminin mensürasyon dönemini fark etme ve gerekli temizlik alışkanlıklarını kazanma becerileri üzerinde etkili olduğu gözlenmiştir. Bu eğitimin, özel eğilim konusunda deneyimi ve bilgisi olan eğitimciler tarafından verilmesi, programın çocuğun özelliklerine göre düzenlenmesi uygun tekniklerin kullanılması açısından gerekli görülmektedir. Bu çalışmaya benzer çalışmaların daha geniş bir örneklem üzerinde, farklı özürli bireyler ile yapılmasının ve anne babaların eğitime aktif katılmasının gerekli olduğu düşünülmektedir.

İşler, Taş, Beytut ve Conk (2009) yaptığı çalışmada zihin engelli ergenlerin % 51.7 cinsellik konusunda eğitim almadıkları, ayrıca % 46.7 ebeveynleri ile cinsellik hakkında hiç konuşmadıkları görülmüştür. Her iki cinsiyette ergenler arasında bilgi düzeyi oldukça düşüktür. Çoğu ergenin üreme organlarında erkek ve kadın farklılıkları hakkında bilgi sahibi olmadığı, ergenlerin yarısının, cinselliği öpüşme ve samimi dokunma, yarısının da sadece evli çiftlerin seks yapması olarak düşündüğü ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin ergenlik dönemindeki gelişim aşamaları, özellikleri ve cinsellik bilgisine düşük düzeyde sahip oldukları tespit edilmiştir.

İşler, Taş, Beytut ve Conk'un (2009) zihin engelli bireylerle yaptığı başka bir araştırma sonucuna göre, zihin engeli çocuğa sahip ailelerin %75'inin profesyonel cinsel eğitim almadığı, %25 ailenin çocuklarıyla cinsellik hakkında hiç konuşmadığı, %55 ailenin cinsel eğitimin ilkökul yıllarında başlaması gerektiğini düşündüğü, %45 ailenin çocuğunun mastürbasyon yapmasını kabul edilebilir gördüğü, %57.5 ailenin ergenlik özellikleri ve üreme organları hakkında bilgi vermek istediği, %72.5 ailenin çocuğunun geleceğinden endişe duyduğu tespit edilmiştir.

Akçin ve Madan Sürücü'nün (2010) yapmış olduğu çalışma sonucuna göre zihin engelli kız ergenlerin adet, evlilik, doğum ve doğum kontrolü, gebelik ve cinsel istismar gibi durumlarda ne yapmaları konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıkları ortaya çıkmıştır.

Çifçi Tekinarslan, Eratay'ın (2012) yapmış olduğu araştırmada, zihin engelli çocuğu olan bazı ailelerin kız çocuklarına adet dönemi ve ped kullanımına yönelik bilgi verdikleri, erkek çocuklarında gece boşalması sonrası temizlik, kılınma ve buna yönelik özbakım konusunda bilgi verdikleri görülürken, ebeveynlerin bazılarının ise temeli özbakıma dayanan bu konularda dahi hiç bilgi vermedikleri belirlenmiştir.

Yıldırım Doğru'nun zihin engelli çocuklarda cinsel istismar üzerine yaptığı çalışma sonucuna göre, her insanın cinsel dürtüleri vardır. Bunun kötüye kullanılmasını engellemede ailenin ve eğitimin yeri tartışılmaz. Öncelikle zihin engelli bireyleri bütünüyle toplumumuzun birer parçası olarak kabul etmeliyiz. Bu kabulün içinde zihinsel ve bedensel tüm sağlık sorunları, korunma, eğitim, gelişim ve toplumla bütünleştirme ile ilgili problemlerinin yanında, cinsel sorunlarının da olabileceğini bilmemiz gereklidir. Artık dünyadaki toplumların sosyal yapıları değişmekte, tüm bireylerde olduğu gibi zihinsel engellilerinde bir cinsel yaşamlarının olmasının gerektiği düşünüldüğü gözlemlenmektedir. Bunun zihin engellilerin yaşam kalitelerini, eğitim durumlarını ve topluma katılma oranlarını artıracığı, toplumun onların, sorunlarına kayıtsız kalmasını ve en önemlisi de cinsel istismarları ve sıklıkla rastlanılan sapkın cinsel davranışları önleyeceği düşünülmektedir.

Zihinsel engelli çocuğa sahip anne ve babaların; ergenlik dönemindeki çocuklarının cinsel gelişimlerine yönelik eğitim ihtiyaçlarını belirlemek ve bu doğrultuda verilecek eğitimin etkinliğini değerlendirmek amacıyla Kök'ün (2010) yapmış olduğu araştırmaya göre, anne ve babaların çoğunlukla adolesan dönemdeki zihinsel engelli çocuklarının cinsel gelişimleri ile ilgili yaşayabilecekleri sorunlara yönelik “doğru davranışı uygulama becerileri kazanma” konusunda eğitim ihtiyaçlarının olduğu ortaya çıkmıştır. Uygulanan eğitim sonrası anne ve babaların adolesan dönemdeki zihinsel engelli çocuklarının cinsel gelişimlerine yönelik öz yeterlilik ve bilgi düzeylerinde artış olmuş, anne ve babaların eğitimin kapsamı, süreci ve eğiticiye yönelik memnuniyetlerinin yüksek olduğu değerlendirilmiştir.

Artan'a (2003) göre, ergen yaştaki engelli kızlar için en önemli konu menstruasyondur. Genç kızlar mutlaka konuyla ilgili önceden bilgilendirilmeli, psikolojik olarak hazırlanmalıdırlar. Vücudunun büyüyüp olgunlaştığı için bu olayın yaşandığı, artık genç kızlığa adım attığı anlatılmalı ve bunun yanında bakım ve temizlik konusunda da rehberlik edilmelidir. İlk menstruasyon erkeklerin erkeklığe adım atması sayılan sünnette olduğu gibi minik bir kutlama ile kutlanabilir. Normal çocukların arkadaş ve anne-babadan

bilgi alma şanslarının engelli çocuklardan daha yüksek olduğu bilinmektedir. Gerçekten de engelli çocukların yeterli arkadaşı yoktur. Pek çoğu özel bir eğitim programı içindedir ve ayrıca bilgiyi ve olayları anlama ve değerlendirmede sınırlılıklar vardır. Anne-babasından da bilgi alamayan engelliler için bilgi alma kaynağı olarak medya görülmektedir. Oysa çocuk ve gençlerin medyadan bilgi almasının bazı tehlikeleri vardır. Medyadaki tüm modellerin doğru olduğu söylenemez ayrıca çocuğun soru sorma, merak ettiklerini tartışma şansı yoktur. Bu nedenle anne-babalar engelli çocuklarının cinsel eğitimine gereken önemi vermelidirler.

Görener'e (2010) göre, zihinsel engelli çocukların ihmal ve istismarı tüm toplumu ilgilendiren bir sorundur. Bu çocukların bakımında hemşirenin önemli rolü vardır. Hemşire bu rolünü yerine getirirken çocuğu ailesiyle ve çevresiyle bir bütün olarak düşünmeli, çocukların büyüme ve gelişme süreçlerini, ihmal ve istismarın tüm çocuklarda ve ailelerindeki etkilerini bilmelidir. Veri toplama, analiz, öykü alma, gözlem, iletişim, sorun saptama, kısa ve uzun vadeli hedefler belirleme, girişimleri planlama, uygulama ve değerlendirme gibi bilimsel problem çözmeye yönelik, profesyonel hemşirelik hizmetlerinde kullandığı tüm yöntemleri kullanmalı ve yaptığı tüm işlemleri kaydetmelidir.

Bilge ve Baykal'a göre, cinsellik yaş, cinsiyet veya gelişim düzeyi ne olursa olsun önemli bir insan hakkıdır. Zihinsel ve gelişimsel engeli olan bireyler cinsel yaşamı olan ve aşırı yaşayabilen bireylerdir. Ancak geçmişten beri zihinsel engelli bireyin cinsel yaşama sahip olduğu gerçeği inkâr edilir ve sağlıklı cinsellik ile ilgili engeller oluşturulur. Zihinsel ve gelişimsel engeli olan bireylerin cinsel yaşamı ile diğer bireylerin cinsel yaşamı benzerdir, ancak engelli bireyler özel durumlarından dolayı diğerlerine bağımlıdır. Bu nedenle cinselliğin sağlıklı sürdürülmesi için yeterli cinsel eğitim verilmelidir.

Seyyar'a (2011) göre, zihinsel özürli gençlerin cinsel ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri ve cinsel istismar gibi değişik sosyal risklere karşı kendilerini koruyabilmeleri yönünde aile odaklı eğitim ve sosyal politikaların oluşturulmasına ve uygulanabilir hale getirilmesine ihtiyaç vardır. Bu yönde somut adımların atılabilmesi için, zihinsel özürli gençlere dönük aile değerlerimize uygun cinsel eğitim programlarının belirlenmesi ve değişik eğitim kurumları veya gençlik merkezleri aracılığıyla uygulanması gerekmektedir. Zihinsel özürli gençlerin evlilik yoluyla cinsel ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri için, evlenmeye aday olanların birbirleriyle tanışabilmelerini kolaylaştıran imkânlar sağlanmalı ve bununla ilgili olarak kurumsal yapılanmalara gidilmelidir. Zihinsel özürli çocuk ve genç yetiştiren ailelere bu

süreçte psiko-sosyal ve maddi yardımın yanında, cinsel anlamda pedagojik destek sağlanmalıdır. Bu bağlamda zihinsel özürlü gençleri, evliliğe ve aile hayatına hazırlayacak eğitim programı geliştirilmelidir. Ayrıca yapılan evliliklerin uyumlu bir şekilde devam edebilmesi için, çiftler psiko-sosyal boyutuyla sürekli olarak desteklenmelidir.

Gören ve görmeyen ergenlerin cinsel gelişimlerinde farklılık olup olmadığını incelemek amacıyla Çakmak'ın (2006) yaptığı çalışmada adet dönemi ile ilgili olarak; özellikle total kör kızların ilk adetlerinde daha çok korku yaşadıkları, az gören kızların ise total kör kızlara yakın bir oranda ilk adetlerinde daha çok korku yaşadıkları, gören kız ergenlerin ise görme yetersizliği olan kız ergenlere göre daha az düzeyde korku yaşadığı ortaya çıkmıştır. Her iki ergen grubunun da cinsellikle ilgili merak ettiği konuları genellikle arkadaşlarına danıştığı ortaya çıkmaktadır. Gören ergenlerin, görme yetersizliği olan ergenlere göre daha çok kız/erkek arkadaşlarının olduğu ortaya çıkmaktadır. Az gören ve total düzeyde görme yetersizliği olan kızların, erkek arkadaşları ile hiçbir şekilde yakınlaşmadığı ortaya çıkmıştır. Erkek ergenlerin büyük bir kısmının masturbasyonu arkadaşlarından öğrendiği ortaya çıkarken, özellikle total kör erkek ergenlerin yarıya yakın bir kısmının da masturbasyonu kendi kendine öğrendiği ortaya çıkmıştır. Araştırmaya katılan her iki ergen grubunun büyük bir kısmının cinsel fanteziler kurduğu ortaya çıkarken, erkek ergenlerin genellikle cinsellik üzerine fanteziler kurduğu ortaya çıkarken, kız ergenlerinde evlilik ve çıkma üzerine arkadaşlık kurduğu ortaya çıkmaktadır.

BÖLÜM III: YÖNTEM

Bu bölümde bu araştırmanın deseni, çalışma grubu, veri toplama araçları ve veri analizleri ile ilgili bilgiler sunulmaktadır.

III.1. Araştırma Modeli

Araştırma, zihin engelli ergen kız öğrencilerin cinsel eğitim alma sürecinde öğretmenlerin ve ailelerin karşılaştıkları sorunlara yönelik betimsel bir çalışmadır. Zihin engelli ergen kız öğrencilerin cinsel eğitim alma sürecinde öğretmenlerin ve ailelerin karşılaştığı sorunları belirlemek için nitel araştırma yöntemlerinden ‘Yarı Yapılandırılmış Görüşme Tekniği’ kullanılacaktır.

Nitel araştırmada amaç, örnekleme daha kapsamlı incelemektir. Nitel araştırma desenleri genellikle esnek ve dinamiktir. Tümevarım mantığına göre araştırmanın ilk aşamasında çıkan bir durum, araştırmanın sonraki aşamalarını etkileyebilir (Büyüköztürk, Kılıç, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2010). Tavukçuoğlu (2002) yarı yapılandırılmış görüşmeyi görüşmecinin cevap almak amacı ile soruları, sözlü ve genellikle yüz yüze olmak koşuluyla deneklere yönelttiği bir şekil olarak tanımlamıştır. Nitel araştırmalarda temel özellik, görüşülen kişilerin bakış açılarını detaylı ve zengin biçimde belirlemektir. Bu nedenle, katılımcıların duygu ve düşüncelerini anlayarak daha derin bilgi edinmek esastır (Kuş, 2009). Dolayısıyla, öğretmenlerin ve ailelerin düşünce ve görüşlerini belirlemek için araştırmada bu yöntem kullanılmıştır. Görüşme yöntemi bireyin tutum ve deneyimlerine şikâyet ve görüşlerine, duygularına ve inançlarına ilişkin bilgi edinmede oldukça etkili bir yöntem olduğu için bu yöntem belirlenmiştir. (Büyüköztürk, Kılıç, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2010).

III.2. Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu Konya İli Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı okullarda zihin engelli ergen kız öğrencilerle çalışan otuz öğretmen ve bu öğrencilerin aileleri (otuz aile) oluşturmaktadır. Araştırmaya alanında en az iki yıl deneyimli otuz zihin engelli sınıf öğretmeni katılmıştır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin seçim aşamasında iki yıl ve daha fazla öğretmenlik mesleğinde deneyim sahibi olma nedeni ise, öğretmenlerin alan bilgisi ve mesleki deneyimlerinin ancak iki yılda oluşmasıdır. Araştırmaya katılan öğretmenlerimize ve

velilerimize araştırmaya katılmanın zorunlu değil, gönüllük esasına dayalı olduğu belirtilmiştir.

Tablo 1: Öğretmenlerin Görev Yaptığı Kurumlar ve Cinsiyete Göre Dağılımı

KURUM	Cinsiyet	
	Bayan	Bay
Rehabilitasyon merkezi	14	0
Özel Eğitim Sınıfı	7	0
Özel Eğitim Meslek Lisesi	9	0
Toplam	30	0

Araştırmaya erkek öğretmenlerin katılmamasının sebebi, kız öğrencilerle cinsel eğitime yönelik becerileri çalışmamalarıdır.

Tablo 2: Öğrenci Velilerin Yakınlık Derecesine Göre Dağılımı

Araştırmaya Katılan Veli Yakınlık Derecesi	Veli Sayısı
Anne	27
Abla	1
Babaanne	1
Dede	1
Toplam	30

III.3. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada veriler Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu aracılıyla toplanmıştır. Bu form araştırmacılar tarafından geliştirilmiştir. Formun geliştirilmesi için izlenen basamaklar aşağıda sıralanmıştır.

Tablo 3: Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu Hazırlanırken İzlenen Basamaklar

Aşama 1	Yarı yapılandırılmış görüşme formları öğretmen ve aile formları olarak ayrı ayrı düzenlenmiştir. Öğretmenlere yapılan form 13, ailelere yapılan form 14 sorudan oluşmaktadır.
Aşama 2	Her ana sorunun içeriğini yansıtan promptlar (hatırlatıcılar) alan yazını taramasından elde edilen bilgiler ışığında geliştirilmiştir.
Aşama 3	Görüşme formları, nitel araştırmalar konusunda deneyimli üç uzmana incelettirilmiş ve uzmanlardan alınan görüşler doğrultusunda madde ifadeleri yeniden değiştirilmiş ve tekrar uzmanlara incelenmesi üzerine gönderilmiştir.
Aşama 4	Uzmanların son izlenimleriyle gelen öneriler üzerine biçimlendirilen maddeler hatırlatıcılarla birlikte son halini alarak araştırmada kullanılan form halini almıştır.
Aşama 5	Pilot çalışma için beş öğretmen ve beş aileye Görüşme Formundaki sorular sorulmuş ve anlaşılmayan ifadeler tekrar sorularak bazı düzeltmeler yapılmıştır.
Aşama 6	Son haline getirilen Görüşme Formu gerçek araştırmada kullanıldığı duruma getirilmiştir.

Görüşmeler yapılırken katılımcılara; 1) Cinsiyete ait organların temizliğinin öğretilmesinde güçlük çekip çekmedikleri, güçlük yaşıyorsa nedenleri 2) Cinsiyete ait organların temizliğinde kullanılan malzemelerin kullanımının öğretilmesinde güçlük çekip çekmedikleri, güçlük yaşıyorsa nedenleri 3) Özel günlerde temizliğin öğretilmesinde güçlük çekip çekmedikleri, güçlük yaşıyorsa nedenleri 4) Bedenin özel olduğunun öğretilmesinde güçlük çekip çekmedikleri, güçlük yaşıyorsa nedenleri 5) Ayıp ve günah kavramlarının öğretilmesinde güçlük çekip çekmedikleri, güçlük yaşıyorsa nedenleri 6) Karşı cinse yönelik eğilimlerinin kontrol edilmesinde güçlük çekip çekmedikleri, güçlük yaşıyorsa nedenleri 7) Cinsiyet ayrımının öğretilmesinde güçlük çekip çekmedikleri, güçlük yaşıyorsa nedenleri 8) Cinsiyete uygun elbise seçiminin öğretilmesinde güçlük çekip çekmedikleri, güçlük yaşıyorsa nedenleri 9) Cinsiyete uygun iletişim kurmasında güçlük çekip çekmedikleri, güçlük yaşıyorsa nedenleri 10) Evlilikle ilgili soru sorduğunda meraklarını giderilmesinde güçlük çekip çekmedikleri, güçlük yaşıyorsa nedenleri sorulmuştur.

Ayrıca katılımcılardan sadece velilere, 11) Evlendiklerinde karı-koca arasındaki cinsel ilişkinin ne olduğu ile ilgili bilgilerin öğretilmesinde güçlük çekip çekmedikleri, güçlük

yaşanıyorsa nedenleri 12) Üreme ile ilgili bilgilerin verilmesinde güçlük çekip çekmedikleri, güçlük yaşıyorsa nedenleri 13) Çocuk bakımı ile ilgili bilgileri öğretilmesinde güçlük çekip çekmedikleri, güçlük yaşıyorsa nedenleri sorulmuştur. Ayrıca katılımcılardan sadece öğretmenlere, 14) Dışarıdan gelebilecek herhangi bir zarara karşı kendisini nasıl koruyacağını öğretilmesinde güçlük çekip çekmedikleri, güçlük yaşıyorsa nedenleri sorulmuştur. 15) İlk yardım ve sağlık hizmetleri ile ilgili bilgilerin verilmesinde güçlük çekip çekmedikleri, güçlük yaşıyorsa nedenleri 16) Cinsel eğitim kavramına yönelik tutumları ile ilgili sorular yöneltilmiştir.

III.4. Verilerin Toplanması Süreci

Nitel araştırmalarda, toplanan veriler sayılar şeklinde değil, sözcükler şeklindedir. Araştırmacı, bütün zenginliğiyle bilgiyi, kaydettikleri şekliyle olduğu gibi ve gerçek zenginliğiyle analiz etmeye çalışmıştır. Dolayısıyla, bu araştırmaya katılanların görüşleri hiçbir değişikliğe uğramamıştır.

Araştırmada veriler ‘Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu’ ile toplanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formuyla elde edilen verilerin ses kayıt cihazı ile kaydedilebilmesi için, araştırmaya katılan ailelerden ve öğretmenlerden izin alınmıştır. Ses kayıt cihazı ile kaydedilen görüşme kayıtlarının çözümlenmesi yapılarak elde edilen veriler önce formun üzerinde oluşturulan anahtar düşüncelerden yola çıkılarak hazırlanan özel bir forma yerleştirilerek her bir satır kodlanmıştır. Kodlanan sayfalar tek tek okunarak anahtar düşünceler özel olarak hazırlanan çözümlenme sayfalarının kenarlarına yazılmış ve daha sonra frekans ve yüzdelerinin hesaplanabilmesi için sayılmıştır. Sayılan ana kavramların frekans değeri hesaplanmıştır.

III.4.1. Görüşmelerin Yapılması

- 1- Araştırmaya katılmayı kabul eden katılımcılarla yapılan görüşmeler, Flick’in (2006) önerdiği gibi öğretmenlerin istekleri doğrultusunda kendilerini rahat ifade edebilecekleri yerlerde gerçekleştirilmiştir. Görüşme süresince katılımcılar üçüncü bir kişi tarafından rahatsız edilmemesine titizlikle özen gösterilmiştir.
- 2- Görüşmelerin tamamı araştırmacı tarafından ve birebir olarak gerçekleştirilmiştir. Her görüşme öncesinde araştırmacı, görüşme yapacağı katılımcıya araştırmanın, hafif düzey zihin engelli ergen kız öğrencilerin cinsel eğitim alma sürecinde karşılaştıkları

sorunlardaki görüşlerini çok açık bir dille, çekinmeden aktarmalarının araştırmanın niteliği ve araştırmacı için çok önemli olduğu vurgulanmıştır.

- 3- Araştırma kapsamında görüşülecek katılımcılardan, görüşme için izin alınmıştır. Görüşülen katılımcılara verilerin kayıt edilmesi sırasında bir eksiklik olmaması ve görüşmenin akışının bozulmaması için ses kayıt cihazı ile kayıt edileceği bu kayıtların ve dökümlerinin araştırmacı dışında hiç kimse tarafından dinlenmemesinin ya da okunmasının mümkün olmayacağı bir kez daha ifade edilmiştir.
- 4- Görüşmeye başlanmadan önce, her bir katılımcıya araştırma sonuçlanıncaya kadar belirlenen numarayla anılacağı ve kendi isminin kesinlikle kullanılmayacağı belirtilmiştir.
- 5- Görüşmeler sırasında öğretmenlere 13 soru, velilere 14 soru sorulmuştur. Katılımcılar önceki sorularda verdikleri cevaplarla birlikte bir başka sorunun cevabını vermiş olsalar bile cevaplanmış olan soru katılımcıya tekrar sorulmuştur. Her bir görüşme 30 ile 60 dakika arasında sürmüştür.
- 6- Yarı yapılandırılmış görüşme ile elde edilen veriler ses kayıt cihazları yoluyla kaydedilmiştir. Ses kayıt cihazların da transcriptleri yapılan veriler özel bir forma yerleştirilerek her bir satır kodlanmıştır. Kodlanan sayfalar tek tek okunarak ana kavramlar özel olarak hazırlanan çözümleme sayfalarının kenarlarına yazılmış ve daha sonra frekans ve yüzdelerinin hesaplanabilmesi için sayılmış ve yüzdeleri de hesaplanmıştır.
- 7- Yapılan görüşmeler sırasında, katılımcıların isimlerinin kesinlikle kullanılmamasının kararı alınmıştır. Bu yüzden de katılımcılar için araştırmacı tarafından belirlenen kodlamalar kullanılmıştır (Örneğin; Veli 1).

III.5. Verilerin Analizi

Altmış kişilik bir çalışma grubuna uygulanan görüşmeler tamamlandıktan sonra, araştırmacı tarafından ses kayıtlarında herhangi bir değişiklik yapılmadan görüşme formlarında yer alan verilerin dökümü yapılmıştır. Görüşmeye katılan her bir katılımcı için yazılı hale getirilen metinler satır satır dikkatlice okunarak kodlanmış ve anahtar kavramlar belirlenerek ardından bu kavramlar bir araya getirilerek alt ana başlıklar oluşturulmuştur. Verilerin analizinde İçerik Analizi yöntemi benimsenmiş çünkü bu yöntemle derinliğine analiz yapılarak araştırmanın amacına uygun olan her kelime bir ipucu kategori olarak

değerlendirilmiştir. Detaylı olarak bulgular bölümünde de sunulduğu gibi her bir alt kategori için kesitler belirlenmiş ve bu kesitlerin en az ikisi bulgular bölümünde sunulmuştur.

BÖLÜM IV: BULGULAR VE TARTIŞMA

IV.1. Bulgular

Bu bölümde araştırmaya katılan veli ve öğretmenlerle yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen bulgular sunulmaktadır. Araştırmadan ortaya çıkan bulgular iki bölümde analiz edilmiştir. Birinci bölümde, veli görüşlerinden ortaya çıkan bulguların, ikinci bölümde öğretmen görüşlerinden ortaya çıkan bulguların analizleri sunulmaktadır. Veli ve öğretmen görüşlerinden ortaya çıkan bütün bulgular, alt ana başlıklar halinde veli ve öğretmen görüşlerinden alınan kesitlerle birlikte frekans ve yüzdeleri hesaplanarak sunulmaktadır.

IV.1.1. Velilerin Görüşlerinden Ortaya Çıkan Bulgular

Bu bölümde görüşmeye katılan velilerin, zihin engelli ergen kızlarının cinsel eğitim alma sürecinde karşılaştıkları sorunlara yönelik görüşleri sunulmaktadır.

IV.1.1.1. Cinsiyete Ait Organların Temizliği

Görüşmeye katılan velilerin çoğu (22: %73) cinsiyete ait organların temizliğini öğretirken güçlük yaşadıklarını ve nasıl öğreteceklerini bilemediklerini dile getirmişlerdir. Çocuğun kendisinin yapmak istemediğini, korktuğunu ve temizliğin gerekli bir şey olduğunu fark etmediğini bu konuda uyarmaları gerektiğini ifade etmişlerdir. Aşağıda bu durumu yansıtan veli görüşlerinden kesitler sunulmaktadır.

“Ben kendim gösteriyorum hem de yardım ediyorum. Dört beş yıldır tüylenmesi var daha yeni yeni kendisi yapmaya başladı” (Veli 7).

“Yaptırtmak istemiyor, özel bölgesine hiç dokundurtmuyor. Sürekli ısrar ediyorum ama izin vermiyor, üç dört ayda bir zorla alıyoruz. Nasıl öğreteceğimi bilemiyorum” (Veli 28).

Görüşmeye katılan velilerin geri kalanı ise (8: %27) cinsiyete ait organların temizliğinde güçlük yaşamadıklarını dile getirmişlerdir. İlk başlarda, öğretirken kendilerinin model olduğunu daha sonra kızlarının rahatlıkla bağımsız bir şekilde yapabildiğini ifade etmişlerdir. Aşağıda bu durumu yansıtan veli görüşlerinden kesitler sunulmaktadır.

“İlk başta onun vücudunda birlikte denedik, dört ya da beş defa benimle birlikte yaptı. Öğretirken hiç zorlanmadım, şimdi kendisi yapıyor” (Veli 2).

“İlk başta ben yardımcı oldum, kendisi zamanla yapa yapa alıştı. Öğretirken çok zorlanmadım. Arada bir çaktırmadan kontrol ediyorum ama genelde kendi başına banyoda yapıyor” (Veli 18).

IV.1.1.2. Cinsiyete Ait Organların Temizliğinde Kullanılan Malzemelerin Seçimi ve Kullanımının Öğretilmesi

Görüşülen velilerin yarısından fazlası (19: %63) hem çocuğunun beceremediği için hem de acı verdiği için güçlük yaşadıkları ifade etmişlerdir. Malzeme seçiminde kararsız kaldıklarını, ağda gibi uzun süreli giden malzemeleri kullanmayı beceremeyeceğini düşündükleri için öğretmediklerini dile getirmişlerdir. Aşağıda bu durumu yansıtan veli görüşlerine yer verilmiştir.

“ Kendisi beceremediği için kasık bölgesini ben jilette, kız kardeşi bacaklarını ağda ile alıyor. Permatik tehlikeli, insanlık hali bir yerini yanlışlıkla keser diye, ağdayı da biz bile yaparken zorlanıyoruz o hiç beceremez diye yaptırmıyorum” (Veli 1).

“Bu konuda kararsız kaldığım oluyor, malzemeler canını acıtıyor. Permatiğe güvenmiyorum o daha çok sertleştiriyor. Ameliyat elcikleriyle güzel oluyor” (Veli 12)

“Beceremeyeceğini düşündüğüm için ben yapıyorum. İlk başlarda jilet kullandık tüyleri daha fazla artırdığı için ağda kullanmaya başladım. Ağda öncesi uyuşturucu krem kullanıyordum fakat piyasadan kalkmış. O yüzden veet tarzı ağda kullanmaya başladık” (Veli 10).

Görüşülen velilerin bir kısmı ise (8: %27) daha temiz ve acısız olduğundan, hem çocuğa hem de kendilerine daha rahat olduğu için tüy dökücü krem kullanmayı tercih ettiklerini ifade etmişlerdir. Cinsiyete ait organların temizliğinde kullanılan malzemenin öğretiminde güçlük yaşadıklarını dile getirmişlerdir. Aşağıda bu durumu yansıtan veli görüşlerinden kesitler sunulmaktadır.

“İlk başta çok bağırdığı ve ağladığı için mecburen tüy dökücü krem kullandım. Daha sonra dedik başka bir şey kullanalım epilator ve ağda denedik ama canı acıdığı için hiç kabul etmedi. Öyle olunca mecbur tüy dökücüyle devam ettik. Ağda denemesi yaptığımız için şuanda canı yanacağı korkusuyla tüy dökücü kremi bile sürdürmek istemiyor” (Veli 25).

“Yaptırmak istemediği için zaten sorun yaşıyoruz o yüzden ağda gibi acı veren malzemeleri hiç denemedik, permatiği de bir yerini keser diye düşünmedim. Tüy dökücü krem kullanıyorum ama ileride imkânlarımız el verirse lazer yaptırmayı çok istiyorum” (Veli 28).

Görüşülen velilerin geri kalanı (3: %10) teknoloji geliştiğinden ve hem çocuk hem de kendileri için daha kalıcı çözüm olacağını düşündüklerinden dolayı lazer uygulamasını tercih ettiklerini dile getirmişlerdir. Aşağıda bu durumu yansıtan veli görüşlerinden kesitlere yer verilmiştir.

“Önceden malzeme olarak permatik kullanıyorduk. Şimdi lazer epilasyon yaptırıyoruz. Daha da rahat ettik, şimdiye kadar neden yaptırmadıysak anlamıyorum ki çok büyük rahatlık. Canı çok tatlı olduğu için korkar yaptırmaz endişesi içindeydim. Önce korktu sonra “anne bunlardan kurtulacağım diye seviniyor” kılı hiç sevmiyor” (Veli 7).

“Ağda yaparken çok bağırp, ağlıyordu. Daha sonra jilet kullanmaya başladık, jilet tüyleri çok çabuk ve çok sık çıkarmaya başladı. Bunun da kesin çözüm olmadığını görünce lazer epilasyona başladık. Epilasyon öncesi uyuşturucu krem sürüyoruz, yine acı çekiyor ama daha rahatım ve kesin çözüm olarak görüyorum” (Veli 15).

IV. 1.1.3. Özel Günlerde Temizlik

Görüşülen velilerin büyük bir kısmı (21: %70) çocuğunun ped değişimini yapamadığını, adetliyen kendi kendini kontrol edemediğini ifade etmişlerdir. Adetten sonra banyo yapılması gerektiği konularında güçlük yaşadıklarını, kendi denetimleri olmadan yapamadıklarını dile getirmişlerdir. Aşağıda bu durumu yansıtan veli görüşlerinden kesitlere yer verilmiştir.

“İlk zamanlar çok zorluk çektik. Kızım 11 yaşında adet oldu, dört yıl felan ağladı niye benden bu geliyor diye en sonunda kendimden gösterdim bak kızım benden de geliyor her kadın olur dedim de inandı. Pedi nasıl çıkarıp takacağını gösterdim şuan sorunlarımız daha azalmaya başladı. Ama adet sonrası abdest alması gerektiğini unutuyor hatırlatınca yapıyor” (Veli 4).

“Öğretene kadar neler çektim, bir iki sene çöpler doldu o zamanlar çok ped taktı. Sıkıldı, aldı aldı attı. Sonunda “annem bu olacak, bak her yanımız batar, çöpte baban görürse kızar” babadan çok çekiniyor, böyle diye diye biraz daha düzene soktum. Adet sonrası banyo yapması gerektiğini de ben söyleyince yapıyor yoksa bilmiyor” (Veli 7).

Görüşülen velilerin geriye kalanı ise (9: %30) özel günlerde temizlik konusunda günlük yaşamadıklarını ifade etmişlerdir. Pedin nasıl takılması gerektiğini gösterdiklerini, ne sıklıkta değişmesi ve adetten sonra nelerin yapılması gerektiğini anlattıklarını bu süreci hiçbir sorun yaşamadan rahatlıkla atlattıklarını ifade etmişlerdir. Aşağıda bu durumu yansıtan veli görüşlerinden kesitler sunulmaktadır.

“Bu süreci kolaylıkla atlattık. Kızım orkiti şu şekilde takacaksın, kanatlarını şu şekilde yapıştıracağını diye gösterdim. Külotunu yukarı çekeceksin, pantolonunu külotlu çorabını neyse onu giyeceksin dedim. Sonra fazla geldiğinde erken değiştirebileceğini, dolduğunda gidip değiştireceğini söyledim. Bazen yanıma gelir, anne bitti mi diye bak der, bakarım doluyorsa tamam kızım derim. Adeti bittiği zaman anne bitti banyo yapayım mı diye yanıma gelir tamam derim kendisi banyosunu yapar” (Veli 1).

“Pedi nasıl takması gerektiğini göstererek öğrettik, ne zaman değiştirmesi gerektiğini söyledim. Adet olduğu ilk iki ay birlikte değiştirdik. Daha sonra hep kendisi yaptı, şimdiye kadar hiç problem yaşamadık. Adet olduktan sonra banyo yapması gerektiğini biliyor. Adeti bitince kendisi gidip banyosunu yapıyor” (Veli 19).

IV.1.1.4. Bedenin Özel Olması

Görüşülen velilerin bir kısmı (9: %30) çocuğunun sıkıldığında, sinirlendiğinde veya bilmeden eteğini açtığını dile getirmişlerdir. Çocuğunun kendine ait organları ellettirmeye

çalıştığını, bedeninin özel olması gerektiği bilincinde olmadığını ve sürekli uyarılara rağmen unuttuğunu dile getirmiştir. Aşağıda bu durumu yansıtan veli görüşlerinden kesitlere yer verilmiştir.

“Bedeninin özel olması gerektiğini çok bilemiyor. Mesela yakasından elini sokuyor, göğüsleriyle oynuyor. Hep uyarıyoruz, başkalarının yanında yapılmaz diyoruz. Ben deyince yapmıyor biraz sonra tekrar yapıyor” (Veli 22).

“15-16 yaşına kadar sürekli sorun yaşadık. Kuzenleriyle beraberken kuzenlerine göğüslerini ellettirmeye çalışıyormuş. Ablası sürekli bak ben kimseye bir yerimi göstermiyorum, bunlar bizim özelimiz anne ve abla dışında kimse görmemeli diye sürekli anlata anlata azalttı” (Veli 23).

Görüşülen velilerin çoğunluğu ise (21: %70) çocuklarına vücutlarına ait organları başkalarına göstermemeleri gerektiğini küçüklükten beri anlattıkları için çocuklarının dikkat ettiğini bu konu ile ilgili problem yaşamadıkları ifade etmişlerdir. Aşağıda bu durumu yansıtan veli görüşlerinden kesitlere yer verilmiştir.

“Fazla zorluk yaşamadık. Sanırım yaratılış olarak, örf ve adetlerimiz, toplum içinde sürekli uyardığımız için de olabilir kendisi dikkat ediyor. Gayet düzgün oturup kalkabiliyor, vücuduna ait organları başkalarına göstermiyor” (Veli 5).

“Küçüklükten başladık, daha sonrasında zorlanmadık. Mesela göğüsleri çıkmaya başlayınca babasının yanında giyinip soyunmamaya başladı. Kazara babası odasına girse ayıp ayıp çık der. Vücudunun özel olduğunun farkında, nasıl davranması gerektiğini biliyor” (Veli 10).

IV. 1.1.5. Ayıp ve Günah Kavramlarının Öğretilmesi

Görüşülen velilerin bir kısmı (13: %43) ayıp ve günahın soyut kavramlar olduğundan dolayı çocuklarının anlamadıklarını, kavramları isim olarak bildiklerini fakat anlam olarak ne olduğunu bilmediklerini dile getirmişlerdir. Aşağıda bu durumu yansıtan veli görüşlerinden kesitlere yer verilmiştir.

“Ayıbı günahıdan daha çabuk öğreniyor. Çünkü evde ayıp yapma dediğimiz için aklında kalıyor. Ama ayıbı da bizim söylediğimiz kadarını bilebiliyor. Günahla ilgili hiçbir şey bilmiyor” (Veli 26).

“ Kızım ayıbın günahın farkında değil, tam anlamıyla ne olduklarını bilmiyor. Belki ben anlatamadım belki de çocuk anlamadı” (Veli 21)

Görüşülen velilerin yarıdan fazlası ise (17: %57) ayıp ve günahın ne demek olduğunu, neyin ayıp neyin günah olduğunu anlattıklarını, çocuklarının sorularına cevap verdiklerini bu konuda problem yaşamadıklarını ifade etmişlerdir. Aşağıda bu durumu yansıtan veli görüşlerinden kesitlere yer verilmiştir.

“Ben küçüklüğünden beri çocuğuma anlatıyorum. Kuran kurslarına gönderdik o şekilde kendi kendine zamanla öğrendi. Hiç zorluk yaşamadım” (Veli 14).

“Bu kavramları öğretmede zorluk yaşamıyorum. Sorduğu sorulara cevap veriyorum, açıklıyorum, nasıl davranması gerektiğini söylüyorum. Kendi kendine geliştirdi. Mesela, toplum içinde adet konusu açılmıştı, anne ayıp değil mi neden konuşuyorsun dedi. Bende kızım bazı şeyler kadınlar arasında konuşulabilir ayıp değil dedim” (Veli 4).

IV. 1.1.6. Karşı Cins Yönelik Eğilimlerinin Kontrol Edilmesi

Görüşülen velilerin yarıya yakını (12: %40) çocuğunun karşı cinsteki erkeklere karşı yakın davrandığını, bedenini koruyamadığını, sınırın nasıl olması gerektiğini bilmediğini ifade etmişlerdir. Karşı cins nasıl davranması ve yaklaşması gerektiğini anlattıkları halde güçlük yaşadıklarını dile getirmişlerdir. Aşağıda bu durumu yansıtan veli görüşlerinden kesitlere yer verilmiştir.

“Bu konuda hep problem yaşadık, hala yaşıyoruz. Mesela bizim evin yanında büyük bir park var, oranın güvenlik görevlisine vücudunu elletmiş. Etraftan görenler ayıplayınca kaçmış eve gelmiş. Bir kerede bizim bakkala aynı hareketleri yapmış, komşular bize söylediler babası dövdü. Her zaman onlar evlenince olur diye anlatırım ama fırsatını bulsun, bir erkek görsün hemen yanaşır. Erkeklerle ilgisi var hani ileri boyutlarını bilmez ama erkeklerle konuşup gülmek hoşuna gidiyor” (Veli 30).

“Erkeklere karşı ilgisi çok fazla. Akrabalarımız olsun, öğretmenlere, servis şoförüne ilgisi çok, yakınlık mı gösteriyor, sevgili gibi mi görüyor onu anlayamıyorum. Bazen sarılıyor, sevgili konuşmaları oluyor. Şoför bana seni seviyorum dedi diyor ama doğru mu yalan mı söylediğini bilemiyorum. Nasıl anlatacağımızı da bilemiyorum” (Veli 27).

Görüşülen velilerin çoğunluğu (18: %60) bu konu ile ilgili çocuğunu bilgilendirdiklerini, erkeklere karşı nasıl davranmaları gerektiğini anlattıklarını, çocuklarının dikkat ettiğini bu konuda güçlük yaşamadıklarını ifade etmişlerdir. Aşağıda bu durumu yansıtan veli görüşlerinden kesitlere yer verilmiştir.

“Kızıma bir erkeğin yanında çok konuşmayacaksın, ayağını uzatıp oturmayacaksın, konuşmana, oturmana, ağzından çıkan kelimelere dikkat edeceksin derim. Kendimden örnekler veririm, evde kendimiz de dikkat ettiğimiz için görerek benden dinleyerek kendisi de dikkat eder” (Veli 12).

“Kızıma erkeklerden uzak durması gerektiğini, el şakası yapmaması gerektiğini, erkek arkadaşlarını kendisine dokundurtmaması gerektiğini söylüyorum. Ablası ve kuzenleri de arada konuşur model olurlar, bende onlardan örnekler veririm. Bugüne kadar hiçbir sıkıntı yaşamadık, yaşayacağımızı da düşünmüyorum” (Veli 8).

IV. 1.1.7. Cinsiyet Ayrımı Yapma

Görüşülen velilerin az bir kısmı (5: %17) çocuğunun cinsiyet ayrımını öğrenmesinin baya uzun zaman aldığını, bu öğretimi yaparken kardeş veya akrabalarından yararlanarak somutlaştırdıklarını ifade etmişlerdir. Cinsiyet ayrımı öğretirken akılda kalması için sürekli anlatmak zorunda kaldıklarını dile getirmişlerdir. Aşağıda bu durumu yansıtan veli görüşlerinden kesitlere yer verilmiştir.

“Kızımın bunu öğrenmesi uzun zaman aldı.9-10 yaşlarında öğrenmeye başladı. Kuzenlerinde kızlı erkekli grupların olması fayda sağladı. Ama yapısının farklı olduğunu, organlarının farklı olduğunu bilemez” (Veli 5).

“Bu ayrımı yapmaya 12-13 yaşlarında başladı. Erkek kardeşinin olması rahatlık sağladı onun başına geldik. Erkekler şöyle olur böyle olur diye göstererek anlattık bu şekilde öğrendi” (Veli 14).

Görüşülen velilerin büyük çoğunluğu ise (25: %83) cinsiyet ayrımını öğretirken kendilerinden, kardeşlerinden veya akrabalarından örnekler vererek anlattıklarını, bu konuda güçlük çekmediklerini ifade etmişlerdir. Aşağıda bu durumu yansıtan veli görüşlerinden kesitlere yer verilmiştir.

“Genelde beni örnek alıyor, bu bana cinsiyet ayrımını anlatmam da kolaylık sağladı. İlk başta kendim ve babasının cinsiyetinden yola çıktım daha sonra akrabalarımı abi abla olarak tanıtarak rol farklılıklarını pekiştirdim” (Veli 6).

“Bu konuda herhangi bir zorluk yaşamadım. Kardeşi erkek olduğu için daha kolay öğrendi. Ufakken banyolarını birlikte yaptırıyordum. Birbirlerini görerek ne olduğunu o zaman anladılar” (Veli 7).

IV. 1.1.8. Cinsiyete Uygun Elbise Seçimi

Görüşülen velilerin çok az bir kısmı (3: %10) çocuğunun evdeki kıyafeti görünce kimin olduğunu bildiğini fakat bir alış veriş anında bilemeyeceğini, sürekli anlattıklarını bu konuda güçlük yaşadıklarını dile getirmişlerdir. Aşağıda bu durumu yansıtan veli görüşlerinden kesitlere yer verilmiştir.

“Önceden fark etmiyordu erkek gömleklerini giyerdi. Şuan kızım 10 yaşında ayırt etmeye başladı. Ben sürekli anlatarak kazandırdım, şuan kendisi pantolon, eşofman gibi rahat şeyleri giymeyi seviyor” (Veli 9).

“Kız erkek kıyafeti fark etmez. Kıyafete ilgisi yok, ne versek onu giyer. Ama babasının pantolonunu görünce bu babamın der. Ama çarşıya çıksak erkek kıyafeti kız kıyafeti bilemez” (Veli 30).

Görüşülen velilerin tamamına yakını (27: %90) kıyafet konusunda özel bir çaba harcamadıklarını, çocuğunun çevresindekilerden görerek öğrendiğini bu konuda güçlük

yaşamadıklarını ifade etmişlerdir. Aşağıda bu durumu yansıtan veli görüşlerinden kesitlere yer verilmiştir.

“Kendisi eşarbının, ayakkabısının uyumuna kadar dikkat eder. Renkleri uygun olmazsa kesinlikle giymez. Kendi kendine öğrendi, kendisi ne giyeceğini bilir” (Veli 14).

“Mağazaya gittiğimizde kız reyonuna gidiyor, orda elbisesini beğeniyor, özellikle pembe gibi cıvıl cıvıl renkleri seviyor biz de istediği kıyafeti alıyoruz. Benim öğreteyim diye bir çabam olmadı, kendi kendine öğrendi” (Veli 15).

IV. 1.1.9. Cinsiyete Uygun İletişim Kurma

Görüşülen velilerin bir kısmı (9: %30) çocuğunun kendisine özel konuları erkeklere anlattığını, sürekli uyarılara rağmen devam ettiğini ifade etmişlerdir. Çocuğunun karşı cins ya da kendi cinsiyle neler konuşulması gerektiğini bilmediğini, hangi cinsin kimle evleneceğini ayırt edemediğini dile getirmişlerdir. Aşağıda bu durumu yansıtan veli görüşlerinden kesitlere yer verilmiştir.

“Kiminle ne konuşacağının çok ayrımını yapamıyor. Mesela tüylerini aldığımızda ağlıyor, üzülüyor akşam babası gelince bunu babasına anlatmaya çalışıyor. Biz ayıp sus öyle şeyler anlatılmaz diyoruz ama karşı cins ya da kendi cinsiyle neler konuşulması gerektiğini ayırt edemiyor” (Veli 25).

“Kendisine özel şeyleri erkek öğretmenlerine anlattığı oluyor. Erkekle kadının evlenmesi gerektiğini bilmiyor, sevdiği bir kız arkadaşı ile ilgili ben onunla evleneceğim dediği oluyor. Sürekli neyin ne olduğunu nasıl davranması gerektiğini anlatıyorum etkili oluyor mu bilmiyorum” (Veli 17).

Görüşülen velilerin çoğunluğu (21: %70) kızları ile konuşarak erkeklerle nelerin konuşulabileceğini, onların yanında nasıl davranmaları gerektiğini, hangi cinsiyetle hangi cinsiyetin evlenebileceğini anlattıklarını söylemişlerdir. Bu konuda herhangi bir problem yaşamadıklarını ifade etmişlerdir. Aşağıda bu durumu yansıtan veli görüşlerinden kesitlere yer verilmiştir.

“Karşı cinsteki erkeklere karşı nasıl davranması, nasıl konuşması gerektiğini anlatmışım. Kendisi erkeklere karşı kızlarla olan iletişiminden daha çekimser duruyor. Kızsal problemlerini gidipte bir erkeğe anlatmaz. Mesela ilk adet olduğunda okulda hastalanmış, öğretmeni kızım dışarı çıksana niye çıkmıyorsun dediğinde çıkmayacağım annemi çağırın demiş öğretmenine bile söylememiş” (Veli 19).

“Bu konuda zorluk yaşamıyorum. Evde erkek misafirlerin yanına pek gelmez. Mesela tüyelerini alacağımız zaman babasının evde olmadığı günler yapmak ister. Erkeklere karşı konuşmalarına dikkat eder. Bir sorunu olduğunda babasına değil bana sormaya dikkat ediyor” (Veli 27).

IV.1.1.10. Evlilikle İlgili Soru Sorduğunda Merakını Giderme

Görüşülen velilerin bir kısmı (12: %40) kızını durumundan dolayı gelecekte evlendirmeyi düşünmediğini ifade etmişlerdir. Ama evlilikle ilgili sorular sorduğunda ümidi kırılmasın, üzülmesin diye cevapladıklarını dile getirmişlerdir. Aşağıda bu durumu yansıtan veli görüşlerinden kesitlere yer verilmiştir.

“Anne ben okuyacağım, öğretmen olacağım, evleneceğim der. Çocuğum olacak sana anneanne diyecek” der. “Bende inşallah derim. Ümidi kırılmasın diye hayırlısı derim. Mesela kız kardeşinin çehizini bir şey falan alacağım da kendisine de almamı istediğini belli eder. Aldığım zaman çift alırım.” “O da kardeşine Huriye bana da alınıyor bende evleneceğim” der. “Sorularını elimden geldiği kadar cevaplamaya çalışıyorum” (Veli 1).

“Sen babamla niye yatıyorsun, babam seni niye çağırıyor” gibi sorular soruyor. Bende cevap olarak “annem evli olanlar, babalar anneleri çağırır, o benim eşim ben onun hanımıyım” derim. O da anlar. Her şeyin farkında zaten. “Bende evleneceğim, benimde kocam olacak. Benimde çocuğum olsun” der. Bende “tamam inşallah annem, daha vakti zamanı var derim” (Veli 7).

Görüşülen velilerin diğer bir kısmı ise (7: %24) kızının evlilikle ilgili hiç soru sormadığını bundan dolayı bilgi vermediklerini dile getirmişlerdir. Aşağıda bu durumu yansıtan veli görüşlerinden kesitlere yer verilmiştir.

“Biz bazen şakasına konuştuğumuz zaman bizi azarlıyor susun diye, evlenmeyi istemiyor, evde duracağım diyor. Babası da kızım senin zamanın geldiğinde evleneceksin diyor o da babasına kızıyor. Durum böyle olunca konuşmalarımız bundan öteye gitmedi. Biz takılmasak kendi açmıyor o yüzden bir bilgi vermedik” (Veli 20).

“Evlilikle ilgili hiç soru sormadı. Bende evlilikle ilgili hiç bilgi vermedim” (Veli 24).

Görüşülen velilerin biri (1: %3) kızının evlilikle ilgili değil de sevgililikle ilgili soru sorduğunu, sorulan soruları cevapladığını dile getirmiştir. Aşağıda bu durumu yansıtan veli görüşlerinden kesitlere yer verilmiştir.

“Kızım evlilikle ilgili soru sormuyor da sevgili konusunda aşkım, sevgilim şeklinde sorular soruyor. Bende babasıyla beni örnek veriyorum. İşte biz büyüdük büyüdüğümüzde evlendik, sevgililer büyüdüğü zaman evlenir ama küçük yaşta sevgili olmaz falan diyorum. Tamam diyor fakat tekrar bunu önümüze getiriyor çünkü bunu algılamakta güçlük çekiyor” (Veli 25).

Görüşülen velilerin geri kalanı ise (10: %33) çocuğunun evlilikle ilgili sorular sorduğunu bu soruları ellerinden geldiğince cevapladıklarını ifade etmişlerdir. İleride evlilik düşündüklerini buna rağmen evlilikle ilgili konuları yüzeysel olarak konuştuklarını söylemişlerdir. Detaylı bilgi vermeye gelince güçlük yaşayacaklarını dile getirmişlerdir. Aşağıda bu durumu yansıtan veli görüşlerinden kesitlere yer verilmiştir.

“Ben evleneceğim, gelin olacağım dediği oluyor. Aşık olmak, sevgililik kavramları çok fazla dilinde. Öğretmeni hamile kaldığında bir süre bende hamileyim diye ortalıkta dolaştı. Kızım zamanı geldiğinde sende evleneceksin, tabi ki çocuğun olacak ama küçük kızların bebeği olmaz dedim. Kızımın sorularına bir şekilde cevap veriyorum” (Veli 28).

“Bir düğün veya nişan olduğunda ben de gelin olacak mıyım, ben de gelinlik giyecek miyim, ben de anne olacak mıyım? gibi sorular soruyor. Bende tabi ki kızım sende gelin olacaksın diyorum. Sorularına belli bir yere kadar cevap veriyorum, belli

bir süreden sonra yetemiyorum zorlanıyorum. Çünkü çok anlayabileceğini düşünmüyorum” (Veli 21).

IV.1.1.11. Evlendiklerinde Karı-Koca Arasındaki Cinsel İlişkinin Ne Olduğu İle İlgili Bilgilerin Öğretimi

Görüşülen velilerin yarısından fazlası (16: %53) gelecekte kızına evlilik düşündüğünü fakat şuan yaşlarının küçük olduğunu, evlilik gibi bir durum olmadan bu konuya girmenin gereksiz olduğunu ifade etmişlerdir. Şayet gelecekte evlilik gibi bir durum olursa bu konuda bilgi vereceklerini belirtmişlerdir. Veliler bu konuda güçlük yaşayacaklarını dile getirmişlerdir. Aşağıda bu durumu yansıtan veli görüşlerinden kesitlere yer verilmiştir.

“Şuan evlilik gibi bir durum olmadığı için anlatmıyorum, ama öyle bir şey olsa anlatırdım niye anlatmayayım. Bazen kendi bana soruyor anne ben nasıl doğdum diyor. Bende sezeryanla doğdun diyorum, karnımı kesip çıkardılar. Neden ben bir tane oldum, niye kardeşim yok? diyor, Allah öyle istediği için diyorum. Bana kardeş yap diyor. Çocuğun nasıl yapıldığını bilmiyor, tek başıma yapabileceğimi zannediyor” (Veli 4).

“Evliliğe dair bir merakı olmadığı ve yaşı küçük olduğu için herhangi bir bilgi vermedik. Ama ileride evlilik gibi bir durum olduğunda tabii ki öğretirim. Hatta bu konuda öğretmenlerinden olsun, bu konularda bilgili insanlardan olsun yardım isterim çünkü kendim nasıl anlatacağımı tam olarak bilemiyorum. Birinden yardım almak zorunda kalırım diye düşünüyorum” (Veli 25).

Görüşülen velilerin bir kısmı (12: %40) hiçbir şekilde evlilik düşünmediği için bu bilgileri vermenin gereksiz olduğunu ve vermeyeceklerini dile getirmişlerdir. Aşağıda bu durumu yansıtan veli görüşlerinden kesitlere yer verilmiştir.

“Bazen heves ediyorum gelin olsun diye bazen de yok olmaz evliliği beceremez diyorum. Genel anlamda düşünmediğim için bu bilgileri vermedim vermeyi de düşünmüyorum” (Veli 16).

“Kızımın evlenmesini hiç düşünmedik şimdiye kadar rahatsızlığımız belli onun için bu konu üzerine ne düşündüm ne de eğitim verdim ne de vermeyi düşünüyorum” (Veli 13).

Görüşülen velilerin geri kalanı ise (2: %7) ileride evlilik olduğu taktirde kızına bu konuda bilgi vermeyeceğini ifade etmişlerdir. Kendilerine de bu konuda bilgi verilmediğini bu konuda eşinin yardımcı olacağını ve evlendiğinde kendisinin zamanla öğreneceğini dile getirmişlerdir. Aşağıda bu durumu yansıtan veli görüşlerinden kesitlere yer verilmiştir.

“Kızıma bu konuda herhangi bir bilgi vermedim zamanı geldiğinde evlendiğinde kendisi yaşayıp görür” (Veli 3).

“Bu konuda bilgi vermedik zamanı gelince kendi öğrenir, yaşadıkça öğrenir diye umuyorum” (Veli 18).

IV.1.1.12. Üreme İle İlgili Bilgi Verme

Görüşülen velilerin bir kısmı (11: %37) ileride kızlarına evlilik düşünmediği ve bu konularda çocuğu soru sormadığı için bilgi vermediklerini dile getirmişlerdir. Aşağıda bu durumu yansıtan veli görüşlerinden kesitlere yer verilmiştir.

“Evliliği çocuğumda düşünseydim, evliliğinin ilk etabında değil de zamana yayarak anlatırdım şu durumda anlatmam” (Veli 22).

“Bu konular hakkında hiç bilgi vermedik. Hem merakı yok bu konulara hem de yaşı uygun değil” (Veli 13).

Görüşülen velilerin biri (1: %3) insanlar üzerine değil ama hayvanlardan bahsettiğini, basit bir şekilde anlattıklarını dile getirmişlerdir. Aşağıda bu durumu yansıtan veli görüşlerinden kesitlere yer verilmiştir.

“Bu tarz şeyleri genelde konuşmuyoruz. İnsanlar üzerinde değil de hayvanlar üzerinden örnek veriyoruz. Mesela bunun yavrusu gibi diyoruz. Ama insanlar üzerinden bahsetmiyoruz. Sadece bak bunlar yumurtadan çıkıyor falan diyoruz. Daha geniş çaplı bir anlatım yapmaya kalksak zorlanacağımı düşünüyorum” (Veli 5).

Görüşülen velilerin çoğunluğu (18: %60) bu konuda kızlarına bilgi vermediklerini ifade etmişlerdir. Sadece çocuğun oluşumu ile ilgili basit bilgiler bildiklerini söylemişlerdir. Üreme ile ilgili konuları konuşmak için erken olduğunu, gelecekte bu konularda bilgi vereceklerini belirtmişlerdir. Gelecekte güçlük yaşayacaklarını düşündüklerini dile getirmişlerdir. Aşağıda bu durumu yansıtan veli görüşlerinden kesitlere yer verilmiştir.

“Akli ermeyince daha bu konuları öğretmeye hiç girmedik. Sadece doğumla ilgili hamile olduğumuzu anlıyor, bebeğin karnımızda olduğunu biliyor, ne olacağını biliyor fakat detayını bilmiyor” (Veli 11).

“Henüz bu bilgiler için erken olduğunu düşünüyorum. Vakti zamanı gelince vermeye çalışırım ama zor bir süreç olacak gibi geliyor” (Veli 24).

“Şuan evlilik gibi bir durum olmadığı için erken diye düşünüyorum. Ama vakti zamanı geldiğinde tabii ki bu konularda yardımcı olacağız. Hadi kendi haline bak diyemeyiz, evladımıza elimizden geldiği kadar sürekli destek olacağız, onunla iletişim halinde olacağız” (Veli 28).

IV.1.1.13. Çocuk Bakımı İle İlgili Bilgileri Öğretme

Görüşülen velilerin yarıya yakını (14: %46) şuan evlilik gibi bir durum olmadığı için bu tarz bilgileri vermenin erken olduğunu düşündüklerini, zamanı geldiğinde destek olacaklarını belirtmişlerdir. Buna rağmen çocuk bakımı ile ilgili bilgilerin öğretiminde güçlük yaşayacaklarını dile getirmişlerdir. Aşağıda bu durumu yansıtan veli görüşlerinden kesitlere yer verilmiştir.

“Bununla ilgili özel bir anlatım yapmadık ama ablasının çocuğu geldiğinde altını değiştirir, karnını doyurur. Zamanı gelince daha detaylı bilgi vereceğim ama kendi başına bir çocuğa bakacak sorumluluğu üstlenebilir mi tam anlamıyla çocuğa bakabilir mi bilemiyorum. Büyük bir zorluğun bizi beklediğini düşünüyorum” (Veli 29).

“Önümüzde bir evlilik olmadığı için çocuk bakımı ile ilgili hiçbir şey bilmiyor, durumumuz gereği çok zor atlatacağımızı düşünüyorum” (Veli 23).

Görüşülen velilerin bir kısmı (8: %27) hem kızlarına evlilik düşünmedikleri hem de ihtiyaç duymadıkları için çocuk bakımı ile ilgili bilgi vermediklerini, ileride de ihtiyaç duyacaklarını düşünmediklerini dile getirmişlerdir. Aşağıda bu durumu yansıtan veli görüşlerinden kesitlere yer verilmiştir.

“Evliliği düşünmediğimiz için çocuk bakımı ile ilgili bilgi vermedim, vermeyi de düşünmüyorum” (Veli 8).

“Küçük yeğenimiz var. Ona çok güzel sarılıyor, bakıyor, oyuncak veriyor ama bundan öteye gitmiyor. Özel bir bilgi vermedik ihtiyacı olacağını düşünmediğim için vermeyeceğim” (Veli 10).

Görüşülen velilerin bir kısmı da (8: %27) kızlarının kardeşlerine veya yeğenine baktığını, ileride bu konu ile ilgili bilgi verirken güçlük yaşamayacaklarını belirtmişlerdir. Kızlarının rahatlıkla bir çocuk bakabilecek kapasitede olduklarını dile getirmişlerdir. Aşağıda bu durumu yansıtan veli görüşlerinden kesitlere yer verilmiştir.

“Kardeşine kızım baktı, bakar da yapabileceğine inanıyorum. Kendisi ilgili, o konuda yönlendirme yaparsak ne söylenirse yapabiliyor. Benden ne görürse o da aynısını yapıyor ve öğreniyor. Ben olmadığım zaman kardeşinin bakımını benim yaptığım gibi yapabiliyor” (Veli 12).

“Kardeşinin biri şuan da 5 yaşında, bizim tarla işlerimiz olduğundan dolayı bebekliğinde beri o baktı büyüttü. Bunu benden görerek öğrendi sanırım, hiçbir zorluk yaşamadık” (Veli 20).

IV.1.1.14. İlk Yardım ve Sağlık Hizmetleri İle İlgili Bilgi Verme

Görüşmeye katılan velilerin çoğunluğu (18: %60) kızlarının basit bir yaralanmada ne yapması gerektiğini bildiğini, acil durumlarda nereleri araması gerektiğini bildiğini ifade etmişlerdir. Daha detaylı bir bilgi verimi yapmadıklarını yapsalar bile çocuklarının alamayacağını, bu konuda güçlük çeceklerini dile getirmişlerdir. Aşağıda bu durumu yansıtan veli görüşlerinden kesitlere yer verilmiştir.

“Ufak bir yara olduğu zaman ya kolonyalı pamukla ya da yara bandıyla müdahale edeceğini bilir. Ama acil bir durum olduğunda herhalde panikler, ne yapacağını düşünemez. Bundan fazla bilgiyi alamaz zorlanırsanız diye düşünüyorum” (Veli 26).

“Bu konudaki bilgileri okulda öğretmenleri anlatmış, bana geldi anlattı bende doğru kızım dedim. Sağlık malzemelerini bilir, birisi veya kendisinde basit yaralar olsa müdahale edebilir, hangi durumda nereye arayacağını bilir fakat daha detaylı bir bilgiyi vermede zorluk yaşarsınız. Normal insanlar bile müdahale edemezken kızımın da yapabildiğini beklemiyorum” (Veli 9).

Görüşmeye katılan velilerin geriye kalanı ise (12: %40) kızlarının bu bilgileri alabileceğini düşünmediklerini, kendilerinin nasıl anlatacağını bilmedikleri ve güçlük yaşayacaklarını düşündükleri için bu konuda hiç bilgi vermediklerini dile getirmişlerdir. Aşağıda bu durumu yansıtan veli görüşlerinden kesitlere yer verilmiştir.

“Alamayacağını düşündüğüm için vermedik. Ama belkide benim hatamdır, çorba için un kavururken hemen bir bardak su veriyor, getir götür işlerini yapıyor. Yapabilirde biz mi yönlendiremedik bilmiyorum. Öyle bir durumda kendisinin çok korkup yapamayacağını düşündüğüm için vermedim” (Veli 22).

“Nasıl anlatacağımı bilmediğim için bu konuda hiç bilgi vermedim” (Veli 16).

IV.1.2. Öğretmenlerin Görüşlerinden Ortaya Çıkan Bulgular

Bu bölümde görüşmeye katılan öğretmenlerin, zihin engelli ergen öğrencilerinin cinsel eğitim alma sürecinde karşılaştıkları sorunlara yönelik görüşleri sunulmaktadır.

IV. 1.2.1. Cinsiyete Ait Organların Temizliği

Görüşülen öğretmenlerin bir kısmı (10: %33) cinsiyete ait organların temizliğini öğretirken güçlük yaşadıklarını, uygun ortam olmadığını, akademik derslerden bu tarz becerileri öğretmeye fırsat kalmadığını ifade etmişlerdir. Bu tarz bilgileri, gerekli olduğu zamanlarda öğrenciye ve ailesine sözel bilgiler vererek geçıştirdiklerini ifade etmişlerdir. Aşağıda bu durumu yansıtan öğretmen görüşlerinden kesitler sunulmaktadır.

“ Cinsiyete ait organların temizliği (koltuk altı) konusunda zorluk yaşıyoruz. Çünkü diğer dersleri işlerken özel eğitimle ilgili özbakım ihtiyaçlarını giderme konusuna fazla zaman ayıramıyoruz. Sözel olarak bu temizliğin önemli olduğunu ailelere ve öğrencilere anlatıyoruz” (Öğretmen 5).

“ Şartlardan dolayı cinsiyete ait organların temizliğini öğretirken uygulamalı olarak gösteremiyorum. Genelde sözlü anlatım ve aile ile iş birliği içerisinde anlatmaya çalışıyorum. Anneyi bilinçlendirip çocuğa öyle uygulattırıyoruz” (Öğretmen 10).

Görüşülen öğretmenlerin çok az bir kısmı ise (3: %10) cinsiyete ait organların temizliğini öğretmede ailelerin çok katı tutum sergilerinden dolayı veremediklerini, bu konuda güçlük yaşadıklarını bu yüzden sadece aile bilgilendirmesi yaptıklarını ifade etmişlerdir. Aşağıda bu durumu yansıtan öğretmen görüşlerinden kesitler sunulmaktadır.

“Aileler bu konuda çok katı bir tutum sergiliyorlar bu yüzden bu eğitimi okulda veremiyoruz. Ailelere sadece bu temizliğe dikkat etmelerini söylüyoruz” (Öğretmen 23).

“Öğrencimin ailesi vermemizi istemedi. Sizi düşündüğüm için uygun bulmuyorum, ben daha ölmedim ben veririm dedi” (Öğretmen 24).

Görüşülen öğretmenlerin yarıdan fazlası (17: %57) cinsiyete ait organların temizliği konusunda güçlük yaşamadıklarını çünkü bu konuda eğitim vermediklerini dile getirmişlerdir. Öğrencilerinin bu tarz eğitimi ailelerinden aldıklarını ve bu tarz becerilerin öğretiminin aile tarafından yapılması gerektiğini ifade etmişlerdir. Aşağıda bu durumu yansıtan öğretmen görüşlerinden kesitler sunulmaktadır.

“Bu konuda eğitim vermiyorum, gelecekte vermeyi de düşünmüyorum. Bu tarz bilgilerin verilmesi ailenin işidir” (Öğretmen 7).

“Aile gereken bilgiyi öğrencime verdiği için zorluk yaşamıyorum. Cinsiyete ait organların temizliğinin aile tarafından kazandırılması gerektiğini düşünüyorum” (Öğretmen 8).

IV.1.2.2. Cinsiyete Ait Organların Temizliğinde Kullanılan Malzemelerin Seçimi ve Kullanımının Öğretilmesi

Görüşülen öğretmenlerin bir kısmı (9: %30) cinsiyete ait organların temizliğinde kullanılan malzemelerin seçimi ve kullanımının öğretilmesinde güçlük yaşadıklarını, uygun ortam olmadığı için bu tarz bilgileri öğrenciye veremediklerini, aileleri bilgilendirmeye çalıştıklarını ifade etmişlerdir. Aşağıda bu durumu yansıtan öğretmen görüşlerine yer verilmiştir.

“Okul ortamında öğretim yapılırken çok zorluk yaşamıştım. Okulun imkânlarının kötü olması öğrenci ile bu becerilerin çalışılmasını ortadan kaldırdı. Ailelere anlatılan bilgilerin ve becerilerin uygulandığında, bu konuda çocukların canları acıdığı için reddetme davranışları gösterdikleri söylendi. Bence bu sorunları yaşamamak adına okullarda banyo ortamı olmalıdır” (Öğretmen 27).

“Sınıflarımız karma olduğu ve uygun ortam olmadığı için bu eğitimi veremiyorum” (Öğretmen 18).

Görüşülen öğretmenlerin diğer bir kısmı ise (3: %10) cinsiyete ait organların temizliğinde kullanılan malzemelerin seçimi ve kullanımının öğretilmesinde güçlük yaşadıklarını, ailelerin çok katı tutum sergilediklerinden dolayı bu eğitimi veremediklerini dile getirmişlerdir. Aşağıda bu durumu yansıtan öğretmen görüşlerinden kesitler sunulmaktadır.

“Aile bu eğitimi vermenin öğretmenin değil kendisinin işi olduğunu, bu tarz özel durumlarına karışılmamasını istediğini, kendisinin halledebileceğini söylediği için veremiyorum” (Öğretmen 24).

“Ailelere bazı bilgileri bile verirken zorluk yaşıyoruz. Bu tarz bir eğitimi okulda vermemiz imkânsız, veliler sanki çocuklarına zarar verecekmişiz gibi yaklaşıyorlar o yüzden çok zorlanıyoruz” (Öğretmen 29).

Görüşülen öğretmenlerin çoğunluğu (18: %60) cinsiyete ait organların temizliğinde kullanılan malzemelerin seçimi ve kullanımının öğretilmesinde güçlük yaşamadıklarını, bu

konuda aile bilgilendirmesi yapıp tercihi ve kullanımının öğretilmesini aileye bıraktıklarını dile getirmişlerdir. Aşağıda bu durumu yansıtan öğretmen görüşlerinden kesitlere yer verilmiştir.

“Bu ürünleri genelde aile imkân ve olanaklarına göre kendisi belirliyor. Bizden yardım almak isteyenlere genelde pratik yolları öneriyoruz. İmkânları iyi olan velilere lazeri öneriyoruz, diğer velilere ağda yaptırmalarını söylüyoruz” (Öğretmen 10).

“Kullanımını ben belirtmedim bu zaman kadar. Genelde aileler kendi tercihlerine göre yapıyorlar. Ama zorluk yaşayan ailelere, çocuğa göre bazen ağda bazen de tüy dökücü krem kullanmalarını önerdim” (Öğretmen 14).

IV. 1.2.3. Özel Günlerde Temizlik

Görüşülen öğretmenlerin bir kısmı (7: %23) özel günlerde temizlik konusunda güçlük yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Okullarında sınıflarının karma eğitim vermesi, tuvaletlerin eğitim için uygun ortam olmadığı ve uygulama odalarının bulunmamasından dolayı bu konuda eğitim vermediklerini dile getirmişlerdir. Aşağıda bu durumu yansıtan öğretmen görüşlerinden kesitlere yer verilmiştir.

“Sınıflarımız kız erkek karışık olduğu ve bireysel eğitim odamız olmadığı için uygulamalı eğitim veremiyorum, sözel olarak o günlerde dikkat etmesi gerektiğini de teneffüslerde baş başayken söylüyoruz fakat etkili olmuyor. Bu yüzden öğrencilerim özel günlerinde okula gelmiyor” (Öğretmen 13).

“Okulumuzda uygulama evleri olmadığı için bu konuda eğitim veremiyoruz, somutlaştırılmayan bilgide pek kalıcı olmuyor. Öğrencim özel günlerinde dikkat etmediği ped kontrolünü sağlayamadığı için o günlerde okula gelmiyor ya da o günlerde anne kontrolünde geliyor” (Öğretmen 18).

Görüşülen öğretmenlerin diğer bir kısmı ise (11: %37) özel günlerde temizlik konusunda güçlük yaşadıklarını dile getirmişlerdir. Öğrenciye uygulamalı pedi nasıl takip değiştireceğini gösterdiklerini, aileye anlattıklarını fakat yine de çocuğun temiz olmadığını,

ped kontrolünün öğretilmesinin çok uzun bir vakit gerektirdiğini ifade etmişlerdir. Aşağıda bu durumu yansıtan öğretmen görüşlerinden kesitlere yer verilmiştir.

“Aileleri ve öğrencileri bilgilendiriyoruz fakat yine de temizlik konusunda ne aile nede çocuk özen göstermiyor” (Öğretmen 1).

“Öğrenciye ped takıp çıkarmayı oyuncak bebek model üzerinde gösterdik ped değişme sıklığını anlattık bu benim bir buçuk yılını aldı fakat hala ped kontrolünü sağlamakta güçlük yaşıyoruz ne zaman değiştirmesi gerektiğini bilemiyor” (Öğretmen 20).

Görüşülen öğretmenlerin geriye kalanı (12: %40) özel günlerde temizlik konusunda güçlük yaşamadıklarını çünkü bu konuda aileye sözel olarak bilgi verdiklerini, bu becerinin kazandırılmasının velinin işi olduğunu düşündüklerini ifade etmişlerdir. Aşağıda bu durumu yansıtan öğretmen görüşlerinden kesitlere yer verilmiştir.

“Aileye nasıl yapılması gerektiğini anlattım, bu beceriyi kazandırmanın ailenin işi olduğunu düşünüyorum. Hiçbir şekilde uygulamalı olarak vermeyi düşünmüyorum” (Öğretmen 6).

“Sadece aileye çocuklarının özel günlerinde dikkat etmelerinin koku olmamasına özen göstermelerini söyledim. Bu konuda aile zaten çocuğuna bilgi verip bu beceriyi kazandırıyor” (Öğretmen 16).

IV. 1.2.4. Bedenin Özel Olması

Görüşülen öğretmenlerin bir kısmı (4: %13) öğrencisinin ilgi çekmek için veya bu davranışın çevre tarafından pekiştirildiğinden dolayı devam ettiğini düzeltmenin uzun zaman aldığını ifade etmişlerdir. Öğrencinin kendine ait organları ellettirmeye çalıştığını, bedeninin özel olması gerektiği bilincinde olmadığını, bunu öğretecek somut materyaller olmadığı için güçlük çektiklerini dile getirmişlerdir. Aşağıda bu durumu yansıtan öğretmen görüşlerinden kesitlere yer verilmiştir.

“Öğrencim cinsel organını gösterdiğinde etrafında aşırı tepki aldığı için bu davranışı iyice pekiştirmişti. Çevresindeki insanlarla görüştim, arkadaşlarından

kendimden örnek vererek yapmamasını söyledim. Bu davranışı düzeltmek baya zaman aldı hala bazı zamanlarda sorun yaşadığımız oluyor” (Öğretmen 14).

“Şu an bir öğrencimle sıkıntılar yaşıyoruz. Göğsünü arkadaşlarına göstermeye veya elletmeye çalışıyor. Anne bilgilendirildi, teneffüs ve öğle aralarında kontrol altında tutuyoruz. Fakat öğrenci kendisiyle ilgilenilmesinden hoşlandığı için kurallara uymuyor” (Öğretmen 1).

“Bu konuyu ailelerin tutumundan dolayı pek konuşamıyoruz aile ayıp olarak algılıyor. Çocuğa anlatmak konusunda da bu konularla ilgili görsel yayınlar olmadığı için zorlanıyoruz. Karşı cinsi tanımadıkları için bize neden zarar verecek diye soranlara anlatma güç oluyor” (Öğretmen 10).

Görüşülen öğretmenlerin çok az bir kısmı ise (2: %7) bu konuda bilgisi olmadığını bu yüzden öğrenciye nasıl yardımcı olacağını bilemediği için güçlük yaşadığını ifade etmişlerdir. Aşağıda bu durumu yansıtan öğretmen görüşlerinden kesitlere yer verilmiştir.

“Yeterli bilgiye sahip olmadığı için bu konuda öğrencilerime gerekli bilgiyi nasıl vereceğimi bilemiyorum” (Öğretmen 26).

“Zorlanıyorum çünkü öğrenciye nasıl ifade etmem gerektiğini bilemiyorum. Öğrencilerim tuvalete girip soyunmuşlar nöbetçi öğretmen bu şekilde bulmuş onları şuan nasıl üstesinden gelebileceğimi bilemediğim için sürekli yanlarında bulunmaya çalışıyorum” (Öğretmen 29).

Görüşülen öğretmenlerin büyük çoğunluğu (24: %80) bu konuda güçlük yaşamadıklarını, aileye ve öğrenciye gerekli bilgiyi verdiklerini herhangi bir sorunla karşılaşmadıklarını ifade etmişlerdir. Aşağıda bu durumu yansıtan öğretmen görüşlerinden kesitlere yer verilmiştir.

“Öğrencilerimizin birçoğu zaten aile baskısından ötürü bu tür konuların ayıp olduğunu biliyor. Tatbikî bazen bazı öğrencilerimizde bu tür sorunları yaşadığımız oluyor. Bunu da cinsiyetlere göre bedenlerin ve organların farklı olduğunu anlatarak, kendi bedenlerimizin bize özel olduğunu kavratarak bu konunun olumsuzluklarını engelliyoruz” (Öğretmen 8).

“Bedenlerinin özel olduğunu başkalarına göstermemeleri gerektiğini anlattığımda aileden birine de mi göstermeyeceğiz? diye soruyorlar. Anlattığım şeyleri aşağı yukarı biliyorlar, tahminimce evde de aynı şeyler konuşuluyor. Bu güne kadar hiçbir sorun yaşamadım” (Öğretmen 22).

IV. 1.2.5. Ayıp ve Günah Kavramlarının Öğretilmesi

Görüşülen öğretmenlerin çoğunluğu (23: %77) ayıp ve günah kavramlarını öğretmede güçlük yaşadıklarını, soyut kavramlar olduğu için öğrencilerinin anlamadıklarını, kavramları isim olarak bildiklerini fakat anlam olarak ne olduğunu bilmediğini dile getirmişlerdir. Aşağıda bu durumu yansıtan öğretmen görüşlerinden kesitlere yer verilmiştir.

“Bu kavramlar soyut olduğu için genelde anlatırken zorluk yaşıyoruz. Öğrencilerimize daha çok basit ifadelerde(bedenini göstermeme, hırsızlık, yalan vs.) neden ayıp ve günah olduğu hakkında bilgi veriyoruz fakat pek etkili olmuyor” (Öğretmen 9).

“Normal insanların bile bazen anlamakta zorluk çektiği kavramlar. Çocuk çevreden ve aileden duyduğu kadarıyla ayıp günah gibi ifadeler kullanıyor fakat bir anlam ifade etmiyor, uygulamaya geçiremiyor. Somutlaştırılmadığı için zorlanıyoruz” (Öğretmen 23).

Görüşülen öğretmenlerin bir kısmı (5: %17) bu konuda din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmeninden destek aldıklarını, farklı ortamlara sokarak eğitim öğretimi genelleyerek pekiştirdiklerini bu yüzden bu konuda güçlük yaşamadıklarını ifade etmişlerdir. Aşağıda bu durumu yansıtan öğretmen görüşlerinden kesitlere yer verilmiştir.

“Bu konuda zorluk yaşamıyorum. Evde aile gereken bilgiyi vermiş, bende okulda pekiştiriyorum. Öğrenciyi okulda farklı ortamlara sokarak bu farkındalığı kazanmasını sağlıyorum” (Öğretmen 24).

“Ayıp ve günah kavramlarını öğretmede büyük sorunlar yaşamadık, çünkü din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenimiz bu konuda bize destek verdi. Zaten sınıfta; sınıf kuralları, okul kurallarını verirken hangi davranışlar ayıptır kavramı üzerinde sık sık

duruyorduk, branş öğretmenimizin ayıp ve günah kavramlarını hem sözel hem de görsellerden yararlanarak anlatması sayesinde daha güzel kavramış oldular” (Öğretmen 5).

Görüşülen öğretmenlerin diğer bir kısmı ise (2: %6) bu konuda ailenin gerekli bilgiyi verdiğini bu yüzden güçlük yaşamadıklarını ifade etmişlerdir. Aşağıda bu durumu yansıtan öğretmen görüşlerinden kesitlere yer verilmiştir.

“Aile gerekli bilgiyi verdiği için öğrencilerimde bu kavram oturmuş durumda, sıkıntı yaşamadım” (Öğretmen 8).

“Ayıp ve günah kavramlarını öğretmede ailenin daha etkili olduğunu düşündüğüm ve böyle bir sorunla karşılaşmadığım için zorluk yaşamıyorum. Aile gerekli bilgiyi vermiş” (Öğretmen 17).

IV. 1.2.6. Karşı Cins Yönelik Eğilimlerinin Kontrol Edilmesi

Görüşülen öğretmenlerin yarısı (15: %50) öğrencisinin karşı cinsteki erkeklere karşı yakın davrandığını, nasıl davranması gerektiği anlattıkları halde güçlük yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Karşı cins yönelik eğilimlerinin kontrol edilmesinin oldukça zor bir durum olduğunu bu yüzden aile ile işbirliğine geçtiklerini dile getirmişlerdir. Aşağıda bu durumu yansıtan öğretmen görüşlerinden kesitlere yer verilmiştir.

“Sınıfımda özellikle kız öğrencilerimin karşı cins duyarlılıkları çok fazla, stajyer erkek öğretmenle ders yapmak istiyor, gelmediği vakitler sürekli onu soruyor, mektup yazma gibi davranışlar sergiliyor, onu öpmeye, ona sarılmaya çalışıyor. Davranışı kontrol etmede zorluk yaşıyorum” (Öğretmen 23).

“Karşı cins yönelik eğilimlerin kontrolü öğretmeni de aileyi de zorlayan konulardan birisidir. Öğrencim karşı cinsin bedenini merak ettiği için ona bakmaya dokunmaya çalışıyor. Bu konuda öğrencilere gerekli uyarıları yapıp çocuğun dikkatini başka yöne çekmeye çalışıyorum” (Öğretmen 30).

Görüşülen öğretmenlerin bir kısmı (8: %27) bu konuda herhangi bir seminer veya cinsel eğitimle ilgili üniversitede eğitim almadıkları için nasıl yaklaşımları gerektiği

bilemediklerini bu yüzden güçlük yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Aşağıda bu durumu yansıtan öğretmen görüşlerinden kesitlere yer verilmiştir.

“Zorlanıyorum çünkü öğrencilerim ergenlik döneminde birbirlerine karşı ilgileri çok fazla, bu konuda üniversitede eğitim almadığımız için çocuklara nasıl yaklaşmamız gerektiği konusunda zorluk yaşıyorum. Genelde sözlü uyarılarda bulunuyorum” (Öğretmen 29).

“Öğrencilerimin cinsel dürtüleri fazla olduğu için karşı cinse eğilim çok fazla. Bu konuda yeterli bilgim olmadığı için çok zorluk yaşıyorum” (Öğretmen 21).

Görüşülen öğretmenlerin geri kalanı (7: %23) bu konuda güçlük yaşamadığını çünkü bu tarz bir davranışla karşılaştığında aile ile iletişime geçip işbirliği içerisinde davranış kontrolü sağlayıp birlikte sorunsuz atlattıklarını ifade etmişlerdir. Aşağıda bu durumu yansıtan öğretmen görüşlerinden kesitlere yer verilmiştir.

“Down sendromlu öğrencim sürekli karşı cinsteki öğrencileri dudağından öpmeye çalışıyor. Aile ile iletişime geçtim sebebini araştırdım. Aile sevgi gösterisinde bulunurken dudaktan öpüyormuş bunu yapmamalarını önerdim. Öğrenciye başka birinin izni olmadan dudağından öpmenin yanlış olduğunu anlattım. Ona sevgisini dudaktan öperek değil de saçını okşayarak, yanağına dokunarak yapması gerektiğini söyledim ve bu şekilde anlaştık ve şuan problem davranışı sergilemiyor” (Öğretmen 3).

“Çok az öğrencimde karşı cinse yönelik eğilimlerinin kontrol edilmesinde sorun yaşadım. Davranışlarını gözlemleyerek aile ile iletişime geçtim. Davranış değiştirme ile öpme davranışını ortadan kaldırdım” (Öğretmen 27).

IV. 1.2.7. Cinsiyet Ayrımı Yapma

Görüşülen öğretmenlerin bir kısmı (6: %20) öğrencisinin cinsiyet ayrımını öğrenmesinin baya uzun zaman aldığını, bunu öğretmek için sürekli anlatmak zorunda kaldıklarını nasıl somutlaştıracaklarını bilemediklerini dile getirmişlerdir. Aşağıda bu durumu yansıtan öğretmen görüşlerinden kesitlere yer verilmiştir.

“Öğrencim şuan yedinci sınıfta fakat cinsiyet ayrımını tam olarak kavrayabilmiş değil kendisinin kız olduğunu biliyor fakat kız arkadaşları ile evleneceğini söylüyor. Erkekler tuvaletini kullanmaya çalışıyor, erkeklerinde hamile kalabileceğini zannediyor. Cinsel organ farklılıklarını bilmiyor” (Öğretmen 26).

“Öğrencime sözel olarak kız olduğunu benimde kız olduğumu söylüyorum fakat nasıl somutlaştıracığımı, ona nasıl ifade etmek gerektiği konusunda zorluk yaşıyorum. Üç yıldır bu konuda çalışıyoruz ama henüz kavramlar oturmadı” (Öğretmen 9).

Görüşülen öğretmenlerin büyük çoğunluğu (24: %80) öğrencilerinin cinsiyet ayrımını yapabildiğini, aileden gerekli bilgileri almış olduklarını bu yüzden güçlük yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Aşağıda bu durumu yansıtan öğretmen görüşlerinden kesitlere yer verilmiştir.

“Öğrencilerim cinsiyet ayrımına sahiptiler. Kız ve erkek fiziki farklılıklarının bilincinde oldukları için bu konuda zorluk yaşamadım” (Öğretmen 3).

“Bu konuda aile ev içinde gerek görsellerden gerekse kendilerinden örnek vererek cinsiyet özelliklerini ve görevlerini kazandırmış. Bu yüzden böyle bir eğitim vermeye gerek duymadığım için zorluk yaşamadım” (Öğretmen 15).

IV. 1.2.8. Cinsiyete Uygun Elbise Seçimi

Görüşülen öğretmenlerin bir kısmı (4: %13) öğrencinin ailesinin ne bulursa onu giydirmesinden dolayı ne kadar anlatsalar da anlattıklarının sadece anlatımda kaldığını, uygulamaya geçmediğinden kalıcılığı olmadığını, bu yüzden güçlük yaşadıklarını dile getirmişlerdir. Aşağıda bu durumu yansıtan öğretmen görüşlerinden kesitlere yer verilmiştir.

“Ailelerin sosyo-ekonomik düzeylerinin düşük olmasından dolayı aile kardeşlerinin küçülen kıyafetlerini giydiriyor. Aileler bu konuda çok özen göstermiyor. Çocukta bu sefer kız kıyafeti erkek kıyafeti ayırt edimi oluşmuyor. Çocuklara sözel olarak anlatmamıza rağmen bu konu çözüme ulaşmıyor, zorluk yaşıyoruz” (Öğretmen 1).

“Aile öğrencimin saçlarını kısacık kestirmişti, öğrenci hep pantolon ve eşofman giyiyordu. Etek ya da elbise giymek istemiyordu. Öğrenci okulda ve evde sadece erkeklerle oynamaya başlamıştı. Aile ile görüşüp saçlarını kestirmemelerini, elbise ve etek giydirmelerini söyledim. Öğrenciyle hala problemler yaşıyoruz” (Öğretmen 27).

Görüşmeye katılan öğretmenlerin bir kısmı da (7: %23) bu konuda güçlük yaşamadığını ifade etmişlerdir. Öğrencileriyle oyun oynayarak, model olarak anlattığını, somutlaştırılabilen bir konu olduğu için zorluk yaşamadıklarını ifade etmişlerdir. Aşağıda bu durumu yansıtan öğretmen görüşlerinden kesitlere yer verilmiştir.

“Bu konuda çevrede model ve materyallerimiz çok olduğu için öğretimde çok fazla zorlanmıyoruz” (Öğretmen 9).

“Cinsiyete uygun elbise seçiminde resimli kartlardan, çizgi filmlerden, örnek olay kartlarından faydalanarak görsel uyarıların fazlaca kullanıldığı bir eğitim verdiğim için sorunsuzca atlatıyoruz” (Öğretmen 28).

Görüşmeye katılan öğretmenlerin çoğunluğu (19: %64) ailelerin gerekli eğitimi verdiğinden dolayı güçlük yaşamadıklarını ifade etmişlerdir. Aşağıda bu durumu yansıtan öğretmen görüşlerinden kesitlere yer verilmiştir.

“Aile gerekli eğitimi verdiği için zorluk yaşamıyorum, tekrar edip geçtiğim için zorluk yaşamıyorum” (Öğretmen 29).

“Cinsiyetine uygun kıyafet seçiminde aile gerekli bilgiyi vermiş, öğrenci kız erkek aksesuarlarına kadar ayırabiliyor. Bu yüzden sorun yaşamıyorum” (Öğretmen 30).

IV. 1.2.9. Cinsiyete Uygun İletişim Kurma

Görüşmeye katılan öğretmenlerin bir kısmı (6: %20) öğrencisinin kendisine özel konuları erkeklere anlattığını, sürekli uyarılara rağmen devam ettiğini ifade etmişlerdir. Öğrencisinin karşı cins ya da kendi cinsiyel neler konuşulması gerektiğini ayırt edemediğini,

bu durumu anlayamadığını soyut kaldığını dile getirmişlerdir. Aşağıda bu durumu yansıtan öğretmen görüşlerinden kesitlere yer verilmiştir.

“Toplum olarak çocuklarımız zaten bu konuda baskı ve kısıtlama altında oldukları için okulda ve dışarıda nasıl davranması gerektiğini bilmiyorlar. Erkeklerle ne derece yakın olmaları ne konuşmaları gerektiğini bilemedikleri içinde sosyal problemler yaşıyorlar” (Öğretmen 9).

“Örf ve adetten dolayı evde fazla kısıtlanan öğrenciler erkeklerin yanında nasıl davranacaklarını bilemiyorlar. Nasıl davranmaları nelerin kızlara özel meseleler olduğunu anlatıyorum fakat çocuklar kafalarında netleştiremediği soyut kaldığı için zorluk yaşıyoruz” (Öğretmen 10).

Görüşmeye katılan öğretmenlerin bir kısmı da (5: %17) öğrencileri ile konuşarak rahatlıkla atlattığını bu konuda güçlük yaşamadığını ifade etmişlerdir. Aşağıda bu durumu yansıtan öğretmen görüşlerinden kesitlere yer verilmiştir.

“İletişim kurarken erkeklere fazla yaklaşımdan konuşmaları gerektiğini, kız arkadaşları ile konuşurken bile çok samimi davranmamaları gerektiğini söylüyorum. Sorunsuz bir şekilde atlatıyorum” (Öğretmen 12).

“Öğrenciye kendimden ve okuldaki diğer öğretmen arkadaşlardan örnek veriyorum, model oluyorum, basit bir şekilde anlatınca problem yaşamıyoruz” (Öğretmen 19).

Görüşmeye katılan öğretmenlerin çoğunluğu (19: %64) öğrenciye aile gereken bilgiyi verdiği için öğrencinin durumun farkında olduğunu, herhangi bir problem yaşamadıklarını ifade etmişlerdir. Aşağıda bu durumu yansıtan öğretmen görüşlerinden kesitlere yer verilmiştir.

“Öğrenciye aile gerekli bilgiyi verdiği için sorun yaşamıyoruz. Oyunlarda kız çocukları anne oluyor rolleri yerine getirebiliyor. Okulda adet olduğu zaman beni çağırıp özel olarak söylüyor” (Öğretmen 18).

“Toplum kurallarımız gereği öğrencilerimize aileleri çocukluktan beri nasıl davranmaları gerektiği konusunda eğitimlerde bulunuyorlar. Çocuklarımız hafif düzeyde olduğu için bu tarz konuları algılamada problem yaşamıyorlar” (Öğretmen 21).

IV.1.2.10. Dışarıdan Gelebilecek Herhangi Bir Zarara Karşı Kendisini Nasıl Koruyacağı (taciz vs.)

Görüşülen öğretmenlerin bir kısmı (14: %47) bu konunun algılanması zor olduğunu, çok uzun zamanda kazandırılabilceğini bunu anlatmada güçlük yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Aşağıda bu durumu yansıtan öğretmen görüşlerinden kesitlere yer verilmiştir.

“Öğrencim hafta sonu dışarıya çıkmış, bir askerle ilişki yaşamış. Daha sonra öğrencim bana anlattı, hamile kalır mıyım diye sordu. Bana anlattıklarını dilekçe şeklinde yazdım, savcılığa verdik. Daha sonra o gün izne çıkan askerler öğrenciye gösterildi ve tespit edildi. Bu olaydan öncede sonrasında da öğrencilerime her fırsatta yabancı kişilerin bedenimize dokunmaması gerektiğini ya da temasta bulunulmaması gerektiğini söylüyordum ama bu konu algılanması çok zor ve süreç isteyen bir konu olduğu için zorlanıyorum” (Öğretmen 28).

“Bu çok zor anlatılan bir konu, normal insanlar bile böyle durumda zarar görürken engelli insana nasıl anlatırsın. Öğrencilerimize ne kadar anlatsak ta özgüven eksiliği olduğundan dolayı kendilerini yeterince ifade edemiyorlar. Öğrencime sınıftan erkek arkadaşı dokunuyor hoşlanmadığını fark ediyorum ben fakat kendisi dokunma bana diyemiyor, ben hatırlatınca diyor. Bu tarz olaylara zemin hazırlamamak adına bilgi vermeye çalışıyoruz fakat çok uzun zamanı aldığı için yeterli olduğunu zannetmiyorum” (Öğretmen 10).

Görüşülen öğretmenlerin bir kısmı da (13: %43) aileye ve öğrenciye gereken bilgiyi anlattıklarını, sözel ve görsel olarak bu bilgileri desteklediklerini, bu şekilde sorunsuz ilerledikleri için güçlük yaşamadıklarını ifade etmişlerdir. Aşağıda bu durumu yansıtan öğretmen görüşlerinden kesitlere yer verilmiştir.

“Öğrencime yabancı kişilerin bedenine dokunmaması gerektiğini, onlardan yiyecek alınmaması gerektiğini, birisinin kendisine istemediği bir davranışta

bulduğunda çığlık atması gerektiğini sürekli söylüyorum. Şimdiye kadar bu şekilde zorluk yaşamadan atlattık” (Öğretmen 2).

“Öğrencilerime dışarıdan tanımadığı kimselerle bir yere gitmemeleri gerektiğini, vücudumuza başkalarının dokunmaması gerektiğini, bedenin özel olduğunu sık sık anlatıyorum. Böyle bir sorunla karşılaştığında ya bana ya da ailesine anlatması gerektiğini söylüyorum. Şuana kadar bir problem yaşamadık” (Öğretmen 30).

Görüşülen öğretmenlerin geriye kalanı ise (3: %10) bu konu ile ilgili gerekli bilgiyi ailenin verdiğini ve ailenin anlatması gereken bir konu olduğunu düşündüğünü bu konu ile ilgili güçlük yaşamadığını ifade etmiştir. Aşağıda bu durumu yansıtan öğretmen görüşlerinden kesitlere yer verilmiştir.

“Ailenin gerekli bilgiyi verdiğini düşündüğüm için bu tarz bir eğitim vermiyorum. Şimdiye kadar da bu konu ile ilgili bir zorluk yaşamadım” (Öğretmen 24).

“Bu tarz hassas konuların aile tarafından verilmesi gerektiğini düşünüyorum. Zaten aile de öğrencime gerekli bilgiyi vermiş, öğrencilerim dikkat ediyor” (Öğretmen 26).

IV.1.2.11. Evlilikle İlgili Soru Sorduğunda Merakını Giderme

Görüşülen öğretmenlerin bir kısmı (7: %24) öğrencilerin evlilikle ilgili sorular sorduklarını, nasıl cevap vereceklerini bilemediklerini, konuyu değiştirmek zorunda kaldıklarını, bu konuda güçlük yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Aşağıda bu durumu yansıtan öğretmen görüşlerinden kesitlere yer verilmiştir.

“Öğrencim ben evlenmek istiyorum, ne zaman evleneceğim, çocuk yapmak istiyorum, evlenince kocamla size oturmaya gelebilir miyim? gibi sorular soruyor. Bu sorular karşısında nasıl cevap vermem gerektiğini bilemediğim için konuyu değiştiriyorum” (Öğretmen 29).

“Öğrencim ben hamileyken bir süre bende hamileyim diye ortalıklarda dolaştı. Bir süre çocuğun nasıl yapıldığını sordu, ben ne zaman evleneceğim, gelinlik giymek istiyorum, ben de kocama süsleneceğim gibi ifadeler kullandı. Bu tarz ifadelere basit cevaplar verdim bazen de cevap veremediğim durumlar oldu. Bu konularda zorluk yaşıyoruz” (Öğretmen 30).

Görüşülen öğretmenlerin diğer bir kısmı ise (13: %43) şuna kadar evlilikle ilgili bir soru ile karşılaşmadıklarını fakat ileride böyle bir durum ile karşılaşılırsa nasıl davranmaları gerektiğini bilemediklerini dile getirmişlerdir. Aşağıda bu durumu yansıtan öğretmen görüşlerinden kesitlere yer verilmiştir.

“Öğrencilerim evlilikle ilgili hiç soru sormadı. Sordukları vakit cevap vermekte, merakını gidermede zorlanacağımı düşünüyorum. Çünkü gerçekçi mi yaklaşmam gerekir yoksa ümidini kırmamak mı gerekir bilemiyorum” (Öğretmen 15).

“Öğrencilerim genelde benim eşim ve çocuklarımla ilgili soru soruyor fakat kendileri ile alakalı evlilikle ilgili bir şey duymadım. Böyle bir soru geldiğinde onlara bu konuda bilgi verebileceğimi düşünmüyorum, zorluk yaşarım” (Öğretmen 16).

Görüşülen öğretmenlerin geri kalanı (10: %33) öğrencilerin ben ne zaman evleneceğim, ben ne zaman gelin olacağım gibi sorular sorduğunu ya da evleneceğinde neler yapacağından bahsettiğini, sorularına geçişirici cevaplar verdiklerini ve bu konuda güçlük yaşamadıklarını ifade etmişlerdir. Aşağıda bu durumu yansıtan öğretmen görüşlerinden kesitlere yer verilmiştir.

“Öğrencim ben ne zaman evleneceğim, ne zaman gelin olacağım, benimde bebeğim olacak mı gibi sorular soruyor. Bende ilk önce okuma yazma öğrenmesi gerektiğini daha sonra okulunun bitmesi gerektiğini, evlilik için uygun yaşa geldiğinde evlenebileceğini daha zamanının olduğunu söylüyorum” (Öğretmen 11).

“Öğrencim büyüyünce evleneceğim, çocuğum olacak, size oturmaya geleceğim. Evlenince ben de sizin gibi topuklu ayakkabı giyeceğim, kocama süsleneceğim gibi şeyler söylüyor. Bende üzülmesin diye zamanı geldiğinde tatbiki

evlenirsin, bize oturmaya da gelirsin ama şuan bunlar için çok erken diyorum” (Öğretmen 6).

IV.1.2.12. İlk Yardım ve Sağlık Hizmetleri İle İlgili Bilgi Verme

Görüşülen öğretmenlerin büyük çoğunluğu (25: %83) öğrencilerinin basit bir yaralanmada ne yapması gerektiğini bildiğini, acil durumlarda nereleri araması gerektiğini bildiğini ifade etmişlerdir. Daha detaylı bir bilgi vermediklerini, verseler bile öğrencilerinin alamayacağını, bu konuda güçlük yaşayacaklarını dile getirmişlerdir. Aşağıda bu durumu yansıtan öğretmen görüşlerinden kesitlere yer verilmiştir.

“Sağlık malzemelerini biliyor, birisi veya kendisinde basit yaralanma olduğu vakit müdahale edebiliyor. İlk yardım kurumlarının numaralarını, hangi durumda nereyi aramaları gerektiğini görsellerden yararlanarak sürekli tekrar ettim ama hala karıştırıyorlar. Bu yüzden bu durumlarda hemen bir yetişkine haber vermelerini söylüyorum” (Öğretmen 15).

“Burnu kanadığında veya bir yeri yaralandığında pamuk koyması gerektiğini biliyor ama pansumanın nasıl yapılması gerektiğini bilemiyor. Anlattım ama kavramakta zorluk çekiyor. Polisi, ambulansı, itfaiyeyi biliyor fakat altı yıldır tekrar etmemize rağmen numaraları halen karıştırıyor. Bu durumda daha öteye gidemiyoruz, kavrayamadıkları için zorluk çekiyoruz” (Öğretmen 22).

Görüşülen öğretmenlerin geri kalanı (5: %17) görsellerden yararlanarak, sürekli tekrar ederek, gerekli durumlarda okul hemşiresi ve rehber öğretmenden yardım alarak bu eğitimi verdiklerini, bu konuda güçlük yaşamadıklarını dile getirmişlerdir. Aşağıda bu durumu yansıtan öğretmen görüşlerinden kesitlere yer verilmiştir.

“Derslerimiz sırasında ilk yardım ve sağlık hizmetleri ile ilgili bilgi veriyoruz, görsellerden de yararlanıyoruz. Ayrıca okulumuzun hemşiresi de zaman zaman bu konu ile ilgili konferanslar veriyor” (Öğretmen 5).

“Bu konu ile alakalı görsel ve işitsel materyaller çok olduğu için rahatlıkla anlatıyorum. Derslerimizde de olduğu için ilkokula başladığından beri sürekli tekrar ettiğimiz ve evlerinde de konusu geçtiği için rahatlıkla verilebilen ve kalıcılığı olan bir

konu diye düşünüyorum. Okul rehber öğretmenimizde bu konuda bize görsel materyaller ile destek oluyor” (Öğretmen 17).

IV.1.2.13.Cinsel Eğitim Kavramına Yönelik Tutumlar

Görüşülen öğretmenlerin çoğunluğu (25: %83) cinsel eğitim kavramının kendilerinde kültürel duygular anlamında olumsuzluk meydana getirdiği ve bu yüzden bu deyim altında bir eğitimin ayıp ya da günah gibi bir kavramın düşünsel güçlerinde yansıtıldığını ve böylece bir olumsuzluğun ortaya çıktığını belirtmişlerdir.

“ Cinsel eğitim denince benim aklıma sadece evlilikle ilgili konular geldiği için uzak durmayı tercih ediyorum. Aile eğitimi adı altında olduğu zaman bu bilgilerin öğretiminin daha etik bir şekilde ve rahat konuşulacağını düşünüyorum”(Öğretmen 11).

“Aile eğitimi adında işlenmesi gereken bir konu olarak görüyorum. Cinsel eğitim başlığı adı altında olduğu zaman ailelerin yanlış anlayıp ön yargı ile yaklaşacağını düşünüyorum”(Öğretmen 15).

Görüşülen öğretmenlerin bir kaçı (5: %17) cinsel eğitimin artık herkes tarafından bilindiğini, bu derslere karşı ılımlı bakıldığını, her birey gibi engelli öğrencilerimizde hakkı olduğunu söylemişlerdir. Cinsel eğitimin içeriği hakkında toplumun bilinçlendirilmesi gerektiğini dile getirmişlerdir.

“Toplum olarak bu konulara daha ılımlı bakmaya başladığımızı düşündüğüm için cinsel eğitim dersi adında verilebilir. Ama aile eğitimi adı altında da olabilir.” (Öğretmen 2).

“Ne kadar bu konulara eğitimciler olarak ılımlı yaklaşıyor olsakta bu başlık adı altında ders olarak verildiğinde bazı veliler tarafından sorun olabileceğini düşünüyorum” (Öğretmen 30).

IV.2. Tartışma

Görüşme yapılan veli ve öğretmenlerin çoğunun özel günlerde temizlik (ped değiştirme, kendini kontrol etme, adet sonrası banyo yapma), karşı cinse yönelik eğilimlerin kontrolü, evlilikle ilgili merakını giderme ve evlendiklerinde karı-koca arasındaki cinsel ilişkinin ne olduğu ile ilgili bilgilerin öğretiminde güçlük çektikleri ortaya çıkmıştır. Ayrıca velilerin çoğunluğu üreme ve çocuk bakımı ile ilgili bilgilerinin öğretiminde güçlük çektiklerini belirtmişlerdir. Araştırmadan ortaya çıkan diğer bir bulgu ise, öğretmenlerin yarıya yakını, öğrencisinin dışarıdan gelebilecek herhangi bir zarara karşı kendisini nasıl koruyacağını bilemediğini ve bu konunun algılanması zor olduğunu, çok uzun zamanda kazandırılabilceğini belirtmişlerdir. Artan'a (2003) göre, ergen yaştaki engelli kızlar için en önemli konu menstruasyondur (Adet Dönemi). Genç kızlar mutlaka konuyla ilgili önceden bilgilendirilmeli, psikolojik olarak hazırlanmalıdırlar. Vücudunun büyüüp olgunlaştığı için bu olayın yaşandığı, artık genç kızlığa adım attığı anlatılmalı ve bunun yanında bakım ve temizlik konusunda da rehberlik edilmelidir. Akçin ve Madan Sürücü'nün (2010) yapmış olduğu çalışma sonucuna göre, zihin engelli kız ergenlerin adet, evlilik, doğum ve doğum kontrolü, gebelik ve istismar gibi durumlarda ne yapmaları konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıkları ortaya çıkmıştır. İşler, Taş, Beytut ve Conk'un (2009) yaptığı çalışma sonucuna göre, öğrencilerin ergenlik dönemindeki gelişim aşamaları, özellikleri ve cinsellik bilgisine düşük düzeyde sahip oldukları tespit edilmiştir. Tuzcuoğlu ve Tuzcuoğlu'nun (1996) yaptığı çalışmaya göre, anne babalar çocuklarına cinsel eğitim vermenin çok gerekli olduğuna inanmakta ancak uygulamada bu tür bilgileri vermede zorlanmaktadırlar. Cinsel eğitimin nasıl verileceği konusunda yeterince bilgi sahibi değillerdir. Çocukların sorduğu sorular karşısında heyecanlanmakta, tedirgin olmakta, soruları geçiştirmekte ve hatta duymamazlıktan gelmektedirler. Bunlara ek olarak anne babaların çocuklarına kaçamak bilgiler verdikleri rapor edilmektedir. Yukarıda görüldüğü gibi diğer araştırmalarda ortaya çıkan sonuçlar, bu araştırmadan ortaya çıkan sonuçları destekler niteliktedir.

Araştırmadan ortaya çıkan bir başka sonuç ise, velilerin bir kısmının kızlarını evlendirmeyi düşünmediği için üreme ile ilgili bilgi vermedikleri ortaya çıkmıştır. Ayrıca çocuğunun da üreme ile ilgili sorular sormadığını söylemişlerdir. Velilerin yarısından fazlası ise kızlarına üreme ile ilgili bilgi vermediklerini belirtmişlerdir. Kızlarının, sadece çocuğun oluşumu ile ilgili basit bilgiler bildiklerini, bu konuları konuşmak için erken olduğunu belirtirken ayrıca gelecekte bu konularda bilgi vereceklerini ama güçlük çekeceklerini düşündüklerini söylemişlerdir. İşler, Taş, Beytut ve Conk'un (2009) yaptığı çalışma sonucuna

göre, ailelerin çocuklarıyla cinsellik hakkında hiç konuşmadıkları, ailelerin çocuklarına ergenlik dönemi ve üreme organları hakkında bilgi vermek istediği ortaya çıkmıştır. İşler, Taş, Beytut ve Conk'un (2009) yaptığı bir başka çalışma sonucuna göre, zihin engelli ergenlerin % 51.7 cinsellik konusunda eğitim almadıkları, ayrıca % 46.7 ebeveynleri ile cinsellik hakkında hiç konuşmadıkları görülmüştür. Her iki cinsiyette ergenler arasında bilgi düzeyi oldukça düşüktür. Çoğu ergenin üreme organlarında erkek ve kadın farklılıkları hakkında bilgi sahibi olmadığı, ergenlerin yarısının, cinselliği öpüşme ve samimi dokunma, yarısının da sadece evli çiftlerin seks yapması olarak düşündüğü ortaya çıkmıştır. Bu araştırmaların sonuçları, yapılan çalışmanın bulgularıyla paralellik göstermektedir.

Cinsiyete ait organların temizliği ve temizliğinde kullanılan malzemelerin öğretiminde velilerin güçlük çektiği, hangi malzemeyi kullanacakları konusunda kararsız kaldıkları, öğretimin çok uzun bir zaman aldığı ortaya çıkmıştır. Araştırmacı'nın deneyimine göre, cinsiyete ait organların temizliği öğretilirken ilk başta çocuklara acı verici malzemelerle başlayıp korkutmak yerine tüy dökücü krem gibi acısız ve kullanımı rahat malzemeler seçilebilir. Buna ek olarak, öğretim oyunlaştırılarak yapılırsa daha kolay ve sorunsuz atlatılabilir. Çocuğun korkmaması açısından anne çocuğuyla aynı anda kendi vücuduna da uygulayarak, bu süreçte daha başarılı olabilir. Ergen tüy alımı sürecine alıştıktan sonra, diğer malzemelerin kullanımına yavaş yavaş geçilebilir. Araştırmadan ortaya çıkan diğer bir bulguya göre, öğretmenlerin bir kısmının, cinsiyete ait organların temizliği konusunda ortamın uygun olmaması ve velilerin katı tutum sergilediklerinden dolayı cinsel organların temizliği ile ilgili öğretim etkinliklerinde güçlük çektikleri ortaya çıkmıştır. Araştırmacı'nın deneyimine göre, velilerin olumsuz tutumlarını olumluya çevirmek için bu tarz becerilerin öğretimine ilk derslerde veliler de dâhil edilip güvenleri sağlandıktan sonra, öğretim etkinliklerine tek başına devam edilebilir. Uygun ortam sorunu yaşayan öğretmenlerimiz öğretim yılı başlangıç toplantılarında bu tarz becerilerin öğretimi için yöneticilerden bireysel beceri odası talebinde bulunabilir.

Araştırmadan ortaya çıkan diğer bir bulguya göre, velilerin ve öğretmenlerin bir kısmının bedeninin özel olması gerekliliği konusunda güçlük çektiği görülmüştür. Çocuğunun sıkıldığında, sinirlendiğinde veya bilmeden eteğini açtığını belirtmişlerdir. Öğretmenler ilgi çekmek için veya bu davranışın çevre tarafından pekiştirildiğinden dolayı devam ettiğini, düzeltmenin uzun zaman aldığını belirtmişlerdir. Kendine ait organları ellettirmeye çalıştığını, bedeninin özel olması gerektiği bilincinde olmadığını ve sürekli uyarılara rağmen unuttuğunu

söylemişlerdir. Velilerin çoğunluğu ise çocuklarına vücutlarına ait organları başkalarına göstermemelerini küçüklükten beri anlattıklarını, gerektiği zaman sürekli uyardıklarını, çocuklarının bu konuya dikkat ettiğini herhangi bir problem yaşamadıkları ortaya çıkmıştır. Yalçın'a (2010) göre, çocuklara cinsel yaşamın özel bir konu olduğu ve başkaları ile paylaşılmayacağı ifade edilmelidir. Çocuğun anne baba ile aynı odada yatması, anne babanın evde çıplak dolaşmaları, çocuğun merakını daha fazla artıracaktır. Bu nedenle, doğduğu günden itibaren en kısa zamanda çocuğun odası ve yatağı ayrılmalıdır. Çocuklarımıza cinsellik konusunda açık davranırken bu konuda sınırlar olduğunu da öğretmek gerekir. Her insanın "özel hayatı" vardır ve "hayır" kelimesine mutlaka saygı gösterilmesi gerekir. En doğru ve en kolay eğitim iyi bir örnek olarak yapılır.

Araştırmadan ortaya çıkan diğer bir sonuç ise, öğrencilerin ayıp ve günahı soyut kavramlar olduğu için anlamadıkları, kavramları isim olarak bildikleri fakat anlam olarak ne olduğunu bilmedikleridir. Öğretmenler ve aileler, ayıp-günah kavramlarını öğretmede güçlük yaşadıklarını söylemişlerdir. Başgül'e (2011) göre, çocuklara karşı "çok ayıp, yasak" gibi kelimeler kullanmaktan kaçınılmalıdır. Çocuklara sabırlı davranılarak, çocuğa gelişim düzeyine uygun şekilde gerektiği durumlarda tekrar tekrar anlatılmalıdır. Araştırmacı'nın deneyimine göre, zihin engelli bireylere ayıp-günah kavramları öğretilirken basit ve anlaşılabilir konular öğretilmelidir. Kavramlar öğretilirken resimli kartlar, basit videolar, çizgi filmler ve drama gibi araçlarla somutlaştırılmalıdır. Çocukların algılayamayacağı soyut kavramlar anlatılarak, kafası karıştırılmamalıdır. Çocukların bildiği "doğru-yanlış" kavramları üzerinden yola çıkılmalıdır.

V. SONUÇ VE ÖNERİLER

V.1. Sonuç

Bu araştırmada zihin engelli ergen kızlarının cinsel eğitim alma sürecinde karşılaştıkları sorunlarla ilgili veli görüşlerine yer verilmiştir.

Araştırmaya katılan velilerin, cinsiyete ait organların temizliğini öğretirken güçlük yaşadıkları ve nasıl öğreteceklerini bilemedikleri belirlenmiştir. Cinsiyete ait organların temizliğinin öğretilmesinin uzun bir süreci kapsadığı ortaya çıkmıştır.

Araştırmadan ortaya çıkan diğer bir sonuç, velilerin cinsiyete ait organların temizliğinde kullanılan malzemelerin kullanımının öğretilmesinde, çocuğunun beceremediği ve bu malzemelerin çocuğa acı verdiği için güçlük yaşadıkları ortaya çıkmıştır. Malzeme seçiminde kararsız kaldıkları ve ağda gibi uzun süreli giden malzemeleri kullanmayı beceremeyeceğini düşündükleri için öğretmedikleri, tehlikeli olduğu için permatik kullanmadıkları belirlenmiştir. Kullanımının kolay ve acısız olduğu için tüy dökücü krem tercih ettikleri, ayrıca imkânları el verirse kalıcı çözüm olması için lazer yaptırmak istedikleri ortaya çıkmıştır.

Velilerin büyük bir kısmı çocuğunun ped değişimini ne zaman yapacağını, nasıl değiştireceğini bilemediğini, adetliken kendi kendini kontrol edemediğini ve bu durumu idrak edemediğini, ağrı olduğu için sıkıntı çıkardığını, sıkıldığında pedi çıkarıp attığını ve kıyafetlerini batırdığını belirtmişlerdir. Adetten sonra banyo yapılması gerektiği konularında güçlük yaşadıkları, kendi denetimleri olmadan çocukların yapamadıkları ortaya çıkmıştır.

Araştırmaya katılan velilerin az bir kısmı bedeninin özel olması gerekliliği konusunda çocuğunun sıkıldığında, sinirlendiğinde veya bilmeden eteğini açtığını belirtmişlerdir. Çocuğun kendine ait organları ellettirmeye çalıştığını, bedeninin özel olması gerektiği bilincinde olmadığını ve sürekli uyarılara rağmen unuttuğu ortaya çıkmıştır.

Velilerin yarıya yakınının ayıp ve günah kavramlarının soyut kavramlar olduğundan dolayı çocuklarının anlamadıklarını, kavramları isim olarak bildiklerini fakat anlam olarak ne olduğunu bilmediklerini belirtmişlerdir.. Ayrıca ayıp kavramını toplumsal yapımız gereği sürekli tekrar ettiğimizden ve yaşamımızda kullandığımızdan dolayı daha çabuk

kavramalarına rağmen bu kavramların öğretiminde velililerin güçlük yaşadığı ortaya çıkmıştır.

Velilerin bir kısmının, çocuğunun karşı cinse yönelik eğilimlerinin kontrolünde güçlük yaşadıkları, kızlarının erkeklere karşı yakın davrandığı, bedenini koruyamadığı, karşı cinsle arasındaki sınırın nasıl olması gerektiğini bilmediği belirlenmiştir. Velilerin çocuklarına karşı cinse nasıl davranması ve yaklaşması gerektiğini anlattıkları halde güçlük yaşadıkları ortaya çıkmıştır.

Araştırmaya katılan velilerin bir kısmının cinsiyet farklılıklarını öğretirken kardeş veya akrabalarından yararlanarak somutlaştırmalarına rağmen, çocuğunun cinsiyet ayrımını öğrenmesinin baya uzun zaman aldığı ve bu konuda güçlük yaşadıkları ortaya çıkmıştır.

Velilerin az bir kısmının cinsiyete uygun kıyafet seçiminde güçlük yaşadığı, çocuğuna sürekli bilgi verdikleri buna rağmen çocuğunun kız veya erkek kıyafeti olarak ayırmadığı, ne olursa giyindiği ortaya çıkmıştır.

Araştırmaya katılan velilerin bir kısmının çocuğunun kendisine özel konuları erkeklere anlattığı, sürekli uyarılara rağmen davranışlarının devam ettiği, çocuğun karşı cins ya da kendi cinsiyle neler konuşulması gerektiğini bilmediği ayrıca hangi cinsin kimle evleneceğini ayırt edemediği ortaya çıkmıştır.

Araştırmadan ortaya çıkan bir başka sonuca göre, velilerin yarıya yakınının kızının durumundan dolayı gelecekte evlendirmeyi düşünmediği belirlenmiştir. Buna karşın evlilikle ilgili sorular sorduğunda cevapladıkları ve bu konuda merakını giderdikleri ortaya çıkmıştır. Velilerin bir kısmının ise kızlarına ileride evlilik düşündükleri, bu konuda yüzeysel olarak konuştukları ve çocuklarına yetemeyeceklerini düşündükleri için daha detaylı bir bilgi vermediklerinden dolayı güçlük yaşadıkları ortaya çıkmıştır.

Araştırmaya katılan velilerin yarıdan fazlasının, kızlarına evlendiklerinde karı-koca arasındaki cinsel ilişkinin ne olduğu ile ilgili bilgilerin öğretimini evlilik gibi bir durum olursa anlatacakları ancak bu konuda güçlük yaşayacaklarını düşündükleri ortaya çıkmıştır.

Velilerin yarıdan fazlasının kızlarına üreme ile ilgili bilgi vermedikleri, ergen bireylerin sadece çocuğun oluşumu ile ilgili basit bilgiler bildikleri ortaya çıkmıştır. Buna ek olarak velilerin gelecekte üreme ile ilgili bilgi verecekleri, bu konuda güçlük yaşayacaklarını düşündükleri ortaya çıkmıştır.

Araştırmaya katılan velilerin yarıya yakınının kızlarına çocuk bakımı ile ilgili bilgileri anlatmadıkları, zamanı geldiğinde kızlarına destek olacakları belirlenmiştir. Velilerin bu konuda çok zorlanacaklarını düşündükleri ve endişeleri olduğu ortaya çıkmıştır.

Araştırmadan ortaya çıkan diğer bir sonuç ise araştırmaya katılan velilerin yarıdan fazlasının ilk yardım ve sağlık hizmetleri ile ilgili bilgileri öğretmede güçlük yaşadıkları belirlenmiştir.

Bu araştırmada zihin engelli ergen öğrencilerinin cinsel eğitim alma sürecinde karşılaştıkları sorunlarla ilgili öğretmen görüşlerine yer verilmiştir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin bazılarının, cinsiyete ait organların temizliği ve temizlikte kullanılan malzemenin kullanımının öğretilmesinde, okullarda özel bilgilerin verimi için uygun ortam olmadığı ve ailelerin bu konuda olumsuz tutum sergilediklerinden dolayı güçlük yaşadıkları ortaya çıkmıştır.

Öğretmenlerden bazılarının özel günlerde temizlik konusunda, sınıflarının karma eğitim vermesi, tuvaletlerin eğitim için uygun ortam olmadığı ve uygulama odalarının bulunmamasından dolayı ve ped kontrolünün öğretilmesinin çok uzun bir vakit gerektirdiği için güçlük yaşadıkları ortaya çıkmıştır.

Araştırmadan ortaya çıkan diğer bir sonuç ise, öğretmenlerin bir kısmının, bedeninin özel olması gerekliliği konusunda öğrencisinin ilgi çekmek veya bu davranışın çevre tarafından pekiştirildiğinden dolayı devam ettiği, düzeltmenin uzun zaman aldığı belirlenmiştir. Öğrencinin kendine ait organları ellettirmeye çalıştığı ve bedeninin özel olması gerektiği bilincinde olmadığından dolayı güçlük yaşadıkları ortaya çıkmıştır.

Öğretmenlerin çoğunluğunun, ayıp ve günah kavramlarını öğretmede soyut kavramlar olduğu için öğrencilerinin anlamadıkları, kavramları isim olarak bildikleri fakat anlam olarak ne olduğunu bilmediğinden dolayı güçlük yaşadıkları ortaya çıkmıştır.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin yarısından fazlasının, karşı cinse yönelik eğilimlerinin kontrol edilmesinin oldukça zor bir durum olduğu, öğrencisinin karşı cinsteki erkeklere karşı yakın davrandığı, nasıl davranması gerektiği anlattıklarını halde güçlük yaşadıkları ortaya çıkmıştır.

Öğretmenlerin bir kısmının, öğrencisinin cinsiyet ayrımını öğrenmesinin baya uzun zaman aldığı, bunu öğretmek için sürekli anlatmak zorunda kaldıkları ve nasıl somutlaştıracaklarını bilemedikleri için güçlük yaşadıkları ortaya çıkmıştır.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin az bir kısmının, cinsiyete uygun kıyafet seçiminde öğrencinin, ailesinin ne bulursa onu giydirmesinden dolayı bu konuyu ne kadar anlatsalar da anlattıklarının sadece anlatımda kaldığından dolayı güçlük yaşadıkları ortaya çıkmıştır.

Öğretmenlerin bir kısmının, öğrencisinin kendisine özel konuları erkeklere anlattığı ve sürekli uyarılara rağmen devam ettiği, bu konuların soyut kaldığından dolayı güçlük yaşadıkları ortaya çıkmıştır.

Öğretmenlerin yarıya yakınının, öğrencisinin dışarıdan gelebilecek herhangi bir zarara karşı kendisini nasıl koruyacağı konusunun çok uzun zaman aldığından dolayı, anlatmada ve kavratmada güçlük yaşadıkları ortaya çıkmıştır.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin bir kısmının, öğrencilerin sorularına nasıl cevap vermeleri gerektiğini bilemediğinden dolayı güçlük yaşadıkları ortaya çıkmıştır.

Öğretmenlerin tamamına yakınının, ilk yardım ve sağlık hizmetleri konusunda öğrencisinin algılayamayacağını düşündükleri için detaylı bir bilgi vermedikleri ortaya çıkmıştır.

Öğretmenlerin bazılarının cinsel eğitim denince tek boyutlu düşündükleri, cinsel eğitiminin içeriği hakkında net bir bilgiye sahip olmadıkları bundan dolayı ön yargıyla

yaklaştıkları ortaya çıkmıştır. Buna ek olarak, cinsel eğitim kavramının “Aile Eğitimi” olarak değiştirilmesi böyle bir kavrama yönelik ön yargıyı azaltacağı görüşünü bildirmişlerdir.

V.2. Öneriler

1. Ülkemizde zihin engelli bireylerin cinsel eğitimiyle ilgilenilmemektedir. Zihin engelli bireylerin cinsel kimlik gelişimi ve eğitimi üzerinde daha çok durulabilir.
2. Zihin engelli bireylerin cinsel gelişimi ve eğitimi üzerine aileleri ve öğretmenleri bilgilendirici, insanların farkında olmalarını ve uygun davranış geliştirmelerini destekleyici yayınlar ve seminerler yapılabilir.
3. Zihin engelli bireylerin cinsel gelişimi ve cinsel eğitim alma sürecinde aileler ve öğretmenler tutarlı olarak, ortak bir yol izleyebilirler.
4. Aileler, çocuklarının en önemli cinsel eğitmeninin kendileri olduğunu bilmelidirler. Diğer tüm eğitimler gibi cinsel eğitiminde ilk ailede başlayıp, okulun destekleyici olduğu unutulmamalıdır.
5. Çocuğun cinsellikle ilgili sorularına gösterilecek tutum çok önemlidir. Çocuğa verilebilecek korkutucu, eksik, geçiştirici veya kaçamak cevaplar çocuğun problem davranışlar sergilemesine yol açabilir.
6. Çocuğun cinsel konuda ki merakı, öteki meraklar gibi doğal ve normal bir durumdur. Çocuğa soruları karşısında verilen aşırı ve yanlış tepkiler çocuğa suçluluk duygusu kazandırabilir. İç dünyasına kapanan çocuk cevaplarını başka yerlerde arayabilir. Bu da bireyin cinsellikle ilgili yanlış ve zararlı olabilecek tutumlar sergilemesine neden olabilir.
7. Çocuğun kafasının karışmaması için soruları açık, basit, anlaşılır ve güzel bir anlatımla cevap verilmelidir. Somutlaştırılabilecek noktalarda çeşitli görsel materyallerden yararlanılarak kalıcılığı sağlanılabilir.
8. Aileler, çocuklarının yanında kıyafetlerini değiştirirken, banyo yaparken dikkat etmelidir. Herkesin kendi bedeninin özel olduğu bilinci kazandırılmalıdır.
9. Aileler, çocuklarına giydirdikleri kıyafetlere, kullandıkları aksesuarlara dikkat etmelidirler. Çocuklara dar, büyük ya da karşı cinse ait kıyafetler giydirmemelidir.
10. Okullarda cinsel beceri öğretimi için beceri odaları açılıp, çocukların yaş ve gelişim özelliklerine uygun eğitimler verilmelidir.
11. Aileler ve öğretmenler, çocukları dışarıdan gelebilecek cinsel tehditler karşısında bilgilendirilmeli ve çocukların bu tehlikelerden nasıl korunacakları öğretilmelidir.

KAYNAKÇA

- Adler, A. (2004). Genç Kız Psikolojisi ve Cinselliği. İstanbul: Ekol Basım Yayın.
- Akçın, N. Mandan Sürücü, S. (2010). Zihin Engelli Kız Ergenlerin Temel Cinsel Bilgi ve Cinsel İstismarı Algılamalarının Belirlenmesi. 20. Ulusal Özel Eğitim Kongresi. Gaziantep. (21-23 Ekim).
- Aksaz, N. Fırat, A. (1992). Ergenlik Çağındaki Özürlü Bireylere Menstürasyon Döneminde Gerekli Olan Temizlik Alışkanlıklarının Kazandırılması. Özel Eğitim Dergisi. 1992 1(2). 37- 41.
- Aral, N. Köksal Akyol, A. Işık, N. (2002). Anne Babaların Cinsel Eğitim Konusundaki Düşüncelerinin İncelenmesi. Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Dergisi. Ankara.
- Arı, R.(2005). Gelişim ve Öğrenme. 2.Baskı. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Arı, R.(2003). Gelişim ve Öğrenme. Konya: Atlas Kitabevi.
- Arı, R. Üre, Ö. Yılmaz, H.(1999). Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi. 2. Baskı. Konya: Mikro Basım-Yayın-Dağıtım.
- Artan, İ. (2003). Engelli Çocuk ve Gençlerin Cinsel Eğitimi. Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi. Yıl:4, Sayı:39.
- Ateş, K. Ateş, N. (1981). Otistik Çocuklar ve Özel Eğitime Muhtaç Çocukların Cinselliği ve Cinsel Eğitimi. İstanbul: Yapa Yayınları.
- Aydın, A. (1999). Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Babacan, S. (2003). İnsan Seksüalitesinin Kültürel Ve Psikososyal Yönleri. Kastamonu Eğitim Dergisi. Cilt:11 No:1. S: 131-136.

- Başaran, İ.E. (2005). Eğitim Psikolojisi Gelişim Öğrenme ve Ortam. 6. Basım. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Bayhan, S. P. Artan, İ. (2004). Çocuk Gelişimi ve Eğitimi. İstanbul: Morpa Yayınları.
- Bayrak, G. Başgöl, Ş.S. Gündüz, T. (2011). Ailede Cinsel Eğitim. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Bacanlı, H. (1999). Gelişim ve Öğrenme. 2. Baskı. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Bilen, M. Topçuoğlu, M.A. (2008). Yaşamın Gizemi Cinsellik. Ankara: Betik Kitap.
- Binbaşoğlu, C. (1995). Eğitim Psikolojisi. 9. Baskı. Ankara: Yargıcı Matbaası.
- Biri, A. Korucuoğlu, Ü. Yılmaz, E. Şimşek, Ç. Aksakal, N. İlhan, M. (2007). Adölesan Kızların Cinsel Bilgi Gereksinim Durumlarının Belirlenmesi. Türk Jinekoloji ve Obstetrik Derneği Dergisi, Cilt:4, Sayı:2, sayfa 104-107.
- Bozer, M. (2009). Din Eğitimi Açısından 0-12 Yaş Arası Çocuklarda Cinsel Tutum ve Davranış Eğitimi.Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bozdemir N, Özcan S. Cinsellik ve Cinsel Sağlığa Genel Bakış. Turkish Journal of Family Medicine and Primary Care, 2011.
- Bulut, A. (2005). Erken Çocuklukta Gelişim ve Eğitimde yeni Yaklaşımlar. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Bulut, A. Nalbant, H. Çokar, M. Ortaylı, N. Akalın, A. Eyllen, B. Oksal, A. Gürşimşek, I. Hamurcu, H. (2003). Öğretmen ve Öğretmen Adayları İçin Cinsel Sağlık Eğitimi. İstanbul: Ceren Yayın Dağıtım.
- Büyükoztürk, Ş. Kılıç Çakmak, E. Akgün, Ö.E. Karadeniz, Ş. Demirel, F. (2010). Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Cüceloğlu, D. (2000). İnsan ve Davranışı. 10. Basım. İstanbul: Remzi Kitapevi.

Çağdaş, A. (2008). Anne Baba Çocuk İletişimi. Ankara: Kök Yayıncılık.

Çağdaş, A. Seçer, Z. (2004). Anne Baba Eğitimi. Konya: Eğitim Kitapevi.

Çakmak, S. (2006). Gören Ve Görmeyen Ergenlerin Cinsel Gelişimleri. Yüksek Lisans Tezi.
Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Çakmak, S. Çakmak, S. (2011). Özel Eğitime İhtiyaç Duyan Çocuklarda Cinsel Eğitim Uygulamaları. Ankara: Vize Yayıncılık.

Çalışandemir, F. Bencik, S. Artan, İ. (2008). Çocukların Cinsel Eğitimi: Geçmişten Günümüze Bir Bakış. Eğitim ve Bilim Dergisi. Cilt:33. Sayı: 150.

Çifçi Tekinarslan, İ. Eratay, E. (2012). Zihinsel Yetersizliği Olan Bireylerin Ergenlik Dönemine Uyum Sürecinde Ebeveyn Davranışlarının İncelenmesi.
E-Journal of New World Sciences Academy. NWSA-Education Sciences.
ISSN: 1306-3111/1308-7274. NWSA ID: 2013.8.3.1C0592

Deniz, M.E. (Ed.). (2012). Eğitim Psikolojisi. 4.Baskı. Ankara: Maya Akademi.

Doğan, Y. (2007). İlköğretim Çağındaki 10-14 Yaş Grubu Öğrencilerinin Gelişim Özellikleri. Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi. Yıl :8 Sayı: 13.

Düzkanar, A. (2011). Cinsel Gelişim ve Cinsiyet Eğitimi. 21. Ulusal Özel Eğitim Kongresi. Gazimağusa Kıbrıs. (20-22 Ekim).

Eldeleklioğlu, J. (1999). Karar Stratejileri ile Ana-Baba Tutumları Arasındaki İlişki. Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi. Cilt II. Sayı 11.

Eliküçük, A. Sönmez, S. (2010). 6 Yaş Çocuklarının Cinsel Gelişim ve Eğitimiyle İlgili Ebeveyn Görüşlerinin İncelenmesi. Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi. Cilt 7. Sayı 25. Yıl: 12.

Eliküçük, A. (2011). Anne-Babalara Uygulanacak Cinsel Gelişim Eğitiminin 6 Yaş Çocukları Bulunan Ebeveynlerin Bilgi Düzeylerine Etkisinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ekşi, A. (1990). Çocuk, Genç, Ana-Babalar. İstanbul: Bilgi Yayınevi.

Erbil, N. Orak, E. Bektaş, A. (2010). Anneler Cinsel Eğitim Konusunda Ne Biliyor, Kızlarına Ne Kadar Cinsel Eğitim Veriyor? Uluslararası İnsan Bilim Dergisi. Cilt:7 Sayı:1. ISSN:1303-5134.

Eroğlu, K. Gölbaşı, Z. (2004). Cinsel Eğitimde Ebeveynlerin Yeri: Ne Yapıyorlar, Ne Yaşıyorlar? Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi, Cilt: 8, Sayı: 2, 2005.

Eroğul, A. Hasırcı, Ö. (2013). İlköğretim Birinci Kademe Öğrencilerine Yönelik Geliştirilen Cinsel İstismarı Önleme Psiko-eğitim Programının Etkililiğinin Sınanması. Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri. Educational Sciences: Theory & Practice - 13(2) Bahar/Spring 719 – 729 ©2013 Eğitim Danışmanlığı ve Araştırmaları İletişim Hizmetleri Tic. Ltd. Şti.

Eser, M. (2008). Ana Babaların Cinsel Kimlik Gelişimi İle İlgili Tutumlarının Çocuğun Cinsel Kimlik Kazanmasına Etkisi. Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Flick, U. (2006). An Introduction to Qualitative Research, 3th Edition. London: Sage Publications Ltd.

Geçtan, E. (1992). Çağdaş Yaşam ve Normal Dışı Davranışlar. 8. Baskı. İstanbul: Remzi Kitapevi.

Gökdeniz, Ş. (2008). İlköğretimde Cinsel Bilgiler Eğitimi Konusunda Öğretmen ve Veli Görüşleri. Yüksek Lisans Tezi. Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Gökler, R. (2006). Eğitimde Çocuk İstismarı Ve İhmaline Genel Bir Bakış. Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi. Yıl: 10, S: 3, Aralık 2006.
- Görener, H. (2010). Zihinsel Engelli Çocuklarda İhmal - İstismar Ve Hemşirelik Yaklaşımı. On Dokuz Mayıs Üniversitesi. Journal of Experimental and Clinical Medicine (27) Deneysel ve Klinik Tıp Dergisi. S:137-143.
- Güler, S. Yöndem, Z. (2005). Ergenlik ve Cinsel Sağlık Eğitimi ile İlgili Grup Rehberliğinin 6.Sınıf Öğrencilerinin Bilgi ve Tutumlarına Etkisi. Elementary Education Online, 6(1), 2-10, 2007. ilköğretim Online, 6(1), 2-10, 2007.
- Gürsoy, E. Gençalp, N. (2010). Cinsel Sağlık Eğitiminin Önemi. Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi. Ekim-Kasım-Aralık. S: 29-36.
- İldeş, N. (1990). Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Anne ve Babalarının Cinsellik ve Cinsel Eğitim Konusundaki İnanış ve Uygulamaları ile Çocukların Cinselliğe İlişkin Meraklarına Karşı Genel Tutum, Davranış ve Tepkilerinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- İşler, A. Beytut, D. Taş, F. Conk, Z. (2009). Sexuality in Adolescents with Intellectual Disabilities. Sexuality and Disability. Volume: 27. pp: 27-34.
- İşler, A. Beytut, D. Taş, F. Conk, Z. (2009). A Study on Sexuality with the Parents of Adolescents with Intellectual Disability. Sexuality and Disability. Volume: 27. pp: 229-237. DOI 10.1007/S11195-0009-9130-3.
- Kara, H. Aydın, S. (2002). Cinsel Gelişim ve Eğitimi Ders Notları. Ankara.
- Kaya, A. (2011). Kişiler Arası İlişkiler ve Etkili İletişim. 2. Baskı. Ankara: Pegem Akademi Yayın ve Dağıtım.
- Kır, E. (2013). Çocuklara Yönelik Cinsel Taciz Ve İstismara Karşı Önleyici Eğitim Çalışmaları. İÜHFM C. LXXI, S. 1.

- Kinsey, A.C. Martin, C.E. Gebhard, P.N. Pomeroy, W.B. (1993). Kinsey Raporu Kadınlarda Cinsel Yaşam. 2. Baskı. İstanbul: Akasya Yayınları.
- Konur, H. (2006). Dört-Altı Yaşları Arasında Çocuğu Olan Anne-Babalara Verilen Cinsel Eğitim Programının Cinsel Gelişim ve Cinsel Eğitim Konusundaki Bilgilerine Etkisinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri.
- Kök, G. (2010). Zihinsel Engelli Çocuğun Cinsel Sağlığına Yönelik Ebeveynlere Verilen Sağlık Eğitiminin Etkinliğinin İncelenmesi. Doktora Tezi. Ankara: Gülhane Askeri Tıp Akademisi Komutanlığı Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Kulaksızoğlu, A. (2004). Ergenlik Psikolojisi. 6. Baskı. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Kulaksızoğlu, A. (1998). Ergenlik Psikolojisi. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Kuş, E. (2009). Nicel-Nitel Araştırma Teknikleri. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Mermer, G. (1993). Zihin Engelli Ergenlerin Cinsel Eğitim Gereksinimleri Hakkında Anne, Baba ve Eğitimci Görüşlerinin Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Nazlı, S. (2001). Aile Danışmanlığı. 2. Baskı. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Nazlı, S. (2011). Aile Danışmanlığı. 6. Baskı. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Ören, Y. Sözlü, H. Özçoban, A. Demir, S. (2001). Ergenlik Dönemi Öğrencilerin Cinsellik Hakkındaki Bilgi Tutum ve Davranışları. Seminer Dersi. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sağlık Yüksek Okulu.
- Öz, İ. (1997). Çocuk ve Eğitim- Çocuk Olmak. 2. Basım. Kök Yayıncılık.
- Özdemir, E. (2006). Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Cinsiyet Özelliklerine İlişkin Kalıp Yargılarının İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Özgüven, İ. E. (1997). Cinsellik ve Cinsel Yaşam. Ankara: PDREM Yayınları.

Öztürk, B. (2013). İlköğretim 6. Sınıf Öğrencilerine Yönelik Cinsel Eğitim Programının Etkililiğinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Özuslu Açıkgöz, N. (1999). 3-6 Yaş Çocukları İçin Hazırlanan Bir Cinsel Eğitim Programı ve Etkileri. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Poray, A. (2005). Türkiye’de Cinsellik. İstanbul: Alfa Yayınları.

Ruhsal ve Duygusal Özürlüler Aile Eğitim Rehberi. (2007). TC. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı. Ankara.

Sarı, H. (2005). An Analysis Of Turkish Parents Attitudes Towards Sexual Education Of Students With Mentally Handicapped, ISEC, Glasgow, İskoçya.

Sarı, H. (2004). Rehberlik.

Sayın, U. (2007). Zihinsel Engelli Çocuğa Sahip Ebeveynler İle Normal Gelişim Gösteren Çocuğa Sahip Ebeveynlerin 7-15 Yaş Arası Çocuklarının Toplumsal Cinsiyet Rollerine Yaklaşım Ve Görüşlerinin İncelenmesi. Yüksek Lisan Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Selçuk, Z. (1999). Gelişim ve Öğrenme. 6. Baskı. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Selçuk, Z. (2006). İlköğretim 6. Sınıf Kız Öğrencilerine Uygulanan Cinsel Sağlık Eğitiminin Cinsel Sağlık Bilgilerine Etkisinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Seven, S. (2008). Çocuk Ruh Sağlığı. Ankara: Pegem Akademi yayın Dağıtım.

- Sevinç, M. (2005). Erken Çocuklukta Gelişim ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar. 2.Cilt. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Seyyar, A. (2011). Engelli Çocuk ve Ergenlerin Hakları El Kitabı. Çocuk Vakfı Yayınları: 86. I. Türkiye Çocuk Hakları Kongresi Yayın Dizisi:11. İstanbul: Erkam Matbaası.
- Şatıroğlu, H. (Mart 2008). Ergenlikte Cinsellik. İ.Ü. Cerrah Paşa Tıp Fakültesi Sürekli Tıp Eğitimi Etkinlikleri. Adolesan Sağlığı II. Sempozyum Dizisi No:63
- Şentürk, Gamze E. (2006). Ortaöğretim Kurumlarına Devam Eden Öğrenciler İle Bu Kurumda Çalışan Öğretmenler ve Yöneticilerin Cinsellikle İlgili Yanlış İnanışla Bilgi ve İnanışlarının Belirlenmesi ve Bir Uygulama. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Taşçı, A. İ. (2010). Cinsel Eğitim. 4. Baskı. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Tavukçuoğlu, C. (2002). Bilimsel Araştırma Yöntemleri ve Proje Hazırlama Değerlendirme Kılavuzu. Ankara: Kara Harp Okulu Basımevi.
- Topses, G. (2003). Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Tuğrul, B. Artan, İ. (2001). Çocukların Cinsel Eğitimleri İle İlgili Anne Görüşlerinin İncelenmesi. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi: 20. Ankara: 141-149.
- Tuzcuoğlu, N. ve Tuzcuoğlu, S. (2004). Çocuğun Cinsel Eğitimi. Anne Ben Nasıl Doğdum? İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Tuzcuoğlu, N. ve Tuzcuoğlu, S. (1996). Çocuğun Cinsel Eğitiminde Ailelerin Karşılaştıkları Güçlükler. M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi Yıl: 1996, Sayı: 8 Sayfa : 251 – 262.
- Ulusoy, A. (Ed.). (2002). Gelişim ve Öğrenme. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Uçar, H. (2008). Çağdaş Çocuk Cinsel Eğitimi. İzmir: Duvar Yayınları.

Yalçın, H. (2010). Çocuk Gelişimi. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Yavuzer, H.(1999). Ana Baba ve Çocuk. 12. Basım. İstanbul. Remzi Kitapevi.

Yavuzer, H.((2012). Çocuk Psikolojisi. 34. Basım. İstanbul. Remzi Kitapevi.

Yavuzer, Y. Demir, Z. Çalışkan, M. Konya: Mikro Basım-Yayın-Dağıtım.

Yelken, Z. (1996). Anne ve Babaların 3-6 Yaş Dönemindeki Çocuğun Cinsel Gelişim ve Cinsel Eğitim Konusundaki Bilgi Düzeyleri. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yeşilyaprak, B. (Ed.). (2002). Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi. 1. Baskı. Pegem Yayıncılık.

Yıldırım Doğru, S. (2006). Zihin Engelli Çocuklarda Cinsel İstismar. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, (S.1.), dec. 2006. ISSN 1303 – 0493

Yıldırımkaya, G. (2008). Türkiye’de Karşılanmamış Cinsel Sağlık Bilgisi İhtiyacının Adolesan Sağlığına Yansımaları ve UNFPA. İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Sürekli Tıp Eğitimi Etkinlikleri. Adolesan Sağlığı II. Sempozyum Dizisi No:63. Mart. S: 47-50.

Yıldız, F. (1990). Ortaokul Öğrencilerinin Anne-Babalarının Cinsellik ve Cinsel Eğitim Konusundaki Tutum, Davranış ve Beklentileri. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yılmaz, M. (2011). Cinsel Eğitimde Kütüphanenin Rolü. Türk Kütüphaneciliği 25. 8-34.

Yörükoğlu, A. (2008). Çocuk Ruh Sağlığı. 29. Basım. İstanbul: Özgür Yayın Dağıtım.

Yurdakul, A. (1999). Engelli Ergenler ve Cinsel Eğitim. İlkışık Dergisi. Sayı: 1

Zihinsel Özürlüler Aile Eğitim Rehberi. (2007). TC. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yayınları. 2. Baskı, 3. Seri, Ankara.

İnternet Kaynakları

Albukrek, İ. Baba ve Çocuk İlişkisi. <http://www.ekipnormarazon.com/makaleler/4-baba-ve-cocuk/8-baba-ve-cocuk-iliskisi>. Erişim Tarihi: 27.12.2013.

Bilge, A. Baykal, Z. Zihinsel Engelli Bireyler ve Cinsellik.

<http://www.onceokuloncesi.com/makale-arastirma-ve-bilimsel-yazilar/zihinsel-engelli-bireyler-ve-cinsellik-25674.html>. Erişim Tarihi:19/12/2013.

Çelenk, S. Çocuklarda Cinsellik. <http://blog.milliyet.com.tr/cocuklarda-cinsellik/Blog/?BlogNo=277147>. Erişim Tarihi: 30.12.2013

Çoban, A. Baba Gibi Diyar Olmaz http://www.adnancoban.com.tr/Baba_gibi_Diyar_Olmaz.html. Erişim Tarihi: 27.12.2013.

Erdoğan G. 6 Yaş Çocuğa Sahip Anne Babaların Cinsel Eğitim Konusundaki Görüşlerinin İncelenmesi. www.tavsiyeediyorum.com. Erişim Tarihi: 20/12/2013.

Fidan, E. <http://engelliler.gen.tr/f27/cinsel-kimlik-olusumu-6352>. Erişim Tarihi: 07/01/2013.

Özcan, N. (30/03/2005). <http://www.rehabilitasyon.com/action/makale/1/ZIHIN>

ENGELLILERIN_CINSEL_EGITIMI-403. Erişim Tarihi: 17/11/2012.

Seyyar, A. Zihinsel Engelli Çocukların Cinsel İstismara Karşı Korunmaları.

<http://www.sosyalsiyaset.net/documents/022011.asp>. Erişim Tarihi: 23/11/2012.

Şönmez, S., Eliküçük, A. (Nisan, Mayıs, Haziran 2011). 6 Yaş Çocuklarının Cinsel Gelişim ve Eğitimi İle İlgili Ebeveyn Görüşlerinin İncelenmesi.

www.athgm.gov.tr/upload/.../aile_ve_toplum_dergisi_25sayi.pdf . Erişim Tarihi: 23/12/2012.

Şatıroğlu, H. <http://ozelegitimsitesi.com/zihin-engel-egit/zihinsel-engellilerde-cinsel-saglik.html>. Erişim Tarihi: 22/04/2013.

Telatar, G. F. Anne Baba Tutumunun Çocuk Davranışı Üzerine Etkisi.

http://www.psikologum.org/index.php?option=com_content&view=article&id=67:ann

Erişim Tarihi: 02.12.2013.

Topal, H. B. Anne-Baba-Çocuk İlişkisi. <http://betulcem.blogspot.com/2012/09/anne-baba-cocuk-iliskisi.html>. Erişim Tarihi: 28.12.2013.

Yaran, M. (05.07.2007). Zihinsel Engellilerde Cinsel Sağlık ve Yaşam.

<http://www.rehabilitasyon.com/index.php?act=shcwarticles@act2=read@p=1>. Erişim

Tarihi: 04/01/2013.

Zihinsel Özürlülük ve Cinsellik-Cinsel Eğitim. Rehber Öğretmenlik Servisi. (23/11/2007).

www.rehberogretmen.biz/92.htm. Erişim Tarihi: 04/01/2013.

Anne ve Baba Tutumlarının Çocuk Gelişimine Etkileri. <http://www.minikokul.com/anne-ve-baba-tutumlarinin-cocuk-gelisimine-etkileri/>. Erişim Tarihi: 02.12.2013.

Demokratik Ana Baba Tutumu. <http://www.psikologankara.net/demokratik-ana-baba-tutumu.html>. Erişim Tarihi: 17.12.2013.

<http://www.okuloncesi.gen.tr/editorden/alperyusufkoroglu/ve-horozlar-isbasinda...html>

Erişim Tarihi: 10.12.2013.

Çocukta Cinsellik. <http://egitimci25.blogcu.com/cocukta-cinsellik/2209898>. Erişim Tarihi: 19.12.2013.

<http://www.cinselterapi.org/makaleler/26/cinsel-terapi-sado-mazosizm-hakkinda-bilmek-istedikleriniz.html>. Erişim Tarihi: 27.12.2013.

<http://www.acilservis.pro/fetisizm-nedir-tedavi-gerektirir-mi>. Erişim Tarihi: 27.12.2013.

<http://hastaliktavesaglikta.blogspot.com/2008/01/tehircilik-nedir-tehircilik-nedenleri.html>.

Erişim Tarihi: 27.12.2013.

Psikoseksüel Gelişim Kuramı. <https://eksisozluk.com/psikoseksuel-gelisim-kurami--1163722>.

Erişim Tarihi: 04.03.2014.

T.C. Milli Eğitim Bakanlığı. Çocuk Gelişimi ve Eğitimi. Cinsel Gelişim. (Ankara: 2013)

http://www.megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller_pdf/Cinsel%20Gelişim.pdf.

pdf. Erişim Tarihi: 30.12.2013

<http://birdebendegor.blogcu.com//freud-a-gore-cocuk-psikolojisinin-gelisim-evreleri/>

4409712. Erişim Tarihi: 31.12.2013

Üreme/cinsel sağlık programları. http://www.ikgv.org/sws_dosyalar/oncelikler.doc. Erişim

Tarihi: 01.01.2014.

EKLER**EK 1:** Tez Görüşme Formu**EK 2:** Tez Görüşme Formu

EK 1: Tez Görüşme Formu

**ZİHİN ENGELLİ ERGEN KIZ ÖĞRENCİLERİN CİNSEL EĞİTİM ALMA
SÜRECİNDE AİLELERİN KARŞILAŞTIĞI SORUNLARA YÖNELİK YARI
YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME FORMU**

Sayın Veli,

Bu çalışmanın amacı, çocuğunuzun cinsel eğitim alma sürecinde, karşılaştığınız sorunlarla ilgili görüş ve düşüncelerinizi almaktır. Bu görüşme yaklaşık 30-50 dakika sürmektedir. Vereceğiniz yanıtlar araştırma dışında hiçbir zaman başka amaçla kullanılmayacaktır. Soruları içtenlikle cevaplandıracağımız için şimdiden çok teşekkür ederim.

Özlem UZUN

1) Kızınıza cinsel eğitim verirken ne tür güçlüklerle karşılaşıyorsunuz?

- Cinsiyete ait organların temizliği (koltuk altı, kasık ve poponun temizliği),
- Cinsiyete ait organların temizliğinde kullanılan malzemelerin kullanımının öğretilmesi (permatik, epilasyon aracı, ağda, tüt dökücü krem),
- Özel günlerde temizlik (mensruasyon bakımı, banyo),
- Bedenin özel olması (cinsiyete ait organları başkasına göstermeme),
- Ayıp ve günah kavramlarını öğretmesi,
- Karşı cinse yönelik eğilimlerinin kontrol edilmesi,
- Cinsiyet ayırımı (kız-erkek) yapma,
- Cinsiyete uygun elbise seçimi,
- Cinsiyete uygun iletişim kurma,
- Evlilikle ilgili soru sorduğunda meraklarını giderilmesi,
- Evlendiklerinde karı-koca arasındaki cinsel ilişkinin ne olduğu ile ilgili bilgilerin öğretimi,
- Evlendiklerinde karı-koca arasındaki cinsel ilişkinin boyutunu öğretmesi,
- Üreme ile ilgili bilgi verilmesi (Organların tanıtımı, çocuk doğurma ve korunma vs.),
- Çocuk bakımı ile ilgili bilgilerin öğretmesi,
- İlk yardım ve sağlık hizmetleri ile ilgili bilgi verilmesi

Neden ?

Neden değil?

2) Bunlara yönelik önerileriniz nelerdir?

EK 2: Tez Görüşme Formu

**ZİHİN ENGELLİ ERGEN KIZ ÖĞRENCİLERİN CİNSEL EĞİTİM ALMA
SÜRECİNDE ÖĞRETMENLERİN KARŞILAŞTIĞI SORUNLARA YÖNELİK YARI
YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME FORMU**

Sayın Öğretmenim,

Bu çalışmanın amacı, öğrencinizin cinsel eğitim alma sürecinde, karşılaştığınız sorunlarla ilgili görüş ve düşüncelerinizi almaktır. Bu görüşme yaklaşık 30-50 dakika sürmektedir. Vereceğiniz yanıtlar araştırma dışında hiçbir zaman başka amaçla kullanılmayacaktır. Soruları içtenlikle cevaplandıracağınız için şimdiden çok teşekkür ederim.

Özlem UZUN

1) Öğrencinize cinsel eğitim verirken ne tür güçlüklerle karşılaşıyorsunuz?

- Cinsiyete ait organların temizliği (koltuk altı)
- Cinsiyete ait organların temizliğinde kullanılan malzemelerin kullanımının öğretilmesi (permatik, epilasyon aracı, ağda, tüt dökücü krem),
- Özel günlerde temizlik (mensruasyon bakımı, banyo),
- Bedenin özel olması (cinsiyete ait organları başkasına göstermeme),
- Ayıp ve günah kavramlarının öğretilmesi,
- Karşı cinse yönelik eğilimlerinin kontrol edilmesi,
- Cinsiyet ayırımı (kız-erkek) yapma,
- Cinsiyete uygun elbise seçimi,
- Cinsiyete uygun iletişim kurma,
- Dışarıdan gelebilecek herhangi bir zarara karşı kendisini nasıl koruyacağı (taciz vs.),
- Evlilikle ilgili soru sorduğunda meraklarının giderilmesi,
- İlk yardım ve sağlık hizmetleri ile ilgili bilgi verilmesi
- Cinsel Eğitim Kavramına Yönelik Tutumlar

Neden ?

Neden değil?

2) Bunlara yönelik önerileriniz nelerdir?

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Özgeçmiş

Adı Soyadı:	Özlem UZUN	İmza:	
Doğum Yeri:	Şarkışla		
Doğum Tarihi:	01.01.1988		
Medeni Durumu:	Bekar		

Öğrenim Durumu

Derece	Okulun Adı	Program	Yer	Yıl
İlköğretim	Cumhuriyet İlköğretim Okulu		Şarkışla	1994-1998
Ortaöğretim	Cumhuriyet İlköğretim Okulu		Şarkışla	1998-2001
Lise	Şarkışla Kız Meslek Lisesi		Şarkışla	2001-2004
Lisans	Selçuk Üniversitesi	Zihin Engelliler Öğretmenliği	Konya	2004-2008
Yüksek Lisans	Necmettin Erbakan Üniversitesi	Özel Eğitim	Konya	2010-2015

Becerileri:	Kaynaştırma Eğitimi, Engelli Bireylerde Cinsel Eğitim, Zihin Engellilerin Eğitimi
-------------	---

İlgi Alanları:	Zihin Engellilerin Eğitimi, Sosyal Beceri Öğretimi, Kaynaştırma Eğitimi, Cinsel Eğitim
----------------	--

İş Deneyimi:	2008-2009 Sivas Şarkışla Özel Özgüven Özel Eğitim Merkezi 2009-2011 Zonguldak Kilimli Eğitim Uygulama Okulu 2011-2012 Konya Selçuklu İsmail Hakkı Tonguç İlköğretim Okulu Özel Eğitim Sınıfı 2012-2014 Konya Meram Şeker Ortaokulu Özel Eğitim Sınıfı 2014-... Bursa Nilüfer Mitat Enç Özel Eğitim İlkokulu
--------------	---

Aldığı Ödüller:	
-----------------	--

Hakkımda bilgi almak için önerebileceğim şahıslar:	Doç. Dr. Hakan SARI, Yrd. Doç. Dr. Yahya ÇIKILI, Öğretim Görevlisi Fatih KOÇAK
--	--

Tel:	05467300868
------	-------------

Adres	ozlemuzun.87@gmail.com Bursa Nilüfer Mitat Enç Özel Eğitim İlkokulu
-------	--